

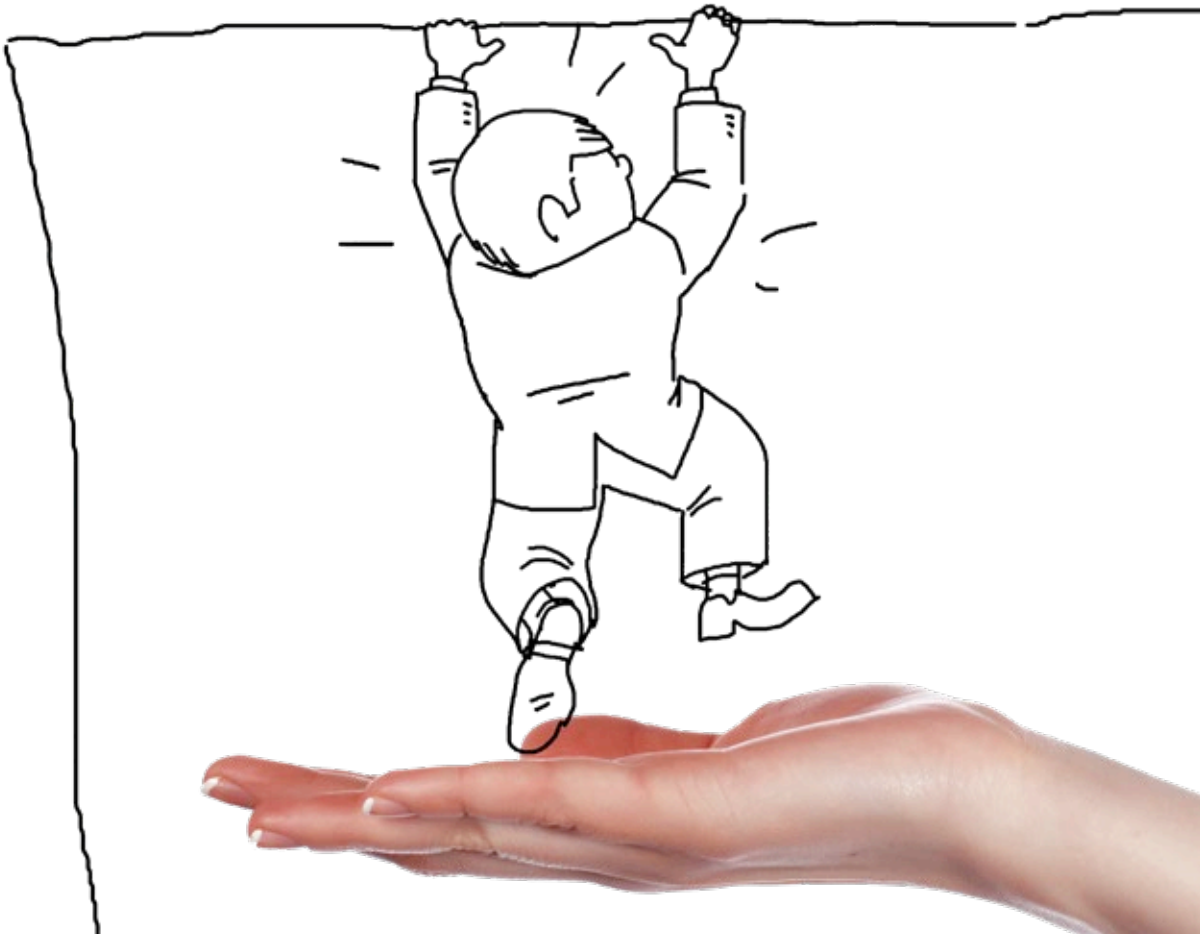

Haaga-Helia
ammattikorkeakoulu

Eija Honkanen & Leena Nuutila (toim.)

AMMATILLISIA OPINTOJA YKSILÖLLISESTI

Kokemuksia ohjauksesta ja
ammattilaisten yhteistyöstä

AMMATILLISIA OPINTOJA YKSILÖLLISESTI

Kokemuksia ohjauksesta ja
ammattilaisten yhteistyöstä

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Haaga-Helia ammattikorkeakoulu

<http://shop.haaga-helia.com> ■ julkaisut@haaga-helia.fi

© kirjoittajat ja Haaga-Helia ammattikorkeakoulu
Haaga-Helian julkaisut 3/2018

Teos on suojattu tekijänoikeuslailla (404/61). Teoksen valokopiointi kielletty, ellei valokopiointiin ole hankittu lupaa. Lisätietoja luvista ja niiden sisällöstä antaa Kopiosto ry, www.kopiosto.fi. Teoksen tai sen osan digitaalinen kopioiminen tai muuntelu on ehdottomasti kielletty.

Julkaisija: Haaga-Helia ammattikorkeakoulu
Taitto: Oy Graaf Ab
Kannen kuva: Shutterstock
Muut kuvat: Alekski Kulju (s. 25, 37, 59, 71), Julius Konttinen (s. 105, 117)

ISSN: 2342-2920 (painettu)
ISSN: 2342-2939 (verkkojulkaisu)
ISBN: 978-952-7225-70-7 (painettu)
ISBN: 978-952-7225-69-1 (verkkojulkaisu)

Next Print Oy, Helsinki 2018

Sisällys

Johdanto	7
Opintojen henkilökohtaistamisesta ammatillisessa koulutuksessa Eija Honkanen	11
Onnin opintopolku tulevaisuuden työtehtäviin	27
Riitta Repo	
Opiskelijan yksilöllinen opintopolku Majakan tukemana	39
Marjo Kullberg	
Tulevaisuuden oppimaisemat, yhteisöllistä oppimista ja innovatiivisia oppimisympäristöjä	61
Riitta Repo	
Avoimen oppimisympäristön rooli opintojen keskeytymisen ehkäisyssä	73
Marjo Kullberg	
Tulevaisuuden työelämää ja ammatillista osaamista yhdessä kehittämässä	89
Leena Nuutila	
Opiskelijan ohjaaminen työvaltaisella polulla – kokemuksia kauneudenhoitoalan perustutkinnosta	107
Marjo Väisänen	
Oppimista ja osaamisen kehittämistä SKY-Opiston Tähtipajassa	119
Anna-Liisa Halsas-Lehto	
Lopuksi	135
Kirjoittajat	136

Johdanto

Johdanto

■ Luet julkaisua, joka on syntynyt verkostoyhteistyön tuloksena. Päädyimme tarkastelemaan yhdessä ammatillisessa koulutuksessa tapahtuvaa ajankohtaista kehittämistoimintaa, kuten henkilökohtaistamista, avoimien oppimisympäristöjen kehittämistä ja toteuttamista, työelämäyhteistyötä jne. Työskentelimme yhdessä Keskeyttäneet kouluun -hankkeessa (KEKO). Sen tavoitteena on keskeyttäneiden rekrytointi ja sitouttaminen projektioppimisella toteutettuun opintopolkuun ammatillisessa koulutuksessa.

Hankkeessa toiminnan kohderyhmänä olivat ensisijaisesti opinto-ohjausta toteuttavat henkilöt: opinto-ohjaajat, HOPS-ohjaajat ja ammatilliset opettajat. Välillinen kohderyhmä oli ammatillisen koulutuksen keskeyttäneet ja keskeyttämisuhan alla olevat opiskelijat. Hanke on Hämeen ELY-keskuksen rahoittama ESR-projekti (1.2.2016–31.5.2018). Mukana yhteistyökumppaneina olivat Helsinki Business College (Avoin oppimisympäristö; hankkeen koordinaattori), Oy Porvoo International College Ab (Majakka-toiminta), Suomen Kosmetologien Yhdistyksen Opiston Säätiö (joka muuttui hankkeen aikana osaksi Suomen Diakoniaopiston Säätiötä; Tähti-työpaja) ja Haaga-Helia ammattikorkeakoulu (koulutus ja selvitys).

Painopistealueina hanketyöskentelyssä oli ammatilliset opinnot keskeyttäneiden ja keskeyttämisuhan alla olevien opiskelijoiden takaisinrekrytointi ja sitouttaminen ammatillisiin opintoihin: keskeyttämisten vähentäminen, syrjäytymisen ehkäisy, aiemman osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen sekä yksilöllinen opintopolku; omien vahvuuksien esille tuominen ja kehittäminen sekä projektioppiminen.

Julkaisu on ajankohtainen hankkeessa tapahtuneen kehittämistyön ja ammatillisen koulutuksen uudistumisen myötä. Ammatillisen koulutuksen uudistuminen tarkoittaa mm. yhä yksilöllisempiä ja joustavampia opintopolkua, oppimisen eri mahdollisuuksia ja erilaisia ympäristöjä, työelämäläheistä työskentelyä sekä enemmän oppimista työelämässä ammatillisen koulutuksen aikana. Tavoitteena on saavuttaa ammatillista osaamista tutkinnossa tai koulutuksessa. Opiskelijan aiempaa osaamista tunnustetaan, ja koulutuksessa keskitytään osaamisen kehittämiseen eli puuttuvan osaamisen hankkimiseen.

Tässä julkaisussa me hanketoimijat tuomme esille nimenomaan käytännön toimintaa, jota olemme yhteistyössä kehittäneet. Eija Honkanen tarkastelee kirjoituksessaan opintojen henkilökohtaistamista ammatillisessa koulutuksessa ja miten sitä voidaan toteuttaa. Riitta Repo kuvaa Suomen Liikemiesten Kauppaopistossa merkonomiksi opiskelevan Onnin opintopolkua tulevaisuuden työtehtäviin sekä tulevaisuuden oppimaisemia eli yhteisöllistä oppimista ja innovatiivisia oppimisympäristöjä. Marjo Kullberg tuo esille opiskelijan yksilöllistä opintopolkua International Point Collegen opiskelijoiden tukimuodon, Majakan, tukemana sekä moniammatillista yhteistyötä ja opiskelijan arvostavaa kohtaamista opintojen päättyessä. Leena Nuutila kirjoittaa ammatillisesta osaamisesta ja työelämäyhteistyöstä sekä niiden merkityksestä. Marjo Väisänen kuvaa käytännön kokemuksia opiskelijan ohjaamisesta työvaltaisella polulla kauneudenhoitoalan perustutkinnossa. Anna-Liisa Halsas-Lehto esittelee SKY-Opiston Tähtipajaa oppimisympäristönä.

Hankkeen yhteistyökumppanit osoittavat, miten jo pienillä arjen teoilla voidaan saada aikaan merkittäviä toimintakulttuurin muutoksia, jotka edistävät sekä opiskelijoiden että opetushenkilöstön rakentavaa yhteistyötä ja hyvinvointia. Kiitämme kaikkia, jotka ovat osallistuneet Keskeyttäneet kouluun -hankkeen toteuttamiseen ja yhteistyöhön sekä tämän julkaisun valmisteluun. Toivomme, että lukijamme saavat antoisan matkan ja ideoita omaan työhönsä näiden käytännön toimintaa kuvaavien esimerkkien myötä!

”On olemassa sisäinen ilo, joka ei kammaa vakavuutta eikä yksinäisyyttä, joka on aina toimelias ja oma itsensä. Sen lähde sijaitsee syvällä olemuksesi alkuperässä. Anna sen vesien tunkeutua tietoisuuteesi ja kuvastaa hyvää ja kaunista, aivan kuin vuorien välissä oleva lähde heijastaa aurinkoa ja monenmuotoisia pilviä.”

Axel Fredenholm

Helsingissä 5.3.2018
Eija Honkanen ja Leena Nuutila

Opintojen
henkilökohtaistamisesta
ammattillisessa koulutuksessa

Opintojen henkilökohtaistamisesta ammattillisessa koulutuksessa

Eija Honkanen

Johdanto

■ Ammatillinen koulutus on uudistunut lyhyessä ajassa, ja uudistumista viedään eteenpäin edelleen. Vuosina 2015–2018 välillä on uudistettu lainsäädäntöä, tutkintojen perusteita, opintojen yksilöllistämistä ja henkilökohtaistamista, työpaikalla tapahtuvan koulutuksen tapoja, rahoitusta jne sekä siirrytty opettamisesta oppimiseen ja osaamisen tunnistamiseen. Koulutuksessa opiskelu perustuukin yksilölliseen osaamiseen ja henkilökohtaisen osaamisen kehittämisen suunnitelmaan, jossa oppiminen ja osaaminen ovat keskiössä. (Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017.) Ammatillisessa koulutuksessa opiskelee laaja kirjo eri ikäluokan ihmisiä, joilla on erilaiset taustat, osaaminen sekä tavoite oppimiselle ja osaamisen kehittämislle. Opiskelijat voivat olla esim. nuoria, juuri peruskoulunsa päättäneitä tai aikuisia ammatinvaihtajia. Heistä osa on lahjakkaita osaa- jia, osa tukea tarvitsevia jne. Se edellyttää ammatillisen koulutuksen jär- jestäjältä laajan kirjon ammattiosaa- jia sekä moniammatillisia ja työelämän verkostoja, jotka osaavat yhdessä vastata opiskelijoiden erilaisiin tarpeisiin opintojen aikana (Honkanen 2006, 155–163). Tarkastelen artikkelissani opintojen henkilökohtaistamista ammatillisessa koulutuksessa osaamisen, voimavaralähtöisen ohjauksen ja osaamisen kehittämisen näkökulmasta.

Osaaminen lähtökohtana ja tavoitteena ammattillisessa koulutuksessa

Ammatillisen koulutuksen tavoitteena on saada kaikille opiskelijoille vah- va osaamisidentiteetti ja ammattisivistys, sijoittuminen työelämään tai jat- ko-opintoihin sekä hyvä elämä ja/tai antaa valmiuksia itsenäiseen elämään (Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017, 2 §). Opinnot ammatilli-

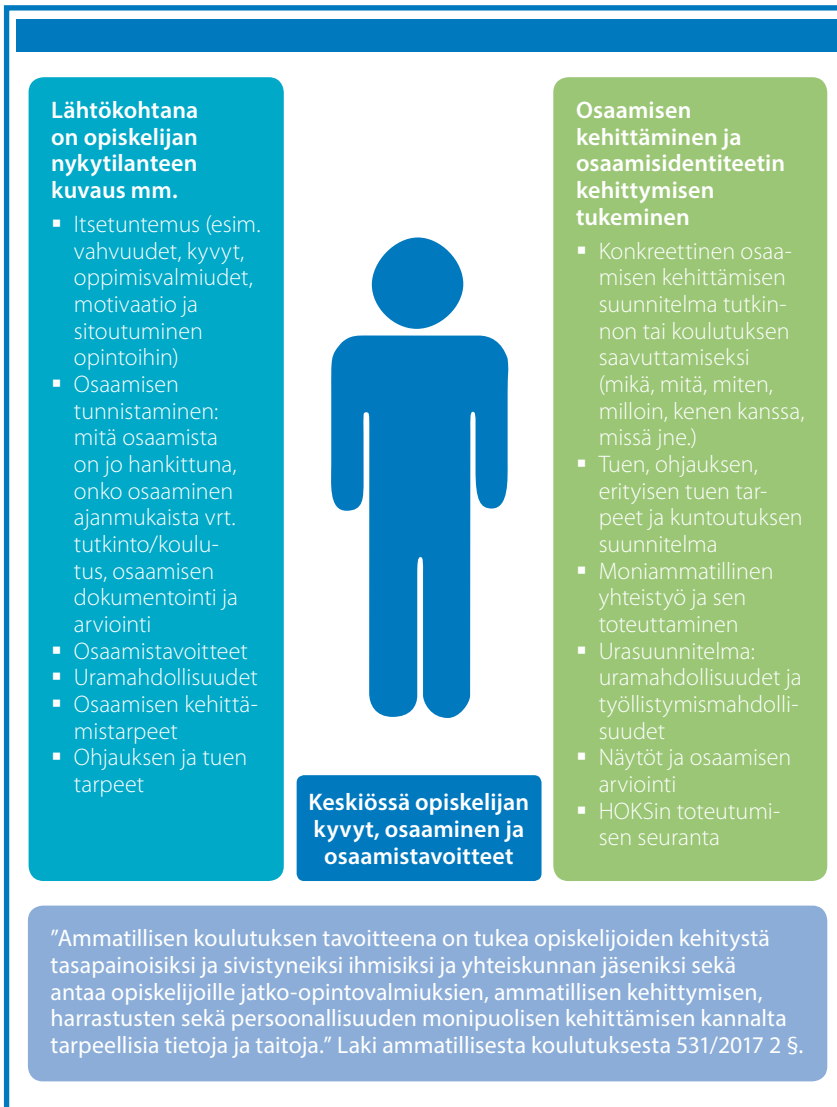
sessä koulutuksessa perustuvat tutkintojen perusteisiin ja henkilökohtaiseen suunnitelmaan. Tutkintojen perusteet ovat laaja-alaisia ja osaamisperusteisia, minkä tarkoituksena on vaaditun osaamisen saavuttaminen, yksilöllisyyden ja joustavuuden lisääminen opinnoissa sekä ammatillisten tutkintojen tarkasteleminen osaamiskokonaisuuksina. Lisäksi on siirrytty opetuskeskeisestä ajattelusta oppimiskeskeiseen ajatteluun. (Aarnio & Pulkkinen 2015, 64; HE 12/2014.) Perusteena uudistuksille on työelämässä tapahtuva toimintaympäristöjen nopea ja laaja-alainen muutos, joka muuttaa teknologiaa, toimialoja ja tehtävärakenteita sekä osaamistarpeita ja niihin liittyviä osaamisvaatimuksia. Myös ammatillisen koulutuksen tulisi vastata tähän toimintaympäristöjen muutokseen ja sen aiheuttamiin tulevaisuuden osaamisvaatimuksiin. (Ponnikas, Korhonen & Manninen 2013.) Tätä uudistamista ja ennakointia ammatillinen koulutus ei voi tehdä yksin, vaan siihen tarvitaan tiivistä ja aitoa yhteistyötä mm. työelämän toimijoiden kanssa. Ammatillisen koulutuksen kehittämisen tavoitteena onkin tuoda työelämää yhä lähemmäs ammatillisia opintoja lisäämällä opiskelijoille koulutuksen aikaista työpaikalla tapahtuvaa oppimista, joka toteutetaan yksilöllisesti.

Osaamisperusteisuus kuvaa tutkinnon suorittajan osaamista riippumatta siitä, mikä on koulutuksen järjestämismuoto tai osaamisen hankkimistapa. Lisäksi sen avulla edistetään oppilaitosmuotoisen koulutuksen, oppisopimuskoulutuksen tai näyttötutkintojen joustavaa yhdistämistä. Ammatillinen perustutkinto onkin osaamiskokonaisuus, joka koostuu osaamisen kattavista tutkinnon osista. Opiskelu ammatillisessa koulutuksessa on osaamisen hankkimista, johon liittyy työelämässä tapahtuvaa oppimista. Se on osaamisen hankkimista työpaikoilla. Opiskelijan ammatillisiin opintoihin eli ammatillisen osaamisen hankkimiseen käyttämä aika voikin vaihdella riippuen siitä, mitkä ovat opiskelijan yksilölliset valinnat, osaamisen hankkimistavat ja aiempi osaaminen sekä yksilölliset osaamisen kehittämisen tavoitteet. (Korpi, Hietala, Kiesi & Räcköläinen 2018, 10.) Näin ollen opiskelijan ei tarvitse suorittaa tutkintoa tai koulutusta tietyn ajassa, vaan opiskeluaika määräytyy olemassa olevan ajantasaisen osaamisen – osaamisen kehittämisen ja arvioitavan osaamisen näytön – perusteella.

Osaamisen arvioinnilla ammatillisten opintojen aikana varmistetaan opiskelijan osaamisen laatu. Osaamisen arvioinnissa yksittäisten opintosuoritusten arvioinnista siirrytään työelämän työ- ja toimintaprosesseja vastaavien laajojen osaamiskokonaisuuksien arviointiin, joissa on kuvattu

nimenomaan ammattiosaamista. Jokainen opiskelija osoittaa yksilöllisen osaamisensa ammattiosaamisen näytöillä. (Korpi ym. 2018, 9–10.) Yksilöllinen osaaminen, osaamisen kehittäminen ja yksilölliset näytöt tarvitsevat suunnitelman, jonka avulla tutkinnossa tai koulutuksessa tarvittava osaaminen saavutetaan.

Ammatillisessa koulutuksessa turvataan yksilölliset ja joustavat opinnot laatimalla yhdessä opiskelijan kanssa hänelle henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma (HOKS). Sillä tavoitellaan mm. osaamisen tunnistamista, koulutuksien päällekkäisyyksien poistamista, yksilöllisiä opintoja koulutuksen aikana sekä ohjauksen ja tuen saannin turvaamista. Asetus ohjaa, mitä HOKSin laadinnan yhteydessä tulee kirjata yhteisesti näkyville. (Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017; Valtioneuvoston asetus ammatillisesta koulutuksesta 673/2017, 9 §.) HOKS on keskeinen opiskelijan yksilöllisen osaamisen kehittämisen, ohjauksen ja tuen väline myös kaikille opiskelijaa ohjaaville koko opintojen ajan. Lähtökohtana henkilökohtaisen suunnitelman laatimiselle on tunnistaa opiskelijan nykytilanne, vahvuudet, kyvyt, osaaminen ja tavoitteet, joita tarkastellaan laajasti tutkinnossa vaadittavan osaamisen ja elinikäisen oppimisen taitojen näkökulmista. Suunnitelman laatiminen opintojen alkuvaiheessa yhdessä opiskelijan kanssa onkin erittäin tärkeä vaihe. Siinä mm. opitaan tuntemaan opiskelijaa sekä hänen osaamistaan ja tavoitteitaan sekä ennakoimaan ja pohditaan hänen urasuunnitelmaansa liittyviä mahdollisuuksia yhdessä (kuvio 1).

Kuvio 1. Osaaminen lähtökohtana ja tavoitteena ammatillisessa koulutuksessa.

Opiskelijan osaamista tarkastellaan ammatillisessa koulutuksessa aina suhteessa tutkintoon tai koulutukseen riippumatta siitä, miten osaaminen on hankittu (Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017, 2 §). Tutkinnon perusteissa lähtökohtana on aina osaaminen ja ihminen – opiskelija, jolla on jotakin osaamista, kykyjä ja vahvuuksia. Jokaisella meistä on jotakin osaamista, kykyjä ja voimavaroja tai kehitymässä olevaa potentiaalia, joiden tunnistaminen on yhteydessä tulevaisuuden positiivisiin odotuksiin

ja jotka vaikuttavat itsetuntoon ja itsearvostukseen (Hotulainen, Lappalainen & Sointu 2014, 264–280).

Näitä ominaisuuksia meidän opettajina ja ohjaajina tulee opiskelijasta tunnistaa ja nähdä erilaisissa opetus- ja ohjaustilanteissa sekä auttaa opiskelijaa tunnistamaan niitä itsessään. Vahvuuksien ja kykyjen tunnistamisen kautta on mahdollisuus luoda positiivinen lähtökohta osaamiskeskustelulle, ihmisen ominaisuuksien hyödyntämiselle ja osaamisen kehittämiseksi. (Hotulainen, Lappalainen & Sointu 2014, 264–280.) Vahvuuksien hyödyntämisellä tuetaan ihmisen toimintaa, mikä mahdollistaa myös tietojen ja taitojen oppimisen (Uusitalo-Malmivaara 2014, 79–81). Ammatillisen koulutuksen tavoitteena on osaamisen ja nuoren tai aikuisen identiteetin vahvistaminen sekä osaamisidentiteetin kehittäminen ammatillisen osaamisen näkökulmasta. Tässä ihmisen vahvuuksilla tarkoitetaan ominaisuuksia, joiden varaan voidaan kehittää oppimista ja osaamisidentiteettiä ammatillisissa opinnoissa (mukaillen Uusitalo-Malmivaara 2014, 79–81; Sointu, Virtanen, Lappalainen & Hotulainen 2017, 111–128). Opiskelijan vahvuuksia voivat olla aktiivisuus, joustavuus, kohteliaisuus, luotettavuus, sinnikkyys, myönteisyys, realismi jne. Me ihmiset olemme myös kykeneviä ja pystyviä. Tässä kyvyllä tarkoitan taitoa, lahjaa, ominaisuutta tai henkilökohtaisia edellytyksiä pystyä tekemään jotakin. Opiskelijalla voi olla kykyjä ratkaista ongelmia tai olla aloitteellinen, vuorovaikutustilanteissa aktiivinen ja toisia huomioiva, matemaattisesti lahjakas, oivaltava jne. Nämä ominaisuudet voidaankin nähdä vahvuuksina vasta sitten, kun joku muu huomaa ne ja sanoo ne ääneen (Hotulainen, Lappalainen & Sointu 2014, 277).

Opiskelijan vahvuuksien, kykyjen ja osaamisen sanoittaminen ohjauksessa on erittäin tärkeää nuoren itsetunnon tukemisen ja ammatillisen osaamisen tunnistamisen osana, jotta myös opiskelija itse näkee ne osana osaamisidentiteettiään. Samalla, kun keskustelemme opiskelijan kanssa siitä, mitä hän jo osaa, voidaan keskustella luontevasti myös osaamisen kehittämistä suhteessa tutkinnon perusteisiin, työelämän tarpeisiin, työllistymiseen, koulutukseen ja haaveisiin erilaisista uramahdollisuuksista.

Opiskelijan ammattiosaamisen, identiteetin ja osaamisidentiteetin kehittyminen opintojen aikana

Ammatillisen koulutuksen tavoitteena on osaaminen ja osaamisidentiteetin tukeminen, joihin liittyy ihmisen itsearvostus. Nuoren itsearvostus kytkeytyy vahvasti identiteetin muodostumiseen ja kehittymiseen. Nuori muodostaa itsearvostuksensa osin sen perusteella, kuinka hyvin hän menestyy itse tärkeäksi kokemallaan elämän osa-alueella. (Harter 2012.) Opiskelija voi siis kokea tärkeäksi esim. kesätyökokemuksensa, harrasteopintonsa tai niissä saavutetun osaamisensa, jos ne voidaan liittää osaamisena osaksi tutkintoa tai koulutusta. Tämän vuoksi ammatillisessa koulutuksessa onkin tärkeää, että heti opintojen alkuvaiheessa osaamisen kehittämiseen (puuttuvaan osaamiseen) voidaan kytkeä myös ominaisuuksia ja jo olemassa olevaa osaamista, joita voidaan hyödyntää henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelmassa ja osaamisen rakentamisessa.

Koulutuksen järjestäjän on selvitettävä opiskelijan sellainen osaaminen, joka koskee tutkinnon tai koulutuksen perusteiden ammattitaitovaatimuksia tai osaamistavoitteita (Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017). Edellä kuvattu velvoite, opintoihin sisältyvä olemassa oleva osaaminen, tulee tunnistaa. Ammatilliseen koulutukseen hakeutuu opiskelijoita suoraan peruskoulusta, jolloin on mahdollista, että osaamista ei ole vielä kertynyt, vaan opiskelija vasta lähtee kehittämään tutkintoon tai koulutukseen vaadittavaa osaamistaan. Joillekin opiskelijoille olemassa olevaa osaamista on voinut karttua esim. aiemmista opinnoista, harrastustoiminnasta, yhteiskunnallisesta aktiivisuudesta tai työkokemuksesta. Dokumentteina osaamisesta voivat olla erilaiset todistukset, joissa kuvataan tekemistä ja osaamista. Toisaalta osaamista ei aina ole kuvattu selkeästi tai yksiselitteisesti, sitä ei ole helppo kuvata tai sitä ei ole dokumentoitu lainkaan. Siinä tapauksessa koulutuksen järjestäjä arvioi osaamista monipuolisesti vertaamalla opiskelijan osaamista tutkinnon tai koulutuksen perusteissa kuvattuun osaamiseen (Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017). Arviointia kuvataan koulutuksen järjestäjäkohtaisessa arviointisuunnitelmassa. Arvioinnin tavoitteena on havainnoida ajanmukainen ja laaja-alainen opiskelijan osaaminen, jota edellytetään tutkinnossa tai koulutuksessa.

Koulutus vaikuttaa ihmisen identiteettiin, sen kehittymiseen ja osaamisidentiteettiin. Identiteetin tärkeä rakennusaine on itseluottamus, joka on kokemus varmuudesta, usko omiin kykyihin ja siihen, että oma yrittäminen ja toiminta on myös tuloksellista. Itseluottamus ohjaa toimiamme tilanteissa, jotka koemme itsellemme tärkeiksi ja merkitykselliseksi. Itseluottamukseen liittyy optimismi, joka mahdollistaa motivaation ja yrittämisen. Jos itseluottamus on ollut pitkään matala, se vaikuttaa heikentävästi mm. motivaatioomme oppia uutta. Tässä myös sosiaalisella ympäristöllä on merkitystä. Taitojen kehittymisen prosessissa ratkaisevia tekijöitä voivat olla esimerkiksi oppimista edistävä ja tukeva palautteen anto sekä se, arvostetaanko ihmistä hänelle itselleen tärkeillä osa-alueilla. Itseluottamusta voidaan kehittää koko ajan. (Liukkonen 2017, 22–23.) Meidän opettajien ja kaikkien opiskelijaa ohjaavien tuleekin ammatillisessa koulutuksessa kehittää opiskelijan itseluottamusta koko opintojen ajan voimavaroiltaan. Tämä tarkoittaa sitä, että oppijaa autetaan huomaamaan omat voimavaransa ja osaamisensa, minkä avulla yhdessä hänen kanssaan kehitetään uutta osaamista ja ammatillista osaamisen identiteettiä. Motivaatio ja itseluottamukseen liittyvä optimismi on tärkeä perusta osaamisen kehittämisessä, koska ajattelumme ohjaa suoritustamme (Liukkonen 2017, 114–121). Se vaikuttaa ammatillisessa koulutuksessa mm. työtehtäviin ja niihin liittyviin suorituksiin. Motivaation ja opiskeluun sitoutumisen kannalta on tärkeää muistaa, että vaikka opinnot ja osaamisen kehittämiseen liittyvä suunnitelma ovat yksilöllisiä, jokainen meistä tarvitsee myös yhteisöä ja yhteisössä toimimista. Yhteisöllisyys on myös tärkeä työelämätaito. (Honkanen, Pynnönen, Rentola & Uusinoka 2015, 46–57.) Usko ja luottamus omaan osaamiseen, oppimiseen ja suorituskyykyyn sekä yhdessä toimiminen ovat ratkaisevassa roolissa, kun kehitetään osaamista ja mietitään opiskelijan tulevaisuuden uramahdollisuuksia. Ammatillisen koulutuksen keskeiset tavoitteethan ovat hyvä elämä, työllistyminen ja jatkokoulutuksen saavuttaminen. Uramahdollisuuksien ennakointi ja työllistymisen turvaaminen jo ammatillisten opintojen aikana on tärkeää kaikille opiskelijoille, ja erityisesti se korostuu opiskelijoilla, joilla on erityisen tuen tarvetta (Honkanen 2006, 155–163). Heillä ohjauksen ja tuen ennakointi sekä niiden mahdollisuuksien kartoitukset ovat opintojen alkuvaiheessa keskeisessä asemassa.

Ohjauksen ja tuen mahdollisuudet opintojen aikana

Opiskelun aikana annettavan ohjauksen tavoitteena on turvata opintojen sujuminen, tukea ja edistää opiskelijan henkilökohtaista kehitystä sekä vahvistaa ammatillista kasvua. Korpi ym. (2018, 95) ovat selvityksessään ammatillisen koulutuksen osaamisperusteisuudesta todenneet, että joustavien opintopolkujen esteinä ovat olleet mm. opiskelijoiden asenteet, tiedon puute opiskelumahdollisuuksista, rakenteet – opetuksen päällekkäisyys jne. Osaamisperusteisuuden ja HOKSin huolellisen alkuvaiheen yhteistyön tavoitteena on vähentää päällekkäisyyttä, purkaa rakenteita sekä lisätä opiskelijan tietoa ja tietoisuutta hänen erilaisista mahdollisuuksistaan. Suunnitelmallista ja ennakoitua yhteistyötä osaamisen hankkimisen, ohjauksen ja tuen mahdollisuuksien kartoittamiseksi tarvitaan jo heti opintojen alkuvaiheessa, jolloin rakennetaan HOKSin ensimmäistä versiota.

Selvitys osaamisperusteisuudesta tuo esille yksilöllisiä opintoja edistävät elementit, joita ovat henkilökohtaistamisen lisäksi mm. tuen ja ohjauksen saaminen opintojen aikana, koulutuksen järjestäjien alueellinen yhteistyö, työelämälähtöiset oppimisympäristöt sekä toimiva yhteistyö työelämän kanssa. (Korpi ym. 2018, 188–122.) Koulutuksen järjestäjien välinen yhteistyö edistää ja mahdollistaa mm. erilaisia osaamisen hankkimiseen tarvittavia ympäristöjä sekä erilaisten tutkinnon osien liittämistä opiskelijan ammatilliseen tutkintoon ja osaamisen laajempaan kehittämiseen nimenomaan työelämässä tarvittavan osaamisen näkökulmasta.

Ammatillisen koulutuksen aikana opiskelija voi tarvita myös erilaisia tukimuotoja oppimisensa edistämiseksi ja saavuttaakseen tutkinnon tai koulutuksen (Opetushallitus 2018). Tuen muodot, joita opiskelija tarvitsee opintojensa aikana, tulee miettiä yhdessä opiskelijan kanssa. Ne tulee kirjata konkreettisesti HOKSiin, ja niiden toteutumista tulee seurata.

Oppimiseen ja osaamisen hankkimiseen tarvittavat tukitoimet ovat yksilöllisiä ja suunniteltuja. Tukitoimista vastaa koulutuksen järjestäjä, mutta ne voidaan toteuttaa myös moniammatillisena yhteistyönä. Tuen muodot voivat vaihdella, ja ne voivat olla tarjolla kaikille opiskelijoille, mutta opiskelija voi olla oikeutettu myös erityiseen tukeen tai vaatimaan erityiseen tukeen, tutkinnon osaamistavoitteista voidaan poiketa (poikkeaminen), arviointia voidaan mukauttaa tai opiskelijalle voidaan tarjota koulutuksen aikana oppimisvalmiuksia tukevia opintoja. (Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017; Valtioneuvoston asetus ammatillisesta

koulutuksesta 673/2017.) Ohessa kuvataan opiskelijalle tarjottavia tuen muotoja tarkemmin:

Tuen ja ohjauksen mahdollisuudet opiskelijoille

Opiskelijalla on oikeus saada ohjausta ja tukea ammatillisten opintojensa aikana (Opetushallitus 2018). Koulutuksen järjestäjä voi tarjota ammatillisessa koulutuksessa tukimahdollisuuksia, jotka ovat avoinna kaikille opiskelijoille. Tällainen voi olla esim. lyhytaikaisen ja/tai ennakoimattoman tuen tarpeisiin vastaaminen. Opiskelijalle voi tulla tarvetta tällaiseen tukeen silloin, kun osaamisen kehittämiseen tulee tilapäisiä esteitä. Esimerkiksi osaamisen kehittämiseen tarvitaan jossakin osa-alueessa hieman enemmän aikaa tai yksilöllisempää ohjausta.

Erityinen tuki

Lisäksi opiskelija voi opintojensa aikana tarvita erityistä tukea osaamisensa saavuttamiseksi. Tuen tulee silloin olla pitkäaikaista tai säännöllistä erityistä oppimisen tukea. Perusteena voivat olla oppimisvaikeudet, vamma, sairaus tai muu syy. Erityistä tukea tarvitseva opiskelija on oikeutettu myös riittäviin ohjaus- ja tukipalveluihin koulutuksensa aikana. Erityisen tuen tavoitteena on, että opiskelija saavuttaa tuen avulla osaamisen ja tutkinnon tai koulutuksen, jota ilman tukea hänen ei olisi mahdollista saavuttaa. Erityinen tuki luo tasavertaisuutta opinnoissa ja varmistaa esteettömyyden koulutuksen aikana. Opiskelija on aktiivisesti mukana, kun erityistä tukea suunnitellaan. Erityinen tuki voi olla esim. opiskelijan osaamistavoitteisiin ja hänen valmiuksiinsa perustuvaa suunnitelmallista pedagogista tukea, erityisiä opetus- ja opiskelijajärjestelyjä ja menetelmiä, erilaisia oppimisympäristöjä, teknologian ja apuvälineiden hyödyntämistä osaamisen hankkimisessa tai tukea ja ohjausta yhdessä erityisopettajan kanssa. (Opetushallitus 2018; Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017.) Teknologista ja digitaalisista toimintamahdollisuuksista löytyy innovatiivisia ja osaamisen kehittymistä tukevia ratkaisuja kaikille opiskelijoille (Nuutila & Honkanen 2016, 49–57). Erityispedagoginen asiantuntemus ja holistinen ohjaus korostuvat, kun rakennetaan tasavertaista ja esteetöntä ammatillista koulutusta erityistä tukea tarvitseville opiskelijoille (Hirvonen 2006; Honkanen 2007, 23–27).

Päätöksen erityisestä tuesta tekee koulutuksen järjestäjä, joka myös suunnittelee ja toteuttaa erityisen tuen. Myös alaikäisen opiskelijan huol-

tajia tai edustajia tulee kuulla ennen päätöksen tekemistä. Erityistä tukea tarvitseva opiskelija voi tarvita kuntoutusta ammatillisten opintojensa aikana. Koulutuksen järjestäjän tulee edistää kuntoutusta kokonaisvaltaisesti yhteistyössä kuntoutuspalveluja tuottavien toimijoiden kanssa. (Opetushallitus 2018; Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017.) Se tarkoittaa moniammatillista ja monialaista yhteistyötä yhdessä opiskelijan kanssa hänen kuntoutuksensa edistämiseksi. Kuntoutuksesta tehdään yhdessä suunnitelma, jota toteutetaan ja seurataan yhdessä siten, että opiskelija on aktiivisesti mukana. Ammatillisessa koulutuksessa tarjolla olevien erityisen tuen muotojen tulee vastata opiskelijan tarpeisiin, edistää oppimista, tukea hänen kotoutumistaan sekä olla opiskelijakeskeisiä, moninaisia ja saavutettavia (Honkanen 2006; Miettinen 2007; Selkivuori 2015).

Osaamisen arvioinnin mukauttaminen

Jos opiskelija ei saavuta erityisestä tuesta huolimatta tutkinnossa tai koulutuksessa kuvattua osaamista, tehdään osaamisen arvioinnin mukauttaminen. Se voidaan tehdä silloin, kun se on tutkinnon tai koulutuksen kannalta mahdollista ja opiskelijan näkökulmasta tarpeellista. Mukautettu arviointi tarkoittaa sitä, että opintoihin liittyen tehdään yksilöllinen osaamisen arviointiasteikko, johon liitetään sanallinen arviointi. Päätös mukauttamisesta kirjataan HOKSiin, ja se tulee näkyville myös todistukseen. (Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017.)

Vaativa erityinen tuki

Ammatillisessa koulutuksessa on annettu tietyille koulutuksen järjestäjille vaativan erityisen tuen koulutustehtävä. Nämä nimetyt koulutuksen järjestäjät huolehtivat koulutuksesta myös opiskelijoille, joilla on vaikeita oppimiseen liittyviä pulmia tai vaikea vamma tai sairaus, joiden vuoksi opintojen aikana tarvitaan laaja-alaisia ja monipuolisia tukitoimia. Vaativaa erityistä tukea tarvitseville opiskelijoille voidaan tarjota tutkintoon johtavaa koulutusta ammatilliseen koulutukseen valmentavana koulutuksena (VALMA) tai työhön ja itsenäiseen elämään valmentavana koulutuksena (TELMA). Nämä koulutukset rakennetaan yksilöllisesti valinnaisista koulutuksen osista. Opiskelija voi kehittää opiskeluvalmiuksiaan tai suorittaa haluamaansa tutkintoon liittyviä opintoja jo valmentavan koulutuksen aikana. Työhön ja itsenäiseen elämään valmentavassa koulutuksessa opiskelija valmentautuu ohjatusti ja tuetusti itsenäiseen elämään, joka on

hänen oman toimintakykynsä mukaista. Tällöin opinnot ovat henkilökohtaisiin tavoitteisiin ja valmiuksiin perustuvia. (Opetushallitus 2018; Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017, 65 §.) Vaativa erityinen tuki siis turvaa peruskoulun jälkeistä koulutusta myös niille opiskelijoille, joille ammatilliseen tutkintoon tai koulutukseen pääsy ei olisi mahdollista suoraan tai jotka tarvitsevat osaamista ja yksilöllistä, vaativaa tukea myös itsenäisen elämän saavuttamiseksi.

Poikkeaminen ammattitaitovaatimuksista, osaamistavoitteista ja osaamisen arvioinnista

Ammatillisen koulutuksen aikana ammattitaitovaatimuksista, osaamistavoitteista ja osaamisen arvioinnista voidaan myös poiketa perustellusti. Poikkeaminen on mahdollista silloin, kun opiskelijan olosuhteet tai aiemmin hankittu osaaminen huomioiden tutkinnon perusteiden mukaiset ammattitaitovaatimukset tai osaamistavoitteet ovat joiltakin osin kohtuuttomia. Perusteena voivat olla myös opiskelijan vammaan tai terveydentilaan liittyvät syyt. Poikkeamista tehdään vain välttämättömin osin, koska ensisijaisesti tavoitteena on saavuttaa ammatillinen perustutkinto tai tutkinnon osa opintojen aikana. Koulutuksen järjestäjä päättää, milloin poikkeaminen on mahdollista. (Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017, 66 §.) Poikkeaminen tukee myös osaltaan opiskelijan tutkinnon suorittamista tai koulutusta, koska se kohtuullistaa osaamisen kehittämistä ja tukee yhdenvertaista opintojen saavutettavuutta ja huomioi opiskelijan henkilökohtaiset ominaisuudet suhteessa tutkinnossa tai koulutuksessa esitettyihin osaamisen tavoitteisiin.

Opiskeluvalmiuksia tukevat opinnot

Opiskelija voi tarvita ammatillisen koulutuksen aikana tukea myös opiskeluvalmiuksiinsa. Tuki voi tarkoittaa ammattikielen oppimiseen liittyviä opintoja tai se voi liittyä esimerkiksi opiskelutekniikkaan, matematiikkaan tai tietotekniikkaan. Tällöin opiskelijalla on mahdollisuus saada osaksi tutkintokoulutustaan opiskeluvalmiuksia tukevia opintoja (OPVA), joista koulutuksen järjestäjä päättää. Ne eivät kuitenkaan voi olla peruskielitaidon opettamista, oppimisvaikeuksiin liittyvää erityistä tukea, elämäntilanteeseen tai arjenhallintaan liittyviä tukitoimia tms. Opiskeluvalmiuksia tukevat opinnot lisäävät osaamista ja opiskelijan valmiuksia osallistua koulutukseen sekä osoittaa osaamistaan näytössä. OPVA-opin-

noista sovitaan yhdessä opiskelijan kanssa, ja ne kirjataan näkyville opiskelijan HOKSiin. (Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017, 65 §.)

Tuen ja ohjauksen mahdollisuudet ovat moninaiset. Niiden keskiössä ovat opiskelija ja hänen osaamisensa sekä osaamisen kehittämistarpeensa. Koulutuksen järjestäjällä on vastuu päättää tuen muodoista ja järjestämisestä sekä seurata niiden toteutumista kokonaisvaltaisesti.

Osaamisen kehittyminen ja HOKSin mahdollisuudet

Osaamisen kehittäminen ammatillisessa koulutuksessa perustuu yksilölliseen suunnitelmaan, jonka keskiössä on opiskelija. HOKS on hänen omaan yksilölliseen ammatillisen osaamisen kehittämiseensä laadittu ohjelma. Se painottuu opintojen alkuvaiheeseen, jolloin on tärkeää tunnistaa opiskelijan osaaminen, mahdollisuudet urasuunnitelmien osalta, tuen ja ohjauksen tarpeet sekä osaamisen kehittäminen. HOKS muuttuu ja päivittyy opintojen etenemisen ja osaamisen kehittymisen myötä koko opintojen ajan. Sen tulee olla yhdessä ja opiskelijakeskeisesti laadittu, konkreettinen suunnitelma (mitä, miten, milloin, kenen kanssa, missä). HOKSin laadinta ei ole kertaluonteinen keskustelu tai tapaaminen opiskelijan kanssa, vaan prosessi, joka jatkuu koko opintojen ajan. Yksilöllisissä ammatillisissa opinnoissa opiskelija kehittää osaamistaan ja toimii yhteistyössä ja erilaisissa yhteisöissä mm. oppilaitoksessa ja työelämässä. Yhdessä toimiminen ja toisten osaamisen sovittaminen yhteen oman osaamisen kanssa on yksi tärkeä ja keskeinen työelämätaito.

Osaamisen kehittäminen on koko opintojen ajan kulkeva prosessi, jossa opintojen alkuvaiheen ohjaus korostuu. Silloin laaditaan yhteistyössä opiskelijan kanssa hänen osaamisensa kehittämiseksi tutkintoon johtava tai koulutuksen suunnitelma, jossa huomioidaan myös opiskeluvalmiuksia tukevat opinnot, tuen ja ohjauksen tarve, erityinen tuki, arvioinnin mukauttaminen, poikkeaminen tai vaativa erityinen tuki sekä tarkastellaan kokonaiskuntoutuksen näkökulmasta kuntoutusta ja vaadittavaa moniammatillista yhteistyötä. Erilaiset tuen ja ohjauksen muodot ja toteutustavat ovat ammatillisessa koulutuksessa tasavertaisen koulutuksen saavutettavuuden edellytys ja mahdollisuus. Ne luovat mahdollisuuksia osallistua. Niiden avulla osallistetaan myös kaikkia opiskelijoita hyvään elämään sekä yhteiskunnan ja työyhteisön osaaviksi toimijoiksi.

Lähteet

- Aarnio, L. & Pulkkinen, S. 2015. Mitä tarkoittaa ”ammattillisen koulutuksen työelämävastaavuus”? Tilannekatsaus marraskuu 2015. Raportit ja selvitykset 2015:7. Opetushallitus. http://www.oph.fi/download/173071_mita_tarkoittaa_ammattillisen_koulutuksen_tyoelamavastaavuus.pdf, viitattu 15.1.2018.
- Bergström, H. & Mäki, K. 2017. Keulassa ja keskellä. Johtaminen reformissa -tutkimus. Haaga-Helia ammattikorkeakoulu. Haaga-Helian julkaisut 8/2017. https://shop.haaga-helia.com/WebRoot/HaagaHelia/Shops/Haaga/MediaGallery/Import/HH_Keulassajakeskella_verkko.pdf, viitattu 15.1.2018.
- Harter, S. 2012. *The Construction of the Self. Developmental and Sociocultural Foundations*. 2. painos. New York: The Guilford Press.
- HE 12/2014. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi ammatillisesta koulutuksesta annetun lain ja ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain muuttamisesta sekä eräiksi niihin liittyviksi laeiksi. <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2014/20140012>, viitattu 15.1.2018.
- Hirvonen, M. 2006. Ammattikoulusta avoimiin oppimisympäristöihin. Ammatillisen erityisopettajan työ muutoksessa. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 64. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/20576/JAMKJULKAISUJA642006_web.pdf?sequence=3, viitattu 15.1.2018.
- Honkanen, E. 2007. Ennakoiva moniosaaja moniammatillisessa verkostossa – ammatillisen erityisopettajan ammattitaitovaatimuksista. Teoksessa Ruohotie, P. (toim.), *Ammattikasvatuksen aikakauskirja 3/2007*, s. 23–27. Helsinki: OKKA-säätiö. https://akakk.fi/wp-content/uploads/Aikak_2007_3_lehti.pdf, viitattu 15.1.2018.
- Honkanen, E. 2006. Opinto-ohjaus ja erityisopetus. Asiakirja- ja haastattelututkimus opetus suunnitelman perusteiden mukaisesta opinto-ohjauksesta ammatillisessa erityisopetuksessa. HAMK Ammatillisen opettajakorkeakoulun julkaisuja 1/2006.
- Honkanen, E., Pynnönen, P., Rentola, L. & Uusinoka, S. 2015. Motivaatio ja yhteisöllisyys inklusiivisen ammatillisen koulutuksen lähtökohtana. Teoksessa Hirvonen, M. (toim.), *Yhdessä toimien ja erilaisuutta arvostaen: ammatilliset opettajakorkeakoulut erityisopetusta kehittämässä*, s. 46–57. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 203. http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/96197/JAMKJULKAISUJA2032015_web.pdf?sequence=1&isAllowed=y, viitattu 15.1.2018.
- Houlainen, R., Lappalainen, K. & Sointu, E. 2014. Lasten ja nuorten vahvuuksien tunnistaminen. Teoksessa Uusitalo-Malmivaara, L. (toim.), *Positiivisen psykologian voima*, s. 264–280. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Korpi, A., Hietala, R., Kiesi, J. & Räcköläinen, M. 2018. Ammatillisen koulutuksen osaamisperusteisuus, asiakaslähtöisyys ja toiminnan tehokkuus. Osaamisperusteisuuden tila. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 85/2017. https://osaamisperusteisuus.karvi.fi/app/uploads/sites/3/dlm_uploads/2018/01/Osaamisperusteisuuden-tila_KARVI_VNTEAS.pdf, viitattu 15.1.2018.
- Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2017/20170531#Pidp451100848>, viitattu 15.1.2018.
- Liukkonen, J. 2017. *Psykykinen vahvuus. Mielen taitojen harjoituskirja*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Miettinen, K. 2008. Opetussuunnitelmat ja erityisopetus ammatillisessa perustutkintokoulutuksessa. Asiakirja- ja kyselytutkimus opetus suunnitelman perusteiden mukaisesta ammatillisesta erityisopetuksesta. Acta Electronica Universitatis Tamperensis 716. Tampere: Tampereen yliopisto. <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/67844/978-951-44-7298-5.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, viitattu 15.1.2018.

- Nuutila, L. & Honkanen, E. 2016. Innostavat digitaaliset oppimisympäristöt: löytöretkellä osallistavaan oppimiseen ammatillisessa erityisopetuksessa. Teoksessa Nokelainen, P. (toim.), *Ammattikasvatuksen aikakauskirja 3/2016*, s. 49–57. Helsinki: OKKA-säätiö. https://akakk.fi/wp-content/uploads/Aikak_2016_3_lehti.pdf, viitattu 15.1.2018.
- Opetushallitus 2018. Ohjaus ja erityinen tuki. http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/ammattikoulutus/ohjaus_ja_erytyinen_tuki, viitattu 15.1.2018.
- Opetushallitus 2018. Reformin tuki. http://www.oph.fi/reformintuki/koulutuksen_jarjestaminen/opiskelijan_hyvinvointi_ja_tukipalvelut/erytyinen_tuki, viitattu 15.1.2018.
- Ponnikas, J., Korhonen, S., Manninen, V., Ålander, T. & Sillanpää, K. 2013. Tulevaisuuden työelämässä tarvittavan osaamisen jäljillä. Valtakunnallisen ammatillisten osaamistarpeiden ennakointi (VOSE) -projektin arviointi sekä tutkimus ennakoititiedon käytöstä tutkintojen suunnittelussa. Raportit ja selvitykset 2013:4. Opetushallitus. http://www.oph.fi/download/148235_Tulevaisuuden_tyoelamassa_tarvittavan_osaamisen_jaljilla.pdf, viitattu 15.1.2018.
- Selkivuori, L. 2015. ”Ei näihin vaikeuksiin työelämässä törmää”. Oppimisen tuki ja erityiselle tuelle annetut merkitykset ammatillisessa aikuiskoulutuksessa opiskelijan näkökulmasta. Jyväskylän yliopiston tutkimuksia 522. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/45611/978-951-39-6140-4_vaitos17042015.pdf?sequence=1, viitattu 15.1.2018.
- Sointu, E., Virtanen, T., Lappalainen, K. & Hotulainen, R. 2017. Vahvuuksien ja motivaation tukeminen edistämässä koulupolulle kiinnittymistä ja hyvinvointia. Teoksessa Puukari, S., Lappalainen, K. & Kuorelahti, M. (toim.), *Ohjaus ja erityisopetus oppijoiden tukena*, s. 111–128. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Uusitalo-Malmivaara, L. 2014. Hyveet ja luontevahvuudet. Teoksessa Uusitalo-Malmivaara, L. (toim.), *Positiivisen psykologian voima*, s. 63–84. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Valtioneuvoston asetus ammatillisesta koulutuksesta 673/2017. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2017/20170673>, viitattu 15.1.2018.

Onnin opintopolku
tulevaisuuden työtehtäviin

Onnin opintopolku tulevaisuuden työtehtäviin

Riitta Repo

Johdanto

■ Tämä on tarinani omaohjaajana minun ja omaohjattavani Onnin yhteisestä matkasta Suomen Liikemiesten Kauppaopistossa; oma matkani HOKS-ohjaajaksi ja Onnin matka merkonomiksi ja tubettajaksi. Kerron tämän tarinan Onnin luvalla.

Yksilöllisin askelin kohti ammatillista tutkintoa

Yhteistyömme Onnin kanssa alkoi noin puolitoista vuotta sitten, kun Onni siirtyi opiskelemaan oppilaitoksemme avoimeen oppimisympäristöön. Avoin oppimisympäristö perustettiin opiskelupaikaksi niille opiskelijoille, joiden opinnot eivät etene suunnitelmien mukaisesti, joilla on haasteita opiskella ryhmän mukana tai jotka suorittavat merkittävän osan opinnoistaan työpaikalla tai muutoin nopeuttavat opintojaan. Onni oli alusta lähtien oman tiensä kulkija. Nuoresta iästään huolimatta hän asui jo omassa kodissaan, kävi töissä opintojensa ohessa ja huolehti itsenäisesti taloudestaan.

Keväällä 2018 Onni valmistuu merkonomiksi ja suuntaa sen jälkeen tubettajaksi. Onnin valmistuminen merkonomiksi ajoittuu ajankohtaan, jolloin ammatillista koulutusta uudistetaan vastaamaan entistä paremmin tulevaisuuden työelämän tarpeita. Nyt käynnissä oleva ammatillisen koulutuksen reformi on yksi hallituksen kärkihankkeista. Sen myötä uudistetaan ammatillisen koulutuksen rahoitusta, ohjausta, tutkintojärjestelmää ja järjestäjä rakenteita. Lait ammatillisesta peruskoulutuksesta ja ammatillisesta aikuiskoulutuksesta on yhdistetty uudeksi laiksi, jonka keskeisinä lähtökohtina ovat asiakaslähtöisyys ja osaamisperusteisuus sekä työpaikoilla tapahtuvan oppimisen lisääminen. Jokaiselle opiskelijalle tarjotaan näin mahdollisuus rakentaa itselleen sopiva opintopolku, jossa myös aiem-

min hankittu osaaminen tunnustetaan täysimääräisenä suoritettavaan tutkintoon. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017.)

Ammatillisen koulutuksen reformin kanssa samanaikaisesti on uudistettu myös monien ammatillisten tutkintojen perusteita, joista tässä mainittakoon oman oppilaitoksemme toimintaan vaikuttavat Liiketoiminnan perustutkinnon perusteet, jotka astuvat voimaan 1.8.2018. Osaamisperusteisuus, työelämälähtöisyys ja yksilölliset osaamispolut ovat ohjanneet ammatillisen koulutuksen toimijoita jo aiempien säädösten ja ammatillisten tutkinnon perusteiden voimassaolon aikana, mutta nyt uuden ammatillista koulutusta koskevan lain myötä edellä kuvatut tavoitteet ovat täsmentyneet ja ne on kirjattu uuteen, 1.1.2018 voimaan astuneeseen ammatillista koulutusta koskevaan lakiin (Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017).

Tulevaisuuden työpaikat syntyvät verkostoissa

Onnin opiskelu avoimessa oppimisympäristössä on edennyt sovitun mukaisesti, ja pian on edessä opintojen loppuun sijoittuva työpaikalla hankittavan osaamisen jakso. Viime kuukausina Onnin unirytmii on kuitenkin mennyt sekaisin, sillä Onni on alkanut työstää päivisin ja toisinaan myös öisin Youtube-videoita, joita hän kuvaa, editoi ja lataa nettiin. Onni on innostunut tubettamisesta ja miettii parhaillaan siihen liittyviä tulevaisuudensuunnitelmia. (Virtanen 2017.) Ensimmäinen reaktio Onnin ilmoitukseen on hämmennys, koska en osaa vielä hahmottaa sitä, mistä kaikesta tubetuksessa on kysymys. Huomaan myös miettiväni, mitkä ovat tämän ammatin haasteet ja mistä tubettajien ansiotulot kaikkineen muodostuvat. Toki opiskelijoidemme joukossa on niitä, jotka elättävät itsensä räppäämällä tai pelaamalla amatikseen, mutta tubetus ammattina kuulostaa vielä varsin vieraalta. Näin siitäkin huolimatta, että perhepiirissämme seurataan muutamia tubettajia suurella innolla. Onnin tulevaisuudensuunnitelmien myötä on siis aika tutustua tubettajiin ja tubetuksen maailmaan.

Tulevaisuuden ammatit, joihin ammatillisen koulutuksen reformisakin viitataan, edellyttävät tekijöiltään uudenlaista osaamista. Työelämän murroksesta Opetushallituksen järjestämässä seminaarissa puhunut luovan tietotyön ja digitaalisten työympäristöjen asiantuntija Esko Kilpi

toteaa, että yksilön vastuu omasta työllistymisestään ja oman elämänsä hallinnasta korostuvat tulevaisuudessa tavalla, johon emme ole vielä tottuneet. Haasteet ympärillämme muuttuvat jatkuvasti monimutkaisemmiksi, ja siksi työssä jaksaminen ja työn tuloksellinen tekeminen edellyttävät Kilven mukaan teknologisen älyn hyödyntämistä sekä ihmisten välistä vuorovaikutusta ja yhteistä ajattelua. Esko Kilpi toteaa verkostopohjaisuuden mullistavan tulevaisuudessa työn tekemisen. Tulevaisuuden luova verkostotyö ei perustu hänen mukaansa työpaikkoihin, vaan ongelmanratkaisuun ja ihmisten keskinäisriippuvuuteen. Verkostotaloudessa toistensa kanssa vuorovaikuttavat, koordinoitisevelluksia ja edullisia mobiili- ja älylaitteita käyttävät yksilöt voivat luoda tietotuotteita ennennäkemättömällä tavalla. Luova digitaalinen työ ja internet ovat luoneet olosuhteet, joissa toimijat määrittelevät itse työnsä tarkoituksen, valitsevat vapaaehtoisesti tehtävänsä, päättävät työtavoistaan ja aikatauluistaan sekä suunnittelevat työnsä lopputuloksen. Työkalut kaikkeen tähän ovat jo olemassa. (Kilpi 2016.)

Kilpi uskoo, että tulevaisuudessa ihmiset valitsevat työssään omat työtoverinsa omista henkilökohtaisista verkostoistaan, eivät tietyn organisaation sisältä. Verkostojen uudet lainalaisuudet määrittelevät sen, kuka luo verkostossa arvoa. Verkoston arvon ja koon kasvaessa sen keskimääräiset teknologiakustannukset pienenevät. Kaikkein tärkein tavoite onkin Kilven mukaan luoda sellainen verkosto, jossa jokainen verkoston vuorovaikutustapahtuma kasvattaa kaikkien kyseisessä verkossa toimivien vuorovaikutuksen arvoa. Tärkeintä on hänen mukaansa ymmärtää, että arvoa luovat nyt asiakkaat ja verkoston jäsenet, eivät verkoston omistajat. Uudessa tilanteessa haaste on ymmärtää, mistä verkostoilmiössä on kysymys. Se, mikä aikaisemmin oli mahdollista vain suurille, on nyt mahdollista myös pienille toimijoille. Se, mikä aikaisemmin vaati yrityksen perustamista, on nyt mahdollista muutamalle yhteen liittyvälle ihmiselle. (Kilpi 2016.)

Myös Digitalist Groupin toimitusjohtaja Ville Tolvanen uskoo verkkoikäkkäytämisen merkitykseen. Toimittaja Anniina Vainion haastattelussa Ville Tolvanen kertoo verkon salaisuuden piilevän siinä, että se sisältää paljon erilaisia kanavia, alustoja ja solmumaisia kohderyhmiä, jotka tarjoavat kenelle tahansa mahdollisuuden löytää oma seuraajakohderyhmänsä nopeasti ja kustannustehokkaasti. Analytiikkatyökaluja hyödyntäen julkaisija näkee välittömästi, mikä kiinnostaa seuraajia ja millaisia vaikutuksia ja palautetta julkaisuille syntyy. Tolvasen mukaan nettialustat ovat kuin toripaikkoja, joissa voi saada seuraajia, faneja, asiakkaita ja muita

arvokkaita kontakteja, mutta hälinän pitää olla isoa, jotta voi erottautua – sen verran kovaa kilpailu somessa jo on. Mitä oudompi, sen parempi, tai kuten Ville Tolvanen sen kiteyttää: ”Mikään ei muutu, jos joku ei suutu.” (Vainio 2018.)

Tubetus, tulevaisuuden ammatti

Tähän verkostopohjaiseen tulevaisuuden toiminta- ja toriympäristöön Onnikin on matkalla. Tällä hetkellä Onnin tärkein tavoite on luoda selaista sisältöä, joka herättää verkossa liikkuvien ihmisten kiinnostuksen. Tutkija Esko Kilven näkemykset tulevaisuuden verkostopohjaisista työympäristöistä sopivat hyvin kuvaamaan myös Onnin ja hänen kaveriporukansa toimintaa:

”Työn merkityksellisyyden vaade houkuttelee nuoria uuteen yrittäjyyteen tavalla, jota vastaan perinteisemmän hierarkkisen yrityksen on vaikea kilpailla. Työtä tehdään harrastajan innolla ja paneutumisella. Suhdetta tekemiseen kuvaa innostuneisuus ja yhteisöllisyys samasta asiasta kiinnostuneiden kanssa.” (Kilpi 2016.)

Keitä tubettajat sitten ovat, ja miksi heidän päivittäisten touhujensa seuraaminen on niin suosittua? Tubettajat ovat sananmukaisesti Youtube-videoita lataavia tämän päivän julkkiksia. Tubetus ilmiönä liittyy vahvasti nuorisokulttuuriin, ja tubettajien ensisijaisia kohderyhmiä ovatkin lapset ja nuoret. Tubetus on yleistynyt räjähdysmäisesti varsinkin lasten ja nuorten parissa. Myös vanhemmat ikäryhmät, esimerkiksi lasten vanhemmat, saattavat seurata suosittujen tubettajien videoita. Youtuben kaltaisissa yhteisöllisissä palveluissa viihtyvien nuorten kohdalla television luomat lainalaisuudet eivät enää päde. Moni lapsi ja nuori haaveilee nykyisin tubettajan urasta, ja osalla heistä onkin jo oma Youtube-sivustonsa, jota toiset samanikäiset kohderyhmät seuraavat. (Syrjälä 2018.)

Tubettajien näkyvyys ja tunnettuus rakentuu brändin varaan. Tästä hyvä esimerkki on yksi tämän päivän suomalaisen nuorison keskuudessa tunnetuimpiin kuuluva tubettaja Roni Back, jonka Youtube-kanavalla on noin 324 000 seuraajaa. Hänen videonsa saavat pitkälti yli 100 000 klikkausta, suosituimmat jopa puoli miljoonaa. Roni Back on aktiivinen yhteiskunnallinen vaikuttaja, jonka faneista suurin osa on lapsia tai varhaisnuoria. Hän tietää olevansa esikuva monille nuorille, joten vastuu

edellyttää häneltä eettisesti kestävästä videokerrontaa. (Syrjälä 2018.) Kysymykseen, miksi tubetuksesta on tullut niin suosittu ilmiö lasten ja nuorten keskuudessa, saa vastauksen Roni Backin ja Ville Kormilaisen Tubettajan käsikirjasta: ”Jokaisen ihmisen elämä on jollain tavalla uniikki ja sitä kautta mielenkiitoinen.” (Back & Kormilainen 2017, 22.)

Myös mainostoimisto Ida Framin toimitusjohtaja Panu Laaksonen toteaa tubettamisen maailman tarjoavan yhteisöllisyyden kokemuksia monella tasolla: on videoita tekevien tubettajien ryhmät sekä videoiden tekijöitä fanittavat kohderyhmät. Kun videoita itse tuottavien lasten ja nuorten määrä kasvaa nopeasti, voidaan pian olla Laaksonen mielestä tilanteessa, jossa yhteisö itse tuottaa suurimman osan jäsentensä kuluttamasta sisällöstä. Tällaisesta yhteisöllisyydestä muut mediat voivat Laaksonen mukaan vain haaveilla. (Laaksonen 2015.)

Toimittaja Hannamari Hoikkalan haastatteleman, ihmisten ja teknologian välistä vuorovaikutusta tutkineen Eeva Raidan mukaan ihmisen sosiaalinen identiteetti rakentuu ryhmäjäsenyyksistä. Siksi sosiaalisilla tekijöillä on hänen mukaansa suuri vaikutus siihen, miten älylaitteita käytetään. Älypuhelimia seurataan siksi, että ihmiset haluavat kokea kuuluvansa itselleen tärkeisiin yhteisöihin ja pysyä ajan tasalla siitä, mitä niissä tapahtuu. Toinen merkittävä syy älypuhelinien jatkuvaan tarkkailuun on Raidan mukaan se, että niiden katselulla torjutaan tylsyyden tunnetta. Raidan mukaan jääme helposti älypuhelimien koukuttamiksi jo muutaman käyttöpäivän jälkeen. Älypuhelimien jatkuva seuraaminen on kaikkien käyttäjäkohderyhmien parissa jo niin yleistä, että emme edes huomaa sitä. On pakko aika ajoin tarkistaa, onko kännykän ruudulle ponnahtanut jokin kiva viesti kaverilta tai uusi video tutulta tubettajalta. (Hoikkala 2016.)

Tubetuksessa liikkuvat toimittaja Anna Juvosen mukaan Suomessakin jo suuret rahat, sillä tämän päivän markkinoijat ovat tietoisia tubettajien kanava-arvosta. Alan kehityksestä kertoo myös se, että maassamme toimii jo joukko videoverkostoja, mm. Splay Suomi ja Troot Network, jotka huolehtivat omien tubettajiensa eduista. Samalla nämä verkostot toimivat välittäjinä mainostajien suuntaan tehden vieraalta ja monimutkaiselta tuntuvasta tubettamisesta markkinoinnin kannalta yksinkertaisempaa, helpommin lähestyttävää ja turvallista (Troot Network 2018). Monet tubettajat tekevät työtään jo ammatikseen, mutta ansiotulot kertyvät erilaisista tulonlähteistä, kuten sisällön markkinoinnista, videoiden alussa pyörivistä mainoksista, live-keikoista ja brändin lisensointi- ja kirjjasopimuksista.

Tubettajista on tullut Juvosen mukaan monimediaisia koko kansan tähtiä, joilla on arvoa Youtube-kanavan ulkopuolellakin. Tubetuksen suuri suosio on konkretisoitunut parin viime vuoden aikana suurissa massatapahtumissa, joista mittavimpiin kuuluu vuonna 2017 Hartwall Areenalla järjestetty, yli 10 000 kävijää kerännyt Tubecon 2017 -tapahtuma. Vuoden 2018 vastaavan Tubecon-tapahtuman uskotaan rikkovan edellisen vuoden kävijämääräennätyksen. (Juvonen 2017.)

Digitaalisen markkinoinnin maailma uudistuu sen verran kiihtyvällä vauhdilla, että Digitaalisen mainonnan ja markkinoinnin yhteisö, IAB Finland, on katsonut tarpeelliseksi julkaista vuoden 2017 aikana Tubettajayhteistyöoppaan, joka valottaa tubetusta ilmiönä ja luo alalle yhtenäisiä käytäntöjä (IAB Finland 2017). Myös tubetukseen liittyvät videokerroksen ja mainonnan linjaukset hakevat vielä muotoaan. Vuonna 2016 Mainonnan eettinen neuvosto antoi huomautuksen tapauksesta, jossa United Screensin edustaman tubettajan julkaisema video ei ollut tunnistettavissa mainokseksi. Myös tubettajan kielenkäyttöön kiinnitettiin huomiota. Vaikka tubetusta Suomessa säätelevät jo monet lait ja ohjeet, ylilyöntejäkin tapahtuu. Jos yritykset maksavat tubettajalle tuotteiden esitelystä, Suomessa on tarkoin säädelty, miten sen saa tehdä. Piilomainontaa ei sallita, ja katsojalle pitää kertoa, jos kyseessä on kaupallinen yhteistyö. (Koistila 2017)

Onni kasvatti minusta itselleen HOKS-ohjaajan

Onnin opinnot avoimessa oppimisympäristössä ovat kuluneiden puolentoista vuoden aikana edenneet suunnitelmien mukaisesti. Onnilla on ikäsekseen varsin paljon kokemusta työelämästä, ja hän näyttääkin tehneen siitä tarkkoja havaintoja. Näitä Onnin työelämästä tekemiä havaintoja olemme pohtineet yhdessä avoimessa oppimisympäristössä, ja itsekin olen oppinut häneltä paljon yhteisen matkamme aikana. Nyt Onnin opinnot ovat loppusuoralla ja valmistuminen hämmöttää. HOKS-tapaamisten määrä alkaa käydä vähiin, eikä opintojen suorittamiseen liity enää paljoakaan ohjattavaa. On aika pyytää Onnia arvioimaan, miten opiskelu oppilaitoksessamme on sujunut. Olemmeko onnistuneet tarjoamaan hänelle tarvittavaa tukea ammatillisen osaamisen hankkimisessa? Kysyn tätä asiaa Onnilta, kun tapaamme. Hän miettii hetken ja vastaa: ”Kyllä, välillises-

ti” (Virtanen 2018). Pyydän Onnia avaamaan vastausta vielä lisää. Hän kertoo oppineensa meillä monia asioita teoriassa, mutta miettii, olisivatko nämä koulussa opitut tiedot ehkä jääneet hänen kohdallaan kirjatiedoiksi tai jopa unohtuneet, ellei hän olisi innostunut tubetuksesta ja sen tarjoamista mahdollisuuksista. Tubettamisen innostamana Onni onkin joutunut etsimään monenlaista tietoa liikeidean toteuttamisesta aina oman toiminimen perustamiseen saakka.

Mietin aika ajoin, mitä Onni mahtaa tehdä työkseen 15 vuoden kuluessa. Onko ura tubettajana jo päättynyt, vai onko se tarjonnut ponnahduslaidan jollekin uudelle uralle? Ovatko uudessa ammatillisessa laissa mainitut tavoitteet hyvästä ja tasapainoisesta elämästä ja ammatillisesta kehityksestä toteutuneet Onnin elämässä? Näihin kysymyksiin liittyen keskustelimme Onnin kanssa vielä muutamista tärkeänä pitämistäni teemoista. Näitä teemoja ovat mm. terveys ja liikunta, riittävä lepo ja terveellinen ruokavalio, rahan käyttö, julkisuuden mukanaan tuomat haasteet sekä eettinen vastuu sisällön tuotannosta ja suhteesta faneihin. Viimeisenä mutta ei vähäisimpänä juttelemme vielä ystävien ja läheisten tärkeydestä ja tuesta elämässä. Sen jälkeen: Onni, on aika toivottaa sinulle hyvää matkaa ja onnea valitsemallasi polulla.

HOKS-ohjaajan rooli vie monien toisiinsa yhtyvien teiden risteykseen. Yhtäältä HOKS-ohjaajan toimintaa ohjaavat ammatillisen reformin linjat, joiden mukaan tutkinnon suorittaja voi tarvittaessa hankkia ammatillista osaamista myös muualta kuin koulutuksen järjestäjän tarjoamista oppimisympäristöistä, esimerkiksi työpaikalta tai harrastuksista. Toisaalta HOKS-ohjauksessa on otettava huomioon myös voimassa olevat ammatilliset tutkinnon perusteet, joiden mukaisesti tutkinnon osien näytöt toteutetaan ja arvioidaan. Eikä huomiotta voine jättää ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (531/2017) pykälää 2, jonka mukaan ”koulutuksen tavoitteena on lisäksi tukea opiskelijoiden kehitystä hyväksi, tasapainoisiksi ja sivistyneiksi ihmisiksi ja yhteiskunnan jäseniksi sekä antaa opiskelijoille jatko-opintovalmiuksien, ammatillisen kehittymisen, harrastusten sekä persoonallisuuden monipuolisen kehittämisen kannalta tarpeellisia tietoja ja taitoja”.

HOKS-ohjaajan rooli sisältää monia muitakin tehtäviä kuin vain opiskelijan henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman (HOKS) laatimisen ja päivittämisen. HOKS-ohjaaja on ohjattavalleen myös valmentaja, kannustaja, arvioija, palautteen antaja, mahdollisuuksien kartoittaja ja ennen kaikkea tuki koko tutkinnon suorittamisen ajan. Näitä kuvauksia

opettajan muuttuvista rooleista ovat olleet kirjaamassa opetus- ja kulttuuriministeriön Saumaton- ja OPPO-hankkeissa mukana olleet opettajat ja koulutuksen kehittäjät. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017.)

Nämä edellä kuvatut opettajan elämässä rinnakkain kulkevat roolit tuntuvat itsestänikin tutuilta. Useimmat HOKS-ohjattavistani ovat jo taitaneet taivalta oppilaitoksemme muiden opettajien ja ohjaajien johdolla ennen avoimeen oppimisympäristöön tuloaan. Siirtyminen opiskelijaksi avoimeen oppimisympäristöön ajoittuu usein ajankohtaan, jolloin opiskelijan opintojen suorittaminen on viivästynyt tai hänen elämäntilanteensa sitä muutoin edellyttää. Tällöin ensimmäisiä asioita, joita HOKS-ohjaajana pyrin tekemään, ovat opiskelulle otollisten olosuhteiden luominen ja keskinäisen luottamuksen vahvistaminen. Joskus näihin asioihin menee enemmän aikaa, toisinaan asiat loksahtavat paikoilleen nopeammin. Roolit HOKS-ohjaajan työssä vaihtelevat päivittäin. Opiskelijat kaipaavat paljon kannustusta ja motivointia opiskelujensa aikana. Välillä pysähdymme arvioimaan saavutettuja tuloksia ja iloitsimme yhdessä siitä, että opinnot edistyvät. Niitäkin päiviä on, jolloin usko niin HOKS-ohjattavan opiskelumotivaatioon kuin myös omaan osaamiseeni horjuu. Yleensä seuraava päivä tuo kuitenkin mukanaan jo uutta ajateltavaa ja edellisen päivän huolet ja harmit unohtuvat. Iloa tuottaa se, kun näen oppimisen herättävän opiskelijoissamme onnistumisen tunteita ja matka ammatillisella polulla ottaa askeleen eteenpäin.

Koskettavimpiin hetkiin omalla kohdallani kuuluvat ne oppilaitoksemme valmistujaisjuhlat, joissa pääsen ojentamaan tutkintotodistukset omille HOKS-ohjattavilleni. Koen ohjaajana suurta iloa ja onnistumisen tunnetta, kun katselen heitä ja muistelen niitä päiviä, jolloin melkein annoin jo periksi ja menetin luottamukseni, mutta jostain yllättäen ohjattavani löysivätkin kimmokkeen opintojen loppuun suorittamiselle.

Lähteet

- Back, R. & Kormilainen, V. 2017. *Tubettajan käsikirja*. Helsinki: Otava.
- Hoikkala, H. 2016. Älypuhelin on aikamme tupakka. Yle Oppiminen. <https://yle.fi/aihe/artikkeli>, viitattu 24.2.2018.
- IAB Finland 2017. Tubettajayhteistyöopas. <https://www.iab.fi/media/pdf-tiedostot/standardit-ja-opaat/tubettajayhteistyöopas.pdf>, viitattu 24.2.2018.
- Juvonen, A. 2017. Tubettamisesta kasvaa miljoonabisnes Suomessakin. Kauppalehti. <https://www.kauppalehti.fi/uutiset>, viitattu 24.2.2018.
- Kilpi, E. 2017. Kokemuksia työn muutoksesta. Mistä maailmalla puhutaan, kun puhutaan digityöstä. Pro Practica Oy. Seminaariesitys Opetushallituksen Digioppimisen areenassa, Helsinki 7.12.2017.
- Kilpi, E. 2016. Uusi työ alustatalouden aikakaudella. <https://www.sitra.fi/artikkelit/uusi-tyo-alustatalouden-aikakaudella>, viitattu 24.2.2018.
- Koistila, K. 2016. MEN 13/2016: Playstation-pelin mainos YouTubessa: mainoksen tunnistettavuus ja kielenkäyttö. <https://kauppakamari.fi/statement-archive>, viitattu 24.2.2018.
- Laaksonen P. 2015. Tietoisku tubettamisesta – tästä ne kaikki puhuu! https://www.marmai.fi/blogit/lammolla_laaksonen, viitattu 24.2.2018.
- Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017. <http://www.finlex.fi/fi/laki>, viitattu 24.2.2018.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017. Ammatillinen koulutus uudistuu vuoden alusta. Tiedote 20.12.2017. <http://minedu.fi/amisreformi>, viitattu 24.2.2018.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017. Opettajan monet roolit 1.1.2018 alkaen. Saumon- ja OPPO-hankkeet vuosina 2016–2017. <http://www.koulutustakuu.fi>, viitattu 24.2.2018.
- Suomen Tubettajat ry 2018. <http://www.suomentubettajat.fi>, viitattu 24.2.2018.
- Syrjälä, H. 2018. Superjulkis Roni Back. Helsingin Sanomat B6, 21.1.2018.
- Troot Network 2018. <https://troot.network/palvelut>, viitattu 24.2.2018.
- Vainio, A. 2018. Oma brändi on henkivakuutus. Helsingin Sanomat B15, 4.2.2018.
- Virtanen, O. 2017, 2018. Opiskelija. Suomen Liikemiesten Kauppaopisto. Keskustelut 9.12.2017 ja 15.2.2018. Helsinki.

Opiskelijan
yksilöllinen opintopolku
Majakan tukemana

Opiskelijan yksilöllinen opintopolku Majakan tukemana

Marjo Kullberg

Johdanto

■ Kuvaan artikkelissani kahta porvoollaisen International Point Collegen opiskelijoiden tukimuotoa, avointa oppimisympäristöä Majakkaa ja siellä päivittäin työskentelevän opinto-coachin arkea niin käytännönläheisesti kuin osaan. Kirjoitan arjestamme osin opiskelijoiden sanoittamana, koska koen heidän olevan oman arkensa asiantuntijoita ja nuorten kielen kuvaavan tilanteita elävimmin.

Laissa on selkeästi määritelty, että oppilaitosten velvollisuus on järjestää opiskelijoille mm. viihtyisä ja turvallinen oppimisympäristö sekä riittävä ohjaus opintojen aikana. Reformissa puhutaan yksilöllisestä opintopolusta. Tehtävämme on varmistaa, ettei yksilöllinen opintopolku muodostu kenellekään yksinäiseksi opintopoluksi, vaan yhteisö on olemassa niin oppilaitoksella kuin työpaikalla tapahtuvan oppimisen jaksoillakin. Kerron tässä artikkelissa, miten me pyrimme Majakka-toiminnalla vastaamaan lain vaatimuksiin ja opiskelijoiden tarpeisiin. Toivon lähestymistapani auttavan käytännön työtä, kun uusia avoimia oppimisympäristöjä ollaan perustamassa. Käytössämme olevien ideoiden lainaaminen, soveltaminen ja edelleen kehittäminen on sallittua ja suotavaa. Se myös tuottaa meille suurta iloa.

Majakka-toiminta on kolmen toisiaan seuranneen hankejakson ja neljän vuoden kehitystyön tulos. KEKO-rahoitus on turvannut työmuodon aloittamisen, kehittämisen ja vakiinnuttamisen sen nykyiseen ympäristöön ja muotoon. Majakassa yhdistyvät yhteisöllisyys, opiskelijat ja opettajat sekä opiskelijoiden keskinäinen vertaistuki. Näin tarjotaan mahdollisuutta, ettei kukaan ei ole yksin yksilöllisellä opintopolullaan.

Määttä (2014) on itsemääräämisteoriaan pohjaten koonnut kriteerit olosuhteille, joissa nuori saa asioita tehtyä. Tämän mukaan nuori kykenee toimimaan

- hyvässä seurassa, jossa syntyy yhteenkuuluvuutta
- nostamalla osaamisen tasoa – kompetenssi, johon kuuluvat sopivan kokoiset haasteet
- voimalla päättää omista asioistaan – autonomia, jolloin nuori kokee tehneensä itse päätöksiä ja ottaa päätöksistään myös vastuun
- kokemuksella siitä, mitä merkitystä itsellä ja omilla ajatuksilla on muille ihmisille.

Majakkan toiminnalla pyrimme mm. tähän itsemääräämisteoriaan nojaten vastaamaan opiskelijan tarpeisiin

- etsimällä tukea tarvitsevia ja motivoimalla halukkaat opintojen ja ohjauksen piiriin
- tarjoamalla opintojen keskeyttämistä ennaltaehkäisevää pedagogista tukea
- tarjoamalla yhteisöllistä ja yksilöllistä opiskelijahuollollista tukea
- ohjaamalla ja rohkaisemalla tarvittaessa opiskelijahuollon asiantuntijoiden luo
- kehittämällä reformin ohjauksellisuutta toteuttavia toimintamuotoja
- tarjoamalla omaohjaajalle vahva taustatuki opiskelijahuollollisissa tilanteissa
- tarjoamalla opiskelijalle päivittäinen tuki henkilökohtaisin tavoittein ja aikatauluin
- siirtämällä verkostoyhteistyöllä opiskelija saattaen eteenpäin, mikäli hänen opintonsa päättyvät tai hän vaihtaa muualle opiskelemaan.

Majakka on 8 x 8 metrin kokoinen, sisustukseltaan ja ilmapiiriltään muista erilainen luokkatila, joka toimii niin opiskelu- kuin taukotilana-kin. Opiskelijoiden kanssa maalatussa tilassa on kymmenkunta työskentelypistettä tietokoneineen. Sohvaryhmä, kahvilanurkkaus, viherkasvit ja muutama sisustusvalo luovat puitteet yhdessäololle, keskusteluille ja korttipeleille. Ne vahvistavat eri-ikäisten ja eri tutkinnoissa opiskelevien yhteenkuuluvuuden tunnetta. Jokaisen työntekijän ja opiskelijan odotukset oppimistilan olosuhteille vaihtelevat päivittäin voimavarojen ja tunnelman mukaan. Niinpä vuorovaikutus ja asioista yhdessä sopiminen ovat osa Ma-

jakan arkea. Siellä toimitaan niin kuin kullakin hetkellä tilassa olevat henkilöt kokevat hyväksi. Opiskelijamme pitävät itse huolta tämän säännön toteutumisesta; äänekäs korttipeliporukka hiljenee pienestä vihjeestä, jos opintojaan suorittava sitä haluaa. Täydellistä hiljaisuutta tenttinsä suorittamiseen tarvitsevalle järjestetään aika, jolloin hänen toiveensa hiljaisuudesta toteutuu.

”Lisää aukioloa, eihän se suljettuna ole toimintaa.”

Kyselyyn vastanneen Point Collegen opettajan kehitysidea

Majakka on avoinna joka päivä klo 7.30–15 sekä sopimuksen mukaan. Opiskelijat kokoontuvat Majakkaan aamuisin heräilemään ja tapaamaan kavereitaan. Aamuajoja käytetään myös kokeiden suorittamiseen. Iltapäivän aukioloa on puolestaan sopimuksen mukaan venytetty, jotta Majakkaan on voinut tulla opintopäivän tai työvuoron jälkeenkin. Opiskelijat, jotka opiskelevat usein Majakassa, kokevat paikan ”omakseen” ja tekevät siellä mielellään tehtäviään, vaikka opetusta tai ohjausta ei olisikaan tarjolla. Opiskelijan lähitukiverkon, Majakka-staffin, tiimityöllä ovi on pysytetty nykyään pitämään auki myös silloin, kun opinto-coachilla on muita työtehtäviä.

”Voiks mä tulla nukkumaan?”

Kouluterveyskyselyn 2017 perusteella 39 % ammattiin opiskelevista kokee väsymystä tai heikotusta kerran viikossa ja 28 % on ollut vuoden sisällä huolestunut mielenterveydestään (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017).

Vastaus kysymykseen on: kyllä, voit. Hämmäntävän monella opiskelijalla on univaikeuksia, arkea häiritsevää väsymystä ja alakuloisuutta. Ryhmäopetukseen ja työpaikalla oppimiseen sitoutuminen on tällöin vaikeaa. Point Collegen johto on alusta alkaen nimennyt Majakalle kaksi selkeästi yhtä tärkeää toimintatarkoitusta: se on tila opiskeluun ja tila taukojen viettämiseen. Oppilaitos sijaitsee keskustan ulkopuolella. Opiskelijat ovat kertoneet avoimesti, että jos he hyppytuntien aikana lähtevät keskustaan, eivät he viitsi enää palata takaisin iltaopintopäivän tunneille. Moni jääkin itsensä tuntien järkevästi viettämään taukoaan Majakkaan.

Kouluterveyskyselyn 2017 perusteella 23 % ammattiin opiskelevista kokee, etteivät opettajat ole kiinnostuneita heidän kuulumisistaan (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2017).

Miten surullista. Joku voi olla sitä mieltä, ettei opettajan tarvitse olla kiinnostunut opiskelijoiden kuulumisista, koska hänen työnsä on opettaa. Opinto-coachin työ on onneksi kasvatuksen ja opetuksen yhdistelmä. Siinä saa ja pitää olla kalenterissa aikaa opiskelijoiden kohtaamiselle, jolloin on mahdollisuus osoittaa olevansa kiinnostunut opiskelijan hyvinvoinnista ja kuulumisista. Vaikka meillä on hienot koneet ja ohjelmistot, tarvitsemme silti rinnallemme ihmisen. Ihmisen, joka kannustaa, että jokainen pääsee alkuun, ja ihmisen, joka luo uskoa, että väsynyt saa vietyä tehtävänsä loppuun. Ihmisen, jolle voi kiukutella ja jolta pyytää anteeksi. Toisinaan tarvitaan myös ihmistä sanomaan, että nyt ei tehdä mitään, pidetään tauko.

Majakana pääsymaksu on pieni mutta arvokas ”moi”. Kyse ei ole vain pinnallisesta tapakasvatuksesta vaan merkittävästä avauksesta turvalliselle ja tasaveroiselle vuorovaikutukselle ja jokaisen tilaan tulevan huomioimiselle. Siitä on helppo jatkaa kuulumisten kysymiseen ja siihen, millä asialla ja millaisissa tunnelmissa opiskelija tänään liikkuu. Tuleeko hän viettämään vapaa-aikaa vai opiskelemaan? Majakassa opiskelija voi työskennellä itsenäisesti. Ohjausta, tukea tai opetusta tarjotaan, mutta sitä ei tyrkytetä eikä tekemistä vahdita niskan takana. Vastuu tekemisestä on opiskelijalla itsellään.

Myös Majakasta lähdetessä moikkaillaan. Tällöin tarjoutuu mahdollisuus antaa huomio ja osoittaa kiinnostus siihen, miten opiskelijan työ on edennyt ja milloin työstämistä on tarkoitus jatkaa. Tämä on luonnollinen tilaisuus palautteen antamiseen ja hyvä hetki ajatusten kääntämiselle tulevaisuuteen. Opiskelijat kertovat mielellään opintojensa edistymisestä ja haluavat varmistaa, milloin Majakkaan voi tulla jatkamaan. Tässä yhteydessä opiskelija myös rohkaistuu kysymään kysymyksiä ja hakemaan apua hänen mieltään askarruttaviin asioihin. Lopuksi toivotellaan mukavaa päivän jatkoa puolin ja toisin. Hyvä meininki, vai mitä?

Kouluterveyskyselyssä 2017 joka kymmenes toisen asteen opiskelija ilmoitti, ettei heillä ole yhtään hyvää ystävää ja 8 % kokee olevansa välituntisin yksinäinen (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2017).

Tomi Kiilakoski (2012) on tutkinut koulun merkitystä nuoren elämässä ja kirjoittanut siitä. Hänen julkaisujaan luettuani olen oppinut näkemään koulun merkityksellisyyden osana nuoren sosiaalista elämää, valtahierarkioita ja tarvetta tulla hyväksytyksi. Tilanne ei mielestäni muutu peruskoulusta jatko-opintoihin siirryttäessä. Arki on edelleen aurinkoinen kävelymatka oppilaitokselle tai pitkä bussissa istuminen tunnilta myöhästymisineen. Se on hulinaa käytävillä sekä ruokataukoja vilkkaine keskusteluineen tai yksinäisine pohdintoineen. Opiskelu on monille iloista menoa kavereiden kanssa, toisille taas ikuisuudelta tuntuvaa oppitunnin odottelua yksin omaan puhelimeen turvautuen. Parhaimmillaan opiskeluyhteisö on turvallinen ryhmä, jonka kanssa oppimista tapahtuu ja jonka kanssa vietetään myös vapaa-aikaa. Halu kuulua tähän ryhmään kannustaa monia pysymään mukana ryhmän vauhdissa.

Koira oppilaitoksella ei korvaa ihmisystävää, mutta Majakka-koira Fonzie on monelle opiskelijalle ja henkilökunnan jäsenelle iloa ja läheisyyttä arkeen tuova olento. Se on helppo keskustelun avaus ja hyvä syy tulla Majakkaan. Fonzie on vajaa kaksivuotias Italian tryffelikoira eli lagotto, joka ”nuorten koirien työehtosopimuksen” mukaisesti on töissä 1–2 päivää viikossa. Fonzie työskentelee pääasiassa Majakassa mutta osallistuu mielellään myös koulutuksiin ja tapaamisiin. Fonzie kerää käytävillä hymyjä ja paijaamista eli jakaa kaikille hyvää mieltä. Majakassa se istuu välillä opiskelijan viereen, jolloin käsi hakeutuu hyväilemään Fonzien lämmintä turkkia. Usea opiskelija sanoo Fonzien rauhoittavan silloin, kun keskittyminen on vaikeaa, ja toisaalta iloinen leikki ja ulkoilu ruokataululla sopivat Fonzielle oikein hyvin.

Majakkan ”vartijat”

Opinto-coach on koulutukseltaan mm. yhteisöpedagogi ja ammatillinen opettaja, joka on läsnä Majakassa päivittäin. Opinto-coach on ammattinimike, jonka sisältöä tai tavoitteita ei työehtosopimuksista löydy. Työn punainen lanka on pitänyt löytää itse opiskelijoiden tarpeista, oppilaitoksen raameista ja lain hengestä. Työ ei ole tiukasti kiinni lukujärjestyksessä, vaan muodostuu kokonaistyöajan täyttävästä, päivittäin vaihtelevasta

opiskelijavirrasta sekä kalenteriin ja Wilmaan merkityistä tapaamisista. Hiljaisemmat hetket täyttyvät yhteydenpidosta, palavereista sekä suunnitelu- ja tilastointitehtävistä.

Majakka-staff on opiskelijan moniammatillinen lähitukiverkko, johon kuuluvat opinto-coachin lisäksi opinto-ohjaajat ja erityisopettajat molemmista koulutusaloista, liiketalouden sekä sosiaali- ja terveystieteiden perustutkinnoista. He työskentelevät Majakassa opetustyönsä ohessa saamansa tuntiresurssin turvin. Tiimi suunnittelee ja toteuttaa yksittäisten opiskelijoiden henkilökohtaisia opintopolkuja tavoitteenaan ehkäistä opintojen keskeytymisiä ja päättymisiä. Majakka-staff saa tarvittaessa taustatukea opiskelijahuollon ja verkoston asiantuntijoilta. Opinto-coachin päivittäinen tavoitettavuus Majakassa on lisännyt yhteisöllisen opiskelijahuollon resurssia. Majakka tarjoaa luonnollisen ajan ja paikan keskusteluille opintojen lisäksi myös muista elämän perusasioista. Ohjaus opiskelijahuollon, nuorisotyön ja Ohjaamon muiden asiantuntijoiden luo on luontevaa.

”Lisää opettajia mukaan. Asenteiden korjaus.”

Kyselyyn vastanneen Point Collegen opettajan kehitysidea

Opettajat ovat käyttäneet Majakkaa pienryhmien tai yksittäisten opiskelijoiden opetukseen. Nykyisessä toimipisteessämme on tilaa opetuksen lisäämiselle. Tiimiopettajuus tarjoaa mahdollisuuden vuoropuheluun ja osaamisen jakamiseen. Uusiin ja upeisiin mutta pienempiin tiloihin siirtymisessämme vuodenvaihteessa 2018–2019 toiminnan luonnetta on mietittävä uudella tavalla. Tulee arvioitavaksi, mitä toimintoja ja mihin aikaan päivästä tilassa voidaan toteuttaa. Opiskelijat ylläpitävät Majakassa ”aamukampaa”, josta muuton lähestymistä voi seurata.

Majakka kuuluu kaikille

Kartoitimme Majakka-toiminnan kohderyhmät hahmottaaksemme opiskelijat yksilöinä erilaisine tarpeineen. Siten pääsimme miettimään, miten voimme Majakka-toiminnalla vastata näiden ryhmien tarpeisiin. Päädyimme seuraaviin perustyyppihin työntekijöihin:

- SURFFARIT – satunnaisesti Majakassa opiskelevat
- PIKAVENEET – nopeutetusti valmistuvat
- TELAKALLA OLEVAT – suoritukset hitaasti mutta varmasti
- RISTEILIJÄT – kesken lukuvuotta vaihtuvat; tulevat tai lähtevät
- PURJEVENEET – erityistä tukea tarvitsevat
- LASER-VENEET – kilpaurheilun ja opinnot yhdistävät.

Ammatilliset erityisopettajat työskentelevät erityisen tuen päätöksen saaneiden opiskelijoiden kanssa ajoittain myös Majakassa. Tiimityöhengessä erityisopettajat toimivat tällöin konsultoivassa roolissa muidenkin opiskelijoiden ja opetushenkilöstön tukena, mutta lähtökohtaisesti Majakka ei ole erityisopetuksen tila vaan palvelee tasapuolisesti kaikkia opiskelijoita.

Kouluterveyskyselyn 2017 mukaan 81 % ammattiin opiskelevista ilmoittaa pitävänsä koulunkäynnistä (Terveys ja hyvinvoinnin laitos 2017).

Ammatillisten opintojen aika on monelle itsenäistymisen, iloisen opiskelijaelämän ja uuden kaveripiirin muodostumisen aikaa. Arkemme Majakassa on ilojen ja onnistumisten jakamista. Arki on parisuhdedraamaa ja työpaikan saamista. Arki on kadonneita tiedostoja ja läpäistyjä kokeita. Vaikka tilanteet opinnoissa ja elämässä voivat olla hetkittäin sekaisin, otamme ilon irti pienistä onnistumisista ja edistymisen askeleista. Peruskoulun jälkeen itsenäisemmät ammatilliset opinnot näyttäytyvät nuorelle helposti näennäisenä vapautena. Ammatillisissa opinnoissa tarve itsenäistymiselle tulee opinnoissa eteen lukiolaisia nopeammin. Jo ensimmäisenä vuonna opiskelijat siirtyvät oppimaan työpaikoille. Vaikka heiltä ei virallisesti ammatillaisen työpanosta odotetaakaan, on tilanne tavoitteiltaan kovin erilainen kuin kesätyöpesti, ja kaikkihan eivät ole olleet kesätöissä. Kasvaminen opintoihin ei tapahdu automaattisesti niiden kahden ja puolen kesäkuukauden aikana, jolloin peruskoulunsa päättänyt nuori siirtyy toisen asteen opintoihin. Ammattiin opiskeleva tarvitsee edelleen myös vanhempiaan tai läheisiään tuekseen matkallaan kohti omaa aikuistuvaa itseään ja ammatillista identiteettiään. Läheisten tuki ja tieto opintojen luonteesta ei poista opiskelijan mahdollisuutta – ja velvollisuutta – harjoitella opintojensa hoitamista asteittain itsenäisesti. Vertaistuen merkitys myös omassa aikataulussaan eteneville on huomattava riippumatta siitä, etenevätkö he vertaisryhmäänsä nopeammin tai hitaammin.

Erityisesti he, joiden opinnot ovat syystä tai toisesta viivästyneet, ymmärtävät toisiaan, auttavat toisiaan ja tarjoavat vahvaa kannustusta toisilleen. Opettajien päivittäinen laadukas opetus ja vaihtelevat opetustavat tekevät opinnoista mielekkäitä. Ne ovat kaiken toimintamme perusta, ja sitä Majakka-toiminta täydentää.

Aktiivinen seuranta ja reagointi

Majakka-staff käy ajoittain läpi opiskelijoiden opiskelutilanteet myös ryhmittäin. Tapaamisessa kartoitetaan vielä erikseen HOJKS (henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma) -opiskelijoiden suoritukset ja tukitoimet. Aktiivisimmat ryhmänohjaajat ovat olleet myös itse yhteydessä mm. opinto-coachiin, jolloin on tarkistettu suorituksia ja puutteita ja sovittu samalla tukitoimista.

Tavoitteena on luonnollisesti, ettei yksikään opiskelija pääse putoamaan tukiverkoston ulkopuolelle. Jos huoli opiskelijan tilanteesta kasvaa suureksi, tukitoimena kutsutaan koolle tapaaminen, jossa paikalla voivat olla edellisten lisäksi mm. apulaisrehtori, opiskelijan huoltajat ja tarvittaessa muita toimijoita. Tapaamisissa sovitaan selkeitä tavoitteita ja tukitoimia, joilla toivotaan opintotilanteen kääntyvän oikeaan suuntaan. Tavoitteille asetetaan aikataulu, jossa opintojen tulee tukitoimien avulla edetä.

Jos opiskelija ei pysty pysymään tavoitteissaan tukitoimista huolimatta, voidaan kutsua koolle myös moniammatillinen tapaaminen, johon opiskelija voi kutsua mukaan haluamansa henkilöt. Tapaamisessa selvitetään opiskelijan elämäntilannetta, motivaatiota ja vaikeuksiin johtaneita syitä kokonaisuutena. Opintoja voidaan pyrkiä vielä jatkamaan mm. henkilökohtaisella toteutustavalla ja aikataululla. Esille nostetaan mahdollisesti vaihtoehto joko opintojen määräaikaisesta keskeyttämisestä tai opintojen päättämisestä.

Jos tilanteessa päädytään opintojen määräaikaiseen keskeyttämiseen, opiskelija täyttää asiaan kuuluvat lomakkeet ja mm. opintoajan kuluminen päättyy tältä osin. Tilanteessa sovitaan jatkotoimista ja asiaa hoitavista henkilöistä. Mikäli tilanteessa päädytään opintojen päättämiseen, tehdään tästäkin asiaan kuuluvat asiakirjat ja avataan keskustelu opiskelijan suunnitelmista jatkoa ajatellen. Oppilaitoksen velvollisuutena on ilmoittaa opintojen päättymisestä Porvoon kaupungin etsivälle nuorisotyölle. Myös keskeyttämistilanteessa selvitetään opiskelijan tarvetta Ohjaamon tai etsi-

vän nuorisotyön tukeen. Oppilaitoksen yhteyshenkilönä tilanteessa toimii opinto-coach.

Yksittäisistä sairauspoissaoloista opiskelija selviytyy itsenäisellä työkentelyllä ja opettajan antaman tukiopetuksen turvin, mutta poissaolojen ketjuuntuessa opiskelija tarvitsee apua. Pelkästään jo yhteyden ottaminen erikseen kaikkiin opettajiin voi olla toipilaalle liian työlästä, eikä opiskelukavereilta voi vaatia kaiken tiedon siirtämistä. Tilannetta helpottaa, että oppilaitokselta yksi henkilö suunnittelee toipilasvaiheen opinnot, kunnes opiskelija tavoittaa muut. Tällöin rästiin jääneet opinnot sulautetaan meneillä oleviin opintoihin siten, että ne ovat kokonaisuutena suoritettavissa opiskelijan jaksaminen huomioon ottaen. Tukea itsenäiseen opiskeluun tarjotaan myös Majakasta. Kevennetty työkuorma on työelämästäkin tuttu menettely, kun henkilö palaa pitkän sairauden jälkeen työhönsä. Opiskelija on tilanteessa itse asiantuntijana arvioidessaan voimavarojaan suhteessa opintoaikatauluihinsa. Tavoitteena on opiskelijan palaaminen omaan opetusryhmäänsä edes osittain, koska se on tärkeää sosiaalisten suhteiden säilymiselle.

Majakkan arkea

”No ok, mä tuun käymään”

Opinto-coach saa lähes viikoittain tehtäväkseen tavoitella opinnoista kadonnutta opiskelijaa. Opinto-coachin rooli on tilanteessa parhaimmillaan erilainen kuin opettajien ja voi auttaa yhteyden saamisessa. Opiskelijaa tavoitellaan Wilmaa, tekstiviestejä sekä Facebookia käyttäen. Kavereiden kautta terveisten lähettäminen on yksi tehokkaimmista tavoista yhteyden saamiseksi. Usein ”keskustelua” käydään ensin kirjoittaen, eivätkä ensimmäiset tapaamisajat aina toteudu. Jonakin päivänä opiskelija vain ilmestyy Majakkaan, ja onkin toivottavaa, että opinto-coach on tuolloin paikalla. Opiskelijan tilanteesta on päästävä puhumaan heti; toista tilaisuutta ei välttämättä tule. Selvitystyön alkuvaiheessa pitää varoa painostamasta opintoihin. Usein opiskelijalla ei ole käsitystä opintojensa tilanteesta, ja silloin sovitaan Majakka-staffin tapaamisesta. Aluksi riittää, että opiskelija sitoutuu tähän.

Majakka-staff ottaa ennen opiskelijan tapaamista yhteyttä avainasemassa oleviin opettajiin. Yhdessä sovitaan suorittamisen tavoista, joita ovat osallistuminen ryhmäopetukseen, tukituntien järjestäminen, oppi-

mistehtävät sekä osaamisen osoittaminen kokein. Työpaikalla hankittavaan osaamiseen varataan sille tarvittava ajanjakso, kun teoriaopinnot on suoritettu riittävän pitkälle.

”Ei mun tunnukset toimi”

Perustyö Majakassa alkaa ”vierihoidolla”, jolloin palataan takaisin oppilaitoksen it-järjestelmään ja palautellaan mieleen Moodlen maailmaa. Lukemattomia Wilma-viestejä on yleensä kymmeniä tai satoja. Niitä poistamalla ja seulomalla päästään myös keskustelemaan opintohistorias- ta ja oppimaan virheistä. Lähes jokaisella opiskelijalla, jonka opinnot ovat viivästyneet, on puutteita tietotekniikan osaamisessa. Osaamista ei ole koskaan ollutkaan, tai taidot ovat ruostuneet käytön puutteessa. Tunnus- ten unohtuminen tai katoaminen tai ongelmat Office 365:n käytössä ovat viikoittainen keskustelun aihe Majakassakin. Motivaatio ja voimat teke- miseen ovat varmasti hiipuneet, jos opiskelija on päivästä toiseen etsinyt haparoiden tehtäviä, aineistoja ja palautuskansioita. Osaamisen puutteen myöntäminen voi olla nuorelle niin kova paikka, että hän salaa ongelmaa pitkäänkin.

”Majakkaan tarvittaisiin myös atk-aineiden opettajia ja resurssia muutenkin pitäisi opettajille olla enemmän.”

Kysehyyn vastannut opettaja

Lisäresurssi olisi todella tervetullutta. Voisiko jo nyt olemassa olevia erityisosaajien tukitunteja pitää välillä Majakassa ja kehittää yhteistyötä kokemusten perusteella? Olemme jo aloittaneet valmistelut Majakka-tuen tarjoamisesta verkkototeutuksena datanomiopiskelijoiden ohjauksen ja tuen lisäämiseksi. Siihen liittyen opiskelijat tulevat itse kokoamaan Majakkaan laitteen, jonka ominaisuudet riittävät heidän opintojensa tarpeisiin. Olemme samalla ideoineet vertaisohjaamisen kokeilua Majakassa. Opintovuoden alussa, vaikkapa orientaatioviikoilla toteutettavalla jaksolla, Majakassa olisi paikalla koko ajan datanomiopiskelijoita neuvomassa ja auttamassa muita opiskelijoita tietotekniikkaan liittyen. Datanomeille ohjaaminen olisi osa opintoja. Suunnittelutyö tulee jatkumaan, ja saatujen kokemusten perusteella voimme päättää, voisiko Majakassa olla ympäri vuoden vastaavan tyyppistä toimintaa.

”eHOPSiin ilmestyy pisteitä milloin sattuu, eikä niistä tiedä, mistä ne on tullu”

Nuorten elämänsykli on nopea, ja tietojen saapuminen eHOPSiin ja Moodleen ei vastaa heidän aikakäsitystään. Kun palautetta suoritukselta, tehtävistä tai kokeista ei saa parissa viikossa, opiskelijat tuskastuvat. Valtaosa ei jaksakaan alkukuukausien jälkeen seurata tehtäviensä palautteita Moodlestä, ja moni lopettaa myös eHOPSin seuraamisen jossain vaiheessa kokonaan. Opintoja kartoitettaessa nollien määrä on siten useille yllätys.

Opiskelijan opintotilanteen sekä puuttuvien tehtävien tai muiden suoritusten seuraamiseksi otimme Wilmassa käyttöön opiskelijakohtaisen *puuttuvat suoritukset ja muut huomiot* -alueen. Sinne on sovittu nyt kirjattavan muistiin ajankohtaista tietoa suorituksien etenemisestä kaikkien toimijoiden ja opiskelijan tietoon, jotta kartoituksia tehtäessä vältetään päällekkäiseltä työltä. Harjoittelempa alueen käyttöä hartaasti.

Wilman lomakkeisiin ja käyttöön on tehty viime aikoina paljon parannuksia ja kehitystyötä tukipalveluiden ja opetushenkilöstön tarpeita ajatellen. Toivottavasti seuraava kehitysaalto keskittyy Wilman selkeyttämiseen opiskelijaa ajatellen.

Esimerkiksi opintokokonaisuudet ovat jo nyt pisteinä. Voisiko opintojen kokonaistilannetta kuvata ”100 %:n piirakalla” ja opintokokonaisuuksia siinä eri värein? Näin opiskelija saisi yhdellä silmäyksellä selkeän kuvan tehtyjen ja tekemättömien suoritusten suhteesta. Nyt piirrämme erilaisia kuvia ruutupaperille kuvamaan opintojen etenemistä. Olisi myös upeaa, jos eHOPSissa tutkinnonosan alta löytyisi listaus siitä, mistä osasuorituksista arvosana muodostuu. Näin kaikilta säästyisi aikaa opintotilanteen selvittämisessä.

”Koska voin tulla Majakkaan, että saisin taas aloitettua?”

Välillä tehtäviä ei kyetä tekemään itsenäisesti ainakaan kotona, opiskeltiinpa sitten tietokoneella tai paperilla. Moni sanoo, etteivät tehtävät sinällään ole vaikeita, mutta haastavinta on tehtävien löytäminen ja alkuun pääseminen. Opiskelija voi sopia Majakkaan työskentelyajan, jolloin on tarjolla opetusta ja ohjausta. Aika voidaan merkitä opiskelijalle hänen lukujärjestykseensä, jolloin ajan muistaminen helpottuu. Opiskelijat ovat useamman kerran jo päättäneet luopua Majakka-tunnistaan, mutta opinto-coachin muistutusviesti on saanut heidät saapumaan paikalle.

”Milloin voitais lukea kokeeseen?”

Kokeeseen valmistautumiseen voi käyttää apuna erilaisia opiskelutekniikoita, jotka eivät välttämättä yläkouluikäiselle olleet aikanaan erityisen kiinnostavia tai jotka ovat päässeet unohtumaan. Majakassa näitä apukeinoja voi palauttaa mieleen opinto-coachin kanssa, ja saattaapa opiskelija päästä kokeilemaan myös joitakin uusia vinkkejä. Majakassa on kaikki käytössä olevat oppikirjat ja kirjakirppis, josta kirjoja voi ostaa edullisemmin. Yhdessä kokeeseen valmistautuminen on yleensä keskustelemista, oppimiskysymysten laatimista. Hauskojen, välillä typerienkin, mutta mieleen painuvien muistisääntöjen keksiminen tekee opiskelusta ajoittain jopa rentoa. Joustoviikot tai -päivät ovat ryhmäopetuksesta vapaita päiviä, jotka mahdollistavat opiskelijan itsenäisen tai hänelle tarjottavan henkilökohtaisen ohjauksen tai opetuksen myös Majakassa. Kokeisiin valmistautuminen ja niiden suorittaminen ryhmäkavereiden ja opinto-coachin kanssa on joustoviikoilla tavallista. Tunnelma muistuttaa tuolloin opintopiiriä pikku kahvihetkineen. Erityisen tärkeitä nämä päivät ovat tilanteessa, jossa hylätyn kokeen uusiminen on opiskelijalle välttämätöntä ammatitiosaamisen näyttöön päästäkseen. Tällöin kiitetään opetushenkilöstön aikataulujoustoja lähinnä kokeiden korjaamisen osalta. Kun kokeen suorittaminen jää uusimisen vuoksi viime tippaan, jää opettajallekin vähemmän aikaa kokeen tarkistamiselle.

”Miks aina Moodlesta kirjoitettavia tehtäviä?”

Point Collegessa on kartoitettu sähköisiä oppimisalustoita ja ohjelmistoja, joista toivon tulevaisuudessa vaihtelua myös Majakassa opiskelevien arkeen. Vaihtelevat työtavat, joista opiskelija saa välitöntä palautetta, motivoisivat heti jatkamaan työskentelyä. Vaikka Majakassa omaan jaksamiseen sopiva tauottaminen on mahdollista, on työskentelyn jatkuminen ollut jopa Muumi-tikkarin varassa. ”Muumi-tikkarimotivointia” on käytetty erityisesti loma-aikoina opintoja suoritettaessa. Se toimii piristysenä yhtä hyvin nuorilla kuin aikuisillakin.

”Heipat, tää lähtee nyt!”

Opiskelijasta näkee helpottuneisuuden, kun opinnot ovat päässeet uudelleen käyntiin Majakassa, tukitunneilla tai ryhmän mukana. Sovittuihin tapaamisiin sitoutuminen vahvistuu. Asioiden hoitaminen opettajien kanssa helpottuu, kun suoranainen häpeä opintojen aiemmista vaiheista

hävenee. Uusia notkahduksia voi toki tulla, mutta perusluottamus opinnoista valmistumiseen kasvaa sitä mukaa, kun rästiopintoja saadaan suoritettua.

On hienoa, kun sadat vastavalmistuneet painavat lakin päähänsä päätäjävissä, mutta palkitsevinta ja liikuttavinta on jakaa yksittäisen, ”toivottomaksi tapaukseksi” luokitellun opiskelijan ilo, kun hän tulee opinto-ohjaajan tai apulaisrehtorin luota Majakkaan kertomaan: ”Todistus tulee postissa. Kaikki on tehty!”

Yhteistyössä opettajien kanssa

Poissaolojen seuranta ja niihin reagoiminen

Koulumenestys ei ole kokemukseni perusteella määräävä tekijä sille, kuka jää yllättäen kotiin. Kotiin voi jäädä niin heikompi kuin koulutyössään osaavampikin opiskelija. Jokaisen kohdalla kuormitus, ja monella myös omat tavoitteet, ovat tehneet koulutyöstä hetkellisesti kohtuuttoman raskaan. Pelkkä opintomenestys tai heikko menestyminen opinnoissa eivät saa olla kriteereinä tukitoimille. Poissaolojen seuraaminen ja niihin reagoiminen on opiskelijan hyvinvoinnin arvioinnissa todella tärkeää. Point Collegessa on sovittu, että kolmen päivän poissaolon jälkeen ryhmän ohjaaja, tulevaisuudessa omaohjaaja, alkaa aktiivisesti tavoitella opiskelijaa. Ellei hän kohtuullisessa ajassa, muutamassa päivässä, saa yhteyttä, hän ilmoittaa tilanteesta opinto-coachille. Jos omaohjaaja tietää, että opiskelijalla on olemassa olevia tukitoimia, niitä käytetään tilanteen selvittämiseen.

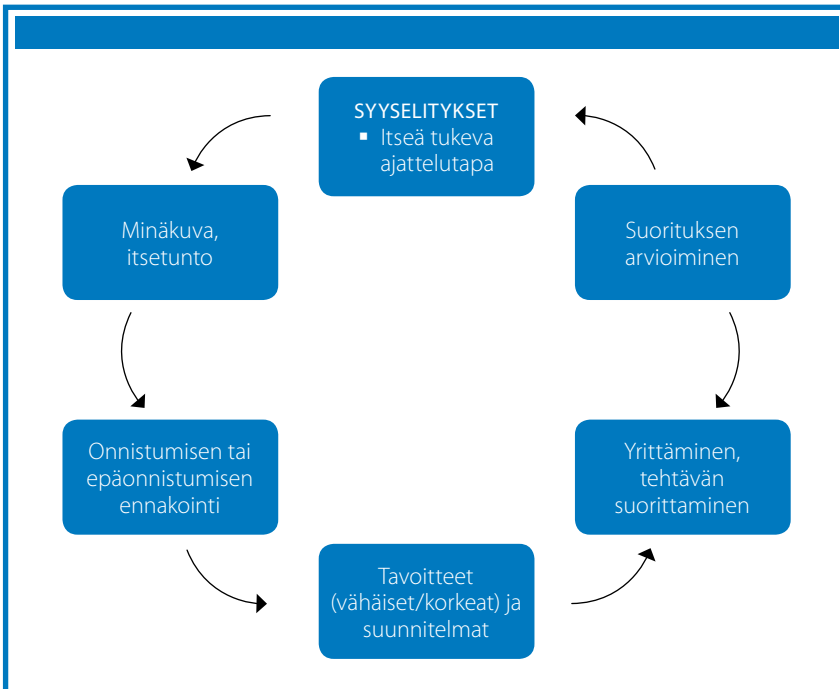
”No, mistäs sitä motia saatais?”

Määttä (2014) mukaan nuorella on lisääntynyt tarve kokea seuraavia asioita:

- Minä merkitsen jotakin tässä maailmassa minulle tärkeille ihmisille.
- Tärkeissä sosiaalisissa asemissa olevat ihmiset arvostavat minua.
- Minä olen vahvasti sitoutunut kaveriryhmään.
- Minulla on läheisiä ihmissuhteita aikuisiin, jotka eivät ole sukulaisia.
- Minä olen osa kulttuuria, kuulun yhteiskunnan instituutioihin.
- Minulla on identiteetti, minäkuva – olen yksilö.

Koulussa voidaan tukea näitä kehitystehtäviä – ja samalla nuoren motivaatiota.

Vahvistuva kierre

Kuvio 1. Määttä (2014) epäonnistumisen vahvistuva kierre.

Määttä (2014) esitteli epäonnistumisen vahvistuvan kierteen. Käänsin pohdinnoissani kierteen positiivisten kokemusten vahvistamisen kierteeksi.

1. *Minäkuva, itsetunto*

Opiskelija tulee Majakkaan heikkouksineen, ja haluan lisätä: myös vahvuuksineen. Vahvuusalueilla päästään vahvistamaan opiskelijan itseluottamusta ja minäkuvaan osaajana. Heikkouksia lähdetään kehittämään opiskelijan motivaatiota herättelemällä ja oikein ajoitettuja tukitoimia tarjoamalla.

2. *Onnistumisen tai epäonnistumisen ennakointi*

Keskustellaan ja tarvittaessa havainnollistetaan piirroksin tai esimerkein, mitä onnistuminen tuo tullessaan ja mitä se edellyttää. Epäonnistumisen mahdollisuus minimoidaan, mutta sen mahdollisuudesta keskustellaan.

3. *Tavoitteet (vähäiset tai korkeat) ja suunnitelmat*

Haasteet asetetaan opiskelijan mittaisiksi toteutustavan ja -aikataulun avulla. Jollain osa-alueella riittää tyydyttävä perusosaaminen, ja toisaalla tavoitellaan kiitettävää osaamista. On tärkeää, että opiske-

lija on itse asettamassa tavoitteitaan. Hän tietää, paljonko voimavaroja ja aikaa hän pystyy elämäntilanteessaan opintoihinsa käyttämään ja mikä on tilanne lähiviikkoina.

4. *Yrittäminen, tehtävän suorittaminen*

Käydään läpi opintojen eri suoritusapoja ja oppilaitoksen tarjoamat tukitoimet. Majakka-staff sopii tarvittaessa opetuksesta opettajan kanssa. Järjestely on toimiva erityisesti silloin, kun oppilas ei ole juurikaan ollut oppiaineen tunneilla tai opiskelu tunneilla ei jostain syystä onnistu. Tällöin opettaja antaa määrääjäksi sovituille tunneilla läpikäytävän sisällön tai mahdollisia tehtäviä tai kokeen suoritettavaksi. Majakka tuottaa tukea ja kannustusta jokaisena arkipäivänä, ylä- ja alamäessä.

5. *Suorituksen arvioiminen*

Palautetta tulee pienistäkin edistymisen askeleista tai oikeaan suuntaan ponnisteluista. Opiskelija oppii arvioimaan omaa tekemistään ja kuvaamaan sitä sanoin. Opettajilta pyydetään pikaista palautetta suoritetuista tehtävistä, jotta viriävää motivaatiota voidaan vahvistaa.

6. *Syyselitykset, itseä tukeva ajattelutapa*

Prosessista syntyy opiskelijalle positiivinen kokemus. Hän oppii arvioimaan omia taitojaan ja tekemään suunnitelmia osaamisensa kehittämiseksi hänelle sopivin keinoin.

Kierre alkaa alusta aiempaa vahvemalla itseluottamuksella ja motivaatiolla varustetun opiskelijan kanssa. Uusi tapa opiskella muuttuu hiljalleen arjeksi.

”Erilainen, kiva päivä!”

Onnistunut pajakokeilu tehtiin yhteistyössä lähihoitajien opettajan kanssa. Pistekoulutuksena puolet ryhmästä harjoitteli lääkkeiden jakamista käytännössä luokassaan ja puolet suoritti saman aiheen teoriakoetta Majakassa. Sopivassa välissä vaihdettiin. Luokkatilassa hyödynnettiin vielä vertaisoppimistakin, kun käytännön osuuden jo hyväksytysti suorittaneet opiskelijat vahvistivat osaamistaan ohjaamalla opiskelukavereitaan. Opettaja organisoi harjoittelua ja auttoi pulmatilanteissa. Kaikki olivat tyytyväisiä erilaiseen ja kiirettömään opiskelupäivään.

Opettajien kanssa voidaan sopia myös eriyttämisestä niin, että osa opiskelijoista noudattaa Majakassa samaa ohjelmaa kuin muu ryhmä luokassaan. Tällöin itseohjautuvia ja tukea tarvitsevia jaetaan sopivasti mo-

lempiin tiloihin ja aikaa riittää tasaisemmin kaikkien oppimista ohjaamaan. Keskittyminen rauhallisemmassa tilassa, pienemmässä ryhmässä on monelle helpompaa.

”Voiks mä mennä Majakkaan jatkamaan?”

Opiskelijoita ilmestyy Majakkaan myös oppituntien aikana. He ovat saaneet opettajalta ohjeistuksen tehtäviinsä ja kokevat, että Majakassa tehtävien tekemiseen on helpompi keskittyä. Majakassa on luokkatiloista ergonomisesti poikkeavat kalusteet, jotka tarjoavat vaihtelua kropalle. Muutama sisustusvalo ja viherkasvi pehmentävät tunnelmaa. Kannustusta ja kevyttä suostuttelua työskentelyssä harjoitetaan, mutta vastuu tekemisistä on opiskelijalla itsellään. Majakassakin on ääniä, mutta ympäristö on silti normaalia ryhmäopetustilannetta rauhallisempi ja ohjausta saa nopeasti. Jos asioita jää epäselviksi, ne selvitetään oman opettajan kanssa.

Kun opettajilla on ollut tarvetta jakaa ryhmäänsä oppitunnilta osittain Majakkaan, on siitä sovittu etukäteen. Joskus opettaja on myös soittanut tai piipahtanut itse Majakan tilannetta tarkistamaan ja samalla antanut tehtävänsä ohjeistuksen. Etukäteen sovittavissa tilanteissa on hyvää se, että ennen opiskelijoiden ”liikuttelua” voi varmistaa, että Majakassa on henkilöstöä paikalla. Majakassa silloin työskentelevät ehtivät myös perehtyä hieman etukäteen tulevan ryhmän tehtäviin tavoitteineen.

”Saisinko tehdä kokeen Majakassa?”

Kokeen uusiminen tai rästiin jääneen kokeen suorittaminen tapahtuu joustavasti Majakassa. Tällöin opettaja tallentaa kokeen Moodleen luotuun Majakka-pankkiin tai toimittaa valmiit kokeet suorittajalistoineen opinto-coachille. Opinto-coach ilmoittaa Wilman kautta opiskelijoille kokeen olevan Majakassa ja pyytää sopimaan suorittamisajankohdasta kanssaan. Suoritetut kokeet toimitetaan opettajille arvioitaviksi heidän lokeroihinsa tai skannauksen jälkeen opettajan sähköpostiin.

Koetilanteet koetaan usein ahdistavina, jolloin opiskelija ei kykene osoittamaan parasta osaamistaan tai pakoilee koetilannetta jäämällä kotiin. Majakka tarjoaa kokeen tekemiselle vaihtoehtoja. Yksin tai pienemmässä ryhmässä, radion soidessa tai ilman. Kukaan ei estä välillä kävelemästä ja avaamasta ikkunaa. Kokeen aloittamista voidaan helpottaa lukemalla yhdessä kysymyksiä ääneen tai pyytämällä opiskelijaa ensin pohtimaan vastaustaan keskustellen ja vasta sitten kirjoittamaan sen pape-

rille. Majakassa näiden erityisopetuksesta tuttujen apuvälineiden käyttäminen on muita häiritsemättä mahdollista.

Jos joku opiskelija kaippaa mm. koetilanteeseen täydellistä hiljaisuutta, sovitaan hänelle Majakkaan aika aamulla puoli kahdeksan tai iltapäivällä kolmesta neljään. Tällöin ei häiritse enää muu kuin ilmastointilaitteen hurina, ja sekin on tarvittaessa sammutettu. Tämä ei ollut ilkeilyä vaan todellisuutta ääniyliherkän opiskelijan elämässä.

”Hei, meillä voisi olla tohon idea”

Opiskelijakuntatoiminnalla on hyvät edellytykset vaikuttaa oppilaitoksella viihtymiseen ja sitä kautta keskeyttämisten ehkäisyyn. Ryhmä on juurevasti tavallisten opiskelijoiden ääntä edustava aktiivinen joukko. Kouluterveyskysely ja Amisbarometri ovat tärkeitä tiedonkeruun muotoja kaikkien opiskelijoiden hyvinvoinnista. Aktiivinen opiskelijakuntatoiminta täydentää kyselyiden tuloksia ja antaa tuloksille selityksiä ja parhaimmillaan opiskelijoiden toiveita ja ideoita oman oppilaitoksen oppimisympäristön kehittämiseen. Opiskelijakunta on aloittanut säännölliset tapaamiset rehtorin kanssa, jotta vuorovaikutus olisi mutkatonta ja helppoa.

Majakka numeroin

Aikajaksolla 1.10.2016–12.2.2018 Majakan tuki on kohdistunut 151 eri opiskelijaan. Tämä käy ilmi Wilman lomakkeisiin luodusta Majakka-merkinnät-tilastosta, johon merkitään opintoihin liittyvät käynnit Majakassa opiskelija- ja päiväkohtaisesti. Tilastoinnin koekäyttö aloitettiin opinto-coachin toimesta 2016. Vuosina 2017–2018 kategorioita on lisätty ja kokeiluun on liitetty koko Majakka-staff. Merkinnät on jaoteltu neljään Wilmasta valmiina löytyvään kategoriaan. Kategoriaan käynti on merkitty 251 sellaista tapahtumaa, jolloin opiskelija on työskennellyt Majakassa ilman henkilöstön aktiivista opetusta tai ohjausta. Todellisuudessa näitä tilanteita on paljon enemmän, koska tila on opiskelijoiden käytössä silloinkin, kun Majakka-staff ei ole paikalla.

Opiskelijan tilanteen alkukartoituksia on pidetty 27 kappaletta. Niissä Majakka-staffista on ollut kaksi tai useampia henkilöitä opiskelijan kanssa kartoittamassa tämän opintotilannetta ja suunnittelemassa tukitoimia. Keskustelu-merkinnän alla on 406 tilannetta, joissa opiskelija on saanut henkilökohtaista opetusta tai ohjausta. 66 kertaa on kirjattu neuvonnaksi, jolloin opiskelijaa on ohjattu Majakasta edelleen tapaamaan esim. ver-

koston yhteistyökumppania. Kevään 2018 aikana aloimme kirjaamaan tilanteet, jolloin opiskelija ei ollut saapunut hänelle varattuun ohjaus- tai opetustilanteeseen. Näin on olemassa kirjaukset siitä, että oppilaitos tarjonnut tukea, vaikka opiskelija ei sitä olekaan vastaanottanut. Pedagogisen tuen tilastoinnin lisäksi Majakan käyttöä tauko- ja lepopaikkana on seurattu perinteisellä tukkimiehenkirjanpidolla. Päivittäin tilassa on näissä merkeissä käynyt 5–38 opiskelijaa.

Ajatelmia kehittämistoimista

Ainekohtaisia pajapäiviä ja joustopäivien monipuolistamista

”Selkeyttää milloin siellä saa apua mihinkin tehtäviin esim. maanantai matikkapäivä jne.”

Kyselyyn vastanneen Point Collegen opettajan kehitysidea

Ainekohtaiset pajapäivät ovat lämpimästi tervetullut lisä Majakan arkeen. Pajapäiviin voisi järjestää keskitetysti mm. yto-aineiden pajaopetusta itsenäisten suoritusten ohjaamiseksi, ja mukana voisi olla kyseessä olevassa aineessa henkilökohtaista opetusta tarvitsevia opiskelijoita eri ryhmittä. Joustopäivien käyttöä voisi laajentaa rästipajoista seuraavassa jaksossa alkavien kurssien introtonneiksi, jolloin mm. opettajien jo kokoamia keskeisten sanojen listoja voitaisiin hyödyntää mm. erityistä tukea tarvitsevien ja S2-opiskelijoiden ennakoina tukena. Pohjustava työ parantaisi opiskelijoiden mahdollisuuksia opiskella myöhemmin ryhmäopetuksessa. On opiskelijoita, joilla ei ole rästiin jääneitä tehtäviä mutta ei myöskään työpaikkaa. Heistä moni vanhempineen kokee joustopäivät turhaksi tyhjäkäynniksi kesken opintovuotta. Näille opiskelijoille meidän tulisi pohtia mielekästä, opintoja edistävää toimintaa joustopäivien ajaksi.

Moodle palautetta antavaksi ja muutokseen reagoivaksi

Moodle on erittäin tärkeä yhteyden pitämisen ja palautteen antamisen kanava. Jos opiskelija ei osallistu lähiopetukseen, se on myös ainoa palautteensaamiskanava ja yhteys opettajaan. Opettajan tavoittaminen oppilaitokselta ei ole helppoa, jolloin Wilma-viestien lähettäminen, vastauksen odottaminen ja Moodlen seuraaminen ovat ainoat kommunikoinnin väli-

neet. Tämän tyyppisen yhteydenpitämisen ja palautteen saamisen tarve ja käytännöt tulevat jatkossa korostumaan, koska henkilökohtaisten opintopolkujen vuoksi yhä useampi opiskelija opiskelee etänä omalla aikataulullaan.

Moodlea käytetään lähes päivittäin. Se, että jokainen kurssi pitää klikata auki erikseen tekemättömiä tehtäviä etsiessään, vie kaikkien aikaa erityisesti silloin, kun tehtäviä on suorittamatta pitkältä ajanjaksolta. Entä jos ohjelma jonakin päivänä reagoisi automaattisesti muuttamalla tehtävän väriä sen mukaan, missä tilassa tehtävä on: tekemätön, lähetty tai palaute saapunut? Jos tekemättömät tehtävät vielä näkyisivät kaikki yhtenä listana etusivulla, olisi työskentely jo yhtä juhlaa. Voisiko opiskelijan Moodlen etusivulle ja vieläpä puhelimeenkin ilmestyä hyväksytystä suorituksesta ilmoittava iloinen hymiö kellumaan, kun opettaja tekee suorituserkinnän? Voisiko deadline lähestyessä etusivulle ilmestyä huolestumisesta kertova emoji, joka parhaassa tapauksessa vielä piippaa hädissään, kun Moodlen avaa? Saataisiinko jostakin hankerahaa, jolla nämä visuaaliset avut saataisiin ohjelmistotalon kanssa yhteistyönä Moodleamme elävöittämään? Keskustelimme tämänkaltaisista ratkaisuista Opintopolun jatkumon hanketapaamisessa Tampereella. Uskon, että tuomalla kehitysideoitamme aktiivisesti esille voimme saada ohjelmistotalot kuulemaan asiakkaitaan, opiskelijoita, ja tekemään tuotteistaan helppokäyttöisiä ja kohderyhmälähtöisiä.

Lähteet

- Kiilakoski, T. 2012. Koulu nuorten näkemänä ja kokemana. Tilannekatsaus 2012. Muistiot 2012:6. Opetushallitus. http://www.oph.fi/download/144743_Koulu_nuorten_nakemana_ja_kokemana_2.pdf, viitattu 15.1.2018.
- Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2017/20170531>, viitattu 15.1.2018.
- Määttä, S. 2014. Epäonnistumisen kehä. Teoksessa Määttä, S., Kiiveri, L. & Kairaluoma, L. (toim.), *Oretta opintoihin*, s. 49–51. Porvoo: Niilo Mäki Instituutti.
- Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2017. Kouluterveyskysely 2017.* <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tutkimustuloksia>, viitattu 15.1.2018.

Tulevaisuuden
oppimaisemat, yhteisöllistä
oppimista ja innovatiivisia
oppimisympäristöjä

Tulevaisuuden oppimaisemat, yhteisöllistä oppimista ja innovatiivisia oppimisympäristöjä

Riitta Repo

Johdanto

■ Oppimisympäristöjä koskeva keskustelu on käynyt vilkkaana Suomessa jo usean vuosikymmenen ajan. Kehittämisen kohteina ovat olleet mm. opetusteknologian ja lisätyn todellisuuden käyttö opetuksessa, ilmiöpohjaisen oppimisen oivaltavat kokeilut sekä opiskeluun innostavat viihtyisät ja muunneltavat oppimistilat. Tämä kaikki monipuolinen kehittämistyö on luonut pohjaa tulevaisuuden oppimisympäristöille, joiden suunnittelussa tulisi kasvatuspsykologian professori Kirsti Longan mukaan painottaa entistä enemmän kehittävän yhteistoiminnallisen työskentelyn työtapoja. Näin siksi, että tulevaisuuden ammatit edellyttävät tekijöiltään monimutkaisten, eri aloja käsittelevien ongelmien ratkaisukykyä. Kirsti Longan mukaan onkin tärkeää, että opiskelijat oppivat jo opiskelujen aikana työstämään ongelmien ja ilmiöiden ratkaisuja yhdessä. (Lonka 2013.)

Myös ammatillisen koulutuksen parissa uusien oppimisympäristöjen kehittäminen on edennyt ripeästi (Koramo 2012). Vastatakseen tulevaisuuden työelämän haasteisiin ammatilliset oppilaitokset ovat jo usean vuoden ajan käynnistäneet erilaisia toiminnallisia ja virtuaalisia oppimisympäristöjä, jotka tarjoavat opiskelijoille mahdollisuuksia valita vaihtoehtoisia tapoja suorittaa tutkinto. Monissa alan oppilaitoksissa opetus on jo perinteisesti ollut työvaltaista ja toiminnallista. Paljon osaamista on hankittu työpajoissa, studioissa ja työelämälähtöisissä projekteissa. Myös yrittäjänä toimiminen on ollut oiva tapa hankkia tutkinto.

Yhteistoiminnalliset oppimisympäristöt oppimisen tukena

Parhailtaan käynnissä oleva ammatillisen koulutuksen reformi rohkaisee alan oppilaitoksia lisäämään entistä enemmän yhteistyötä työelämän kanssa. Asiaa vauhditetaan lainsäädännön toimin poistamalla esteitä työpaikoilla tapahtuvan osaamisen hankkimiselta. Tarjolla on kaksi vaihtoehtoista tapaa, joista toinen on työsopimukseen perustuva oppisopimuskoulutus ja toinen ilman työsuhdetta toteutettava koulutussopimus. Koulutuksen järjestäjät ja työyhteisöt voivat näin yhdistellä molempia vaihtoehtoja joustavasti opiskelijan ja työelämän tarpeiden mukaan. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017.)

Oppimisympäristöjä voidaan tarkastella monista eri näkökulmista käsin. Tarkastelun kohteena voivat tällöin olla esimerkiksi oppimisympäristöt tiloineen ja opetusteknologisine ratkaisuineen tai itse oppimista pahtumiin liittyvät tekijät kuten ihmisten väliset vuorovaikutussuhteet ja opiskelumotivaatioon vaikuttavat tekijät (Aksovaara & Maunonen-Eskelinen 2013). Professori Kirsti Longan mukaan oppimisympäristöjen suunnittelussa tulisi lähteä liikkeelle ensisijaisesti pedagogisesta näkökulmasta käsin. Tällöin oppimista peilataan asetettuihin tavoitteisiin; suunnitellaan, millaista osaamista oppimisprosessilla tavoitellaan ja millaisin menetelmin siihen päästään. Oikeiden oppimisympäristöjen valinta kulloisiinkin oppimistilanteisiin on Longan mukaan tärkeää, jotta valittu ympäristö tukee parhaalla mahdollisella tavalla käytössä olevia opiskelu- ja ohjausmenetelmiä. Opiskelu- ja ohjausmenetelmien vaihtelut ja niihin sulautetut tieto- ja viestintätekniset ratkaisut edellyttävät Longan mukaan koulutuksen järjestäjiltä muunneltavia oppimisympäristöjä. Näin mahdollistetaan opetuksessa monipuolisten opiskelumenetelmien ja työtapojen käyttö. (Lonka 2012.)

Tutkija Lauri Järvilehdon (2014, 176–178) mukaan oppimisympäristöjä tulisi tarkastella kokonaisvaltaisesti erilaisten opiskeluympäristöjen kokonaisuutena. Järvilehdon mukaan olisi hyvä, jos oppijoille olisi tarjolla monenlaisia oppimisympäristöjä sen mukaan, mitä he kulloinkin ovat oppimassa ja mikä heidän vireystilansa tällöin on. Joskus oppimiseen tarvitaan värikkäitä tiloja, jotka ruokkivat innostusta tai tiloja, joissa voi liikkua ja puhua. Joskus tilojen taas tulee mahdollistaa keskittynyt työskentely hiljaisuudessa. Eri oppimisympäristöissä oppijoita voidaan ohjata eri tavoin. Erilaiset oppimis- ja työtyylit sekä opiskelunvalmiudet vaikutta-

vat siihen, millainen oppimisympäristö kullekin opiskelijalle sopii parhaiten. Järvilehdon mielestä erilaisia oppimisympäristöjä tulisikin varioida sen mukaan, mikä ympäristö kulloinkin tukee parhaiten oppijaa ja hänen oppimistaan.

Fyysisellä oppimisympäristölläkin on väliä. Monien tutkimusten mukaan tila vaikuttaa oppimisprosessiin ja oppimisen laatuun enemmän kuin arvaammekaan. Käsitys oppimista edistävästä opetustiloista on arkkitehtien Anneli Hellstenin ja Seppo Markun mukaan muuttunut vuosikymmenten saatossa normiohjatuihin koulujen rakennusmalleista kohti avoimia ja muunneltavia oppimisympäristöjä. Tulevaisuuden oppimistilojen tulisi Hellstenin ja Markun mielestä tukea yhteisöllistä oppimista fyysisellä olemuksellaan ja toiminnallisilla rakenteillaan. Suomessa koulutilojen käyttöasteet ovat varsin alhaisia. Hyvin suunnitellut tilalliset ja tekniset oppimisympäristöratkaisut mahdollistaisivat arkkitehtien mielestä nykyistä paljon aktiivisemmän verkostoitumisen ympäröivän yhteisön kanssa. Koulut tulisikin Hellstenin ja Markun mielestä suunnitella tiloiltaan ja tunnelmaltaan sellaisiksi, että ne voisivat toimia kylän tai kaupungin monipuolisina toiminnallisina ja henkisinä kulttuurikeskuksina, kouluina keskellä kylää. (Hellsten & Markku 2011.)

Virtuaalisuus on osa tämän päivän oppimisympäristöjä. Langattoman verkon mukanaan tuomat monipuoliset ratkaisut mahdollistavat ajasta ja paikasta riippumattoman opiskelun. Langattomien verkkoyhteyksien ja mobiililaitteiden käytön myötä koulujen vähäisessä käytössä olleet tilat, kuten aulat ja ruokalat, voidaan nyt ottaa entistä paremmin hyötykäyttöön. Lisätyn todellisuuden teknologian käytöllä voidaan monin eri tavoin rikastuttaa reaali maailman kontekstiin rakennettua opetusta. Virtuaalisen teknologian hyödyntäminen opiskelussa rikastuttaa merkittävästi oppijoiden itsenäistä ja vertaisryhmissä tapahtuvaa oppimista. (Aksovaara & Maunonen-Eskelinen 2013.)

Oppimisympäristöjen kehittäminen Suomen Liikemiesten Kauppaopistossa

Kaksi perinteistä ja pitkäikäistä kaupan ja hallinnon alan oppilaitosta, Suomen Liikemiesten Kauppaopisto-Atk-Instituutti ja Helsinki Business College yhdistyivät vuonna 2009 ja keskittivät koulutuksensa Pasilan toimipisteeseen. Tämä kahden perinteisen oppilaitoksen asettuminen saman

katon alle ajoittui ajankohtaan, jolloin meneillään oli monien ammatillisten tutkintojen, myös liiketalouden sekä tieto- ja viestintätekniikan, valtakunnallinen uudistamistyö. Ammatillisen koulutuksen työelämälähtöiset tavoitteet, opetusteknologian nopea kehittyminen ja koulumaailman innovatiiviset kokeilut loivat paineita myös oman oppilaitoksemme uudenlaisten oppimisympäristöjen kehittämiseksi. Toki molemmissa oppilaitoksissa oli jo ennen yhdistymistä ollut käytössä toiminnallisia ympäristöjä kuten yritysten toimeksiantoja toteuttavia opiskelijaryhmiä ja harjoitusyrityksiä. Laajamittaisempi, useita rinnakkaisia opiskeluympäristöjä sisältävä suunnittelu alkoi laajemmin konkretisoitua vasta oppilaitosten yhdistymisen jälkeen.

Yrittäjämäisen toimintakulttuurin vahvistaminen on ollut yksi Suomen Liikemiesten Kauppaopiston keskeisiä strategisia painopisteitä vuodesta 2009 lähtien. Opetuksessa se on konkretisoitunut useiden rinnakkaisten yrittäjämäisten oppimisympäristöjen toimintana ja työelämälähtöisten menetelmien käyttönä opetuksessa. Tähän mennessä laajamittaisiin oppilaitoksissa käytössä oleva yrittäjyisympäristö on Nuori Yrittäjyys ry:n mallilla toimiva NY Vuosi yrittäjänä -ohjelma. Parhailtaan siihen osallistuvat kaikki toista lukuvuottaan opiskelevat peruskoulupohjaiset merkonomiopiskelijat.

Yhtenä alkusysäyksenä uusien oppimisympäristöjen kehittämiseksi Suomen Liikemiesten Kauppaopistossa voidaan pitää syksyä 2012, jolloin kahdelle peruskoulupohjaiselle merkonomiryhmälle tarjottiin mahdollisuus opiskella projektimaisin toiminnallisin menetelmin pilottiryhmissä. Pilottiryhmäläiset jaettiin pieniin tiimeihin, jotka vertaisryhminä työskennellen ottivat vastuun opiskelustaan ja pienimuotoisten hankkeiden toteuttamisesta. Tärkeäksi kiinnostuskohdaksi ryhmille muodostuivat omat tilat, joita opiskelijat saivat sisustaa toiveidensa mukaisesti. Myös pilottiryhmien opettajien työ organisoitiin uudella tavalla. Pieni, tiiminä työskentelevä opettajajoukko ohjasi opintoja koko lukuvuoden ajan ottaen kokonaisvastuun oman opiskelijaryhmänsä opiskelusta. Kokeilu koettiin sen verran lupaavana, että seuraavana syksynä se laajennettiin koskemaan neljää aloittavaa peruskoulupohjaista merkonomiryhmää, ja siitä vuoden kuluttua kokeilu vakiinnutettiin koskemaan kaikkia aloittavia peruskoulupohjaisia merkonomiryhmiä.

Myös datanomelle on rakennettu yrittäjämäisin tavoin toimivia oppimisympäristöjä. Käytön tuen opiskelijat ovat perustaneet mm. pienimuotoisia Helpdesk-tiimejä tarjoten palvelujaan niin yrityksille ja yhteisöille

kuin myös oppilaitoksen opiskelijoille ja henkilökunnalle. Lisäksi he ovat käynnistäneet pelien e-urheiluliigoja opiskelijoiden ja henkilökunnan iloksi. Ohjelmistotuotannon datanomit puolestaan ovat toteuttaneet tiimeissä ohjelmiston prototyyppisiä ja julkaisuvalmiita tuotantoversioita. Ohjelmitot ovat vaihdelleet peleistä mobiili-, työpöytä- tai websovelluksiin kunkin opiskelijatiimin osaamistavoitteiden mukaisesti. (Suomen Liikemiesten Kauppaopisto 2016a.)

Molemmissa perustutkinnoissa työestetään säännöllisesti opettajien ohjauksessa yritysiltä ja yhteisöiltä saatuja toimeksiantoja, jotka toimivatkin hyvinä siltoina työelämään siirtymiselle. Työpaikka pääasiassena opiskeluympäristönä on ollut luonteva osaamisen hankkimismuoto niille opiskelijoille, joilla on ollut jo runsaasti ammatillista osaamista tai joiden motivaatio koulussa tapahtuvaan oppimiseen on ollut vähäisempää. Joidenkin opiskelijoiden kohdalla oppimisympäristönä on ollut oma yritys. Nämä työelämälähtöiset ympäristöt ovat toimineet hyvin ammatillisen osaamisen hankkimistapoina.

Kevättalvella 2016 Suomen Liikemiesten Kauppaopisto, Stadin ammattiopisto ja Tiimiakatemia Global käynnistivät yhteishankkeen, jonka tavoitteena oli kokeilla uutta tapaa oppia ammattia ja yrittäjyyttä. Hankkeeseen osallistuneiden opiskelijoiden opiskelu siirrettiin Helsingin ydinkeskustaan Kampin ostoskeskukseen. Koulutus toteutettiin Tiimiakatemia[®]-menetelmällä pienimuotoisten luentojen sekä pienryhmä- ja aivoriihityöskentelyn avulla. Oppimisympäristön nimeksi annettiin PopUpCollege, ja hankkeen toiminta-ajatukseksi kiteytyi ”tiimiyrittäjyydellä kohti ammatillista osaamista”. (Suomen Liikemiesten Kauppaopisto 2016b.)

Pilottiin mukaan lähteneet nuoret jalkautuivat ympäröivään työ- ja liike-elämään ideoiden ja tuottaen palveluja kauppakeskuksen yrityksille. PopUpCollegessa mukana olleille opiskelijoille muodostuivat tärkeiksi kokemukset itsenäisestä työskentelystä, vastuun ottamisesta ja verkostojen luomisesta yritysten kanssa. Myös kokemukset Kampista oppimisympäristönä olivat myönteisiä. Opiskelijat kuljettivat huonekalut, viherkasvit ja muut sisustarvikkeet kauppakeskukseen ja sisustivat itse omat työtilansa. Siivousvuorojen ansiosta tilat pysyivät siisteinä ja kahvinkeitinissä porisi kahvi. Vieras sai lämpimän vastaanoton ja kuuli monta innostavaa tarinaa onnistuneista yhteistyöprojekteista kauppakeskuksen yritysten kanssa. Opiskelijoiden valmentajina toimivat Stadin ammattiopiston ja Suomen Liikemiesten Kauppaopiston opettajat. Heillekin työskentely

PopUpCollegessa oli palkitseva kokemus. Myös Kampin yritykset olivat tyytyväisiä PopUpCollegen toimintaan, sillä nuorten läsnäolo toi kaupakeskukseen positiivista innostusta ja energiaa. (Suomen Liikemiesten Kauppaopisto 2016b.)

PopUpCollege-hanke jatkui vuonna 2017, ja uutena yhteistyökumppanina mukaan tuli Salon seudun ammattiopisto. Pääkaupunkiseudulla avattiin Kampin lisäksi uusi oppimisympäristö Kannelmässä toimivaan kauppakeskus Kaareen, ja Salossa vastaavan oppimisympäristön opiskelijoille tarjosi kauppakeskus Plaza. (Suomen Liikemiesten Kauppaopisto 2017.)

PopUpCollege on ammatillisen koulutuksen kentällä uusi, innovatiivinen oppimisympäristö. Hanke palkittiin A Special Chair's Global Best Award -palkinnolla Oslossa syyskuussa 2016 kansainvälisen koulutus- ja kumppanuusjärjestö International Education Business Partnership Network (IPN) -konferenssissa. Tuomaristo perusteli hanketta uudenaikaisena vaikuttavana tapana opiskella itselleen ammatti. Tärkeällä sijalla perusteluissa oli myös mallin toistettavuus ympäri maailmaa. (Stadin ammattiopisto 2016.) PopUpCollegen malli elää vahvasti ajan hermolla. Sen toiminnassa oivaltavaa on myös itse mallin nimi. PopUp ponnahtaa odottamatta johonkin mielenkiintoiseen uuteen paikkaan, joka sattuu olemaan sopivasti vapaana. Se osoittaa konkreettisesti, että oppimista voi tapahtua monessa eri ympäristössä.

Ammatillisten tutkintojen opiskelija- ja työelämälähtöinen suoritustapa lisää tarvetta uudenlaisten innovatiivisten oppimisympäristöjen kehittämiseen. Tästä hyviä esimerkkejä ovat PopUpCollegen tavoin myös mm. Espoon seudun koulutuskuntayhtymä Omnian kehittämysyksikkö InnoOmnia ja Kainuun ammattiopiston YritysAmis, joilla on vahvat siteet työelämän kanssa tehtävään yhteistyöhön. Tällaisissa innovatiivisissa oppimisympäristöissä syntyy Kainuun ammattiopiston koulutusjohtaja Urpo Kovalaista lainaten ”paljon positiivista pöhinää ja iloista tekemisen meininkiä”. (Eulenberger 2016; Kovalainen 2017.)

Avoin oppimisympäristö – paikka yksilölliselle opiskelulle

Suomen Liikemiesten Kauppaopistossa syksyllä 2016 toimintansa aloittanut avoin oppimisympäristö syntyi tarpeesta tarjota paikka sellaisille

opiskelijoille, joiden opiskelut eivät edenneet suunnitelmien mukaisesti, jotka tarvitsivat ohjausta opiskelussaan tai joille opiskelu ryhmässä muodostui haasteelliseksi. Myös opintojen nopeuttajille ja räätälöintiä tarvitseville opiskelijoille, kuten huippu-urheilijoille, avoin oppimisympäristö osoittautui sopivaksi paikaksi opiskella. Varteenotettavan mallin avoimen oppimisympäristön kehittämiseksi tarjosi lähistöllä toimiva MERCURIA Kauppiaiden Kauppaopisto ja siellä jo aiemmin käynnistetty joustava ryhmä, jossa opiskeli mm. opintojaan nopeuttavia opiskelijoita, opinnoissaan tukea tarvitsevia opiskelijoita sekä niitä opiskelijoita, jotka halusivat yhdistää työn ja opiskelun (MERCURIA Kauppiaitten Kauppaopisto 2018).

Avoin oppimisympäristö tarjoaa paikan yksilölliselle opiskelulle. Jokaisella opiskelijalla on tullessaan henkilökohtainen opiskeluohjelma, jonka mukaan opinnot etenevät. Työskentely painottuu kirjallisten ja suullisten tehtävien tekemiseen joko itsenäisesti tai opettajien ja ohjaajien johdolla. Jokaisen avoimessa oppimisympäristössä opiskelevan opiskelijan opintoihin kuuluu myös jaksoja, joiden aikana osaamista hankitaan työpaikoilla. Osa opiskelijoista suorittaa opintoja sekä ryhmässä että avoimessa oppimisympäristössä. Tällöin opiskelijan HOKS-ohjaajana pysyy opettaja, joka vastaa koko ryhmän ohjaamisesta. Jos opiskelija siirtyy pysyvästi opiskelemaan avoimeen oppimisympäristöön, myös HOKS-ohjaaja yleensä vaihtuu. Avoimen oppimisympäristön opetuksesta ja ohjauksesta vastaa yhdeksän opettajan ja ohjaajan tiimi, joka huolehtii yhteisvastuullisesti siitä, että kaikki opiskelijat saavat riittävästi tukea ja ohjausta opintojensa suorittamiseen.

Avoin oppimisympäristö tarjoaa opiskelupaikan monenlaisille oppijoille. Erityisen tärkeää tämä on niille nuorille, joiden opinnot ovat vaarassa keskeytyä tai joiden elämäntilanne sitä muutoin edellyttää. Koulujen rooli lasten ja nuorten kasvun tukijana onkin merkittävä, sillä toimillaan ne voivat ennaltaehkäistä monien nuorten syrjäytymistä ja opintojen keskeytymistä. Aaltosen, Bergin ja Ikäheimon mukaan nuorten syrjäytymisen taustalta löytyvät syyt ovat moninaisia. Ne ulottuvat yhteiskunnallisista tekijöistä aina perheen ja yksilön henkilökohtaisiin tekijöihin saakka. Merkittävänä yhteiskunnallisena ilmiönä nuorten syrjäytymisen taustalla on tutkijoiden mukaan mm. työmarkkinoiden muutos. Uusien sukupolvien on haastavampaa löytää paikkansa yhteiskunnasta ja työmarkkinoilta samalla tavoin kuin ennen on löydetty. Heikosti koulutetun työvoiman kysyntä on vähentynyt koulutusvaatimusten kasvaessa. Nuori, joka ei pysty vastaamaan näihin vaatimuksiin, on vaarassa syrjäytyä. Aaltosen,

Bergin ja Ikäheimon mukaan varsinkin koulutuksen ulkopuolelle jääminen on syrjäytymisen riskitekijä. Heikko menestyminen peruskoulussa johtaa helposti toisen asteen koulutuksesta karsiutumiseen ja tämä puolestaan epävarmuuteen työmarkkinoilla. Työttömyys ja toimeentulo-ongelmat ovat selvästi yleisempiä vain perusasteen koulutuksen suorittaneilla kuin koulutetummilla nuorilla aikuisilla. Pelkän peruskoulun suorittaneilla on tutkijoiden mukaan havaittu myös terveyteen ja elämänhallintaan liittyviä ongelmia. (Aaltonen, Berg & Ikäheimo 2015.)

Avointa oppimisympäristöä rakennettaessa olemme päässeet tutustumaan myös muiden ammatillisten oppilaitosten vastaaviin ympäristöihin. Jokainen näistä oppimisympäristöistä on omannäköisensä paikka, jonka toiminta on muodostunut mm. kulloistenkin kohderyhmien tarpeiden sekä emokoulun rakenteiden ja toimintakäytänteiden mukaisesti. Tutustumiskäynnit osoittavat kuitenkin sen, että tällaisille oppimisympäristöille on tarvetta monissa maamme ammatillisissa oppilaitoksissa.

Oppilaitoksemme on parhaillaan mukana Hämeen ELY-keskukseen rahoittamassa ESR-hankkeessa *Keskeyttäneet kouluun (KEKO)*. Hanke on käynnissä 1.2.2016–31.5.2018, ja hankkeen muita toimijoita ovat Haaga-Helia ammattikorkeakoulu sekä ammatillisista oppilaitoksista Porvoossa toimiva Point College ja Helsingissä toimiva Suomen Diakoniaopisto, SKY-Opiston kampus. Molemmissa ammatillisissa partnerikouluissa toimii oppimisympäristö, joka tarjoaa paikan myös niille opiskelijoille, jotka tarvitsevat runsaasti tukea opintojen suorittamisessa. SKY-Opiston Tähtipaja on hyvä esimerkki työvaltaisesta oppimisympäristöstä, jossa opiskelu on työelämälähtöistä asiakaspalvelua. Point Collegessa toimiva Majakka puolestaan on oiva esimerkki siitä, miten opiskelijoiden itsensä maalaama ja sisustama tila on sitouttanut nuoret huolehtimaan paikan viihtyvyydestä ja työrauhasta. Juuri työrauha on siellä työskentelevän opinto-coach Marjo Kullbergin mielestä se tekijä, joka on mahdollistanut Majakan toimimisen samanaikaisesti sekä opiskelu- että vapaa-ajanviettopaikkana (Kullberg 2018). Tilan tunnelmaa vahvistaa Majakka-koira Fonzie, joka päivystää useina arkipäivinä opettajien ja ohjaajien tukena Majakassa.

Arki on osoittanut todeksi rinnakkaisten oppimisympäristöjen tärkeyden. Opiskelijat ovat erilaisia, ja he oppivat asioita eri tavoin erilaisissa ympäristöissä. Nyt, kun avoimen oppimisympäristön käynnistämisestä on kulunut noin kaksi vuotta, voidaan todeta sen vakiinnuttaneen paikkansa oppilaitoksen muiden oppimisympäristöjen joukossa. Yhdessä nämä

ympäristöt muodostavat erilaisten oppimisympäristöjen kokonaisuuden, jossa jokaisella toimijalla on oma tehtävänsä. Avoimen oppimisympäristön opetus mukautuu joustavasti tukemaan muiden, usein toiminnallisten, ympäristöjen opetusta. Parhaillaan kartoitetaan yhteistyön lisäämistä PopUpCollegen kanssa, joka avoimen oppimisympäristön tavoin tarjoaa opiskelupaikan myös niille nuorille, joiden opinnot eivät aina etene suunnitelmien mukaisesti. Toiminnallisien menetelmien opiskelevat pop-up-collegelaiset voivat suorittaa osan opinnoistaan avoimessa oppimisympäristössä, ja vastavuoroisesti osa avoimen oppimisympäristön opiskelijoista voi opiskella välillä työvaltaisilla menetelmillä PopUpCollegessa niin halutesaan.

Olen kokenut työskentelyn avoimessa oppimisympäristössä antoisana. Tärkeää omalle jaksamiselleni on ollut opettajien ja muun henkilökunnan apu ja tuki. Jokainen päivä avoimessa oppimisympäristössä on erilainen tuoden mukanaan uusia opiskelijoita ja uusia tarinoita. Osa opiskelijoista tulee suorittamaan avoimeen oppimisympäristöön muutamia opintoja, osa viipyy luonamme kauemmin suorittaen siellä loppuun koko tutkinnon. Jotkut opiskelijoista tarvitsevat paljon tukea opintojensa suorittamisessa, ja osa tarvitsee apua myös yksityiselämäänsä liittyvien asioiden hoitamisessa. Näiden opiskelijoiden kohdalla elämä saattaa olla monella tapaa solmussa, ja aluksi onkin keskityttävä luomaan otollisia olosuhteita keskeytyneiden opintojen jatkamiselle. Kun vaikeudet pikkuhiljaa alkavat väistyä ja opiskelu alkaa tuottaa onnistumisen kokemuksia, näemme avoimessa oppimisympäristössä monia selviytymistarinoita ja paljon ammatillista kasvua.

Lähteet

- Aaltonen, S., Berg, P. & Ikäheimo, S. 2015. Nuoret luukulla. Kolme näkökulmaa syrjäytymiseen ja nuorten asemaan palvelujärjestelmässä. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Nuorisotutkimusseura ry. Nuorisotutkimusverkosto. <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/2024.2.2018>.
- Aksovaara, S. & Maunonen-Eskelinen, I. 2013. Oppimisen iloa tukeva oppimisympäristö. Keski-Suomen ELY-keskuksen rahoittama 4GEE-hanke. <https://verkkolehdet.jamk.fi/welhojaverkossa>, viitattu 24.2.2018.
- Eulenberger, S. 2016. Fyysinen oppimisympäristö. Tuumatuokio-blogi. <http://tuumatuokio.blogspot.fi>, viitattu 24.2.2018.
- Hellsten, A. & Markku, S. 2011. Tulevaisuuden koulu nyt, tila opettaa. <http://www.hm-arkkitehdit.com>, viitattu 24.2.2018.
- Järvillehto, L. 2014. *Hauskan oppimisen vallankumous*. Jyväskylä: PS-kustannus.

- Koramo, M. (toim.) 2012. Ammatillisen koulutuksen oppimisympäristöjä kehittämässä. Kansallisia kehittämislinjauksia ja kuvauksia. Opetushallituksen valtionavustuksella tuetut oppimisympäristöjen kehittämishankkeet 2008–2010. Raportit ja selvitykset 2012:8. Opetushallitus. http://www.oph.fi/download/140632_Ammatillisen_koulutuksen_oppimisymparistoja_kehittamassa.pdf, viitattu 24.2.2018.
- Kovalainen, U. 2017. Amisyrittäjäpedagogiikkaa Kainuussa – vastaus työelämän tuomiin haasteisiin? Kainuun ammattiopisto. Puheenvuoro Kaupan koulutuksen kehittämissivustoksen, Kaupan liiton ja Kaupallisen Opetuksen Edistämislaiton (KOEL) verkostoseminaarissa, Vantaa 10.10.2017.
- Kullberg, M. 2018. Haastattelu 14.2.2018.
- Lonka, K. 2013. Mobiilit ja vuorovaikutteiset oppimisympäristöt. https://www.youtube.com/watch?v=H4p0b_IIPVk, viitattu 24.2.2018.
- Lonka, K. 2012. Tulevaisuuden oppimisympäristöt. Käyttätymistieteellinen tiedekunta. Helsingin yliopisto. <http://info.edu.turku.fi/etaopetus/images>, viitattu 24.2.2018.
- MERCURIA Kauppiaitten Kauppaopisto 2018. Tutkintoon joustavilla, yksilöllisillä ja työvaltaisilla opintopoluilla. <https://www.mercuria.fi/koulutus/joustava>, viitattu 24.2.2018.
- Opetushallitus 2018. Mobiilioppiminen. Ammattipeda. <http://www10.edu.fi/ammattipeda>, viitattu 24.2.2018.
- Opetushallitus 2018. Rikastettu oppiminen. Ammattipeda. <http://www10.edu.fi/ammattipeda>, viitattu 24.2.2018.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017. Ammatillinen koulutus uudistuu vuoden 2018 alusta. http://minedu.fi/artikkeli/-/asset_publisher/ammattillinen-koulutus-uudistuu-vuoden-alusta, viitattu 24.2.2018.
- Stadin ammattiopisto 2016. PopUpCollege sai kansainvälisen koulutusalan innovaatiopalkinnon. <https://www.hel.fi/ammattillinen/fi/uutiset/popupcollege-sai-kansainvalisen-koulutusalan-innovaatiopalkinnon>, viitattu 24.2.2018.
- Suomen Liikemiesten Kauppaopisto 2016a. Opinto-opas. <https://www.businesscollege.fi/opinto-opas/2016-2017/5-avoimet-oppimisymparistot/>, viitattu 24.2.2018.
- Suomen Liikemiesten Kauppaopisto 2016b. PopUpCollege avautui – ”Opin täällä yrittäjyyttä”. <https://www.businesscollege.fi>, viitattu 24.2.2018.
- Suomen Liikemiesten Kauppaopisto 2017. PopUpCollege avautuu jälleen Kampin kaupakeskukseen – uusi tapa oppia ammattia ja hankkia työelämätaitoja. <https://www.businesscollege.fi/uutisarkisto/tiedote>, viitattu 24.2.2018.

Avoimen oppimis-
ympäristön rooli opintojen
keskeytymisen ehkäisyssä

Avoimen oppimisympäristön rooli opintojen keskeytymisen ehkäisyssä

Marjo Kullberg

Johdanto

■ Kuten tämän julkaisun toisessa artikkelissani *Opiskelijan yksilöllinen opintopolku Majakan tukemana* toin esille, porvoolaisen International Point Collegen avoimen oppimisympäristön, Majakka-toiminnan tärkein tavoite on motivoida ja sitouttaa yksittäisiä opiskelijoita opintoihin tarjoamalla henkilökohtaisesti räätälöityä pedagogista ja opiskelijahuollollista tukea. Valtaosa Majakassa käyvistä ja opiskelevista on nuorisoasteen opiskelijoita, mutta myös aikuisopiskelijat ovat hyötynet sen joustavista tutkimuodoista.

Kuvaan tässä artikkelissa Majakan toiminnan roolia osana monialaista ja moniammatillista yhteistyötä tilanteessa, jossa opiskelijan opinnot keskeytyvät määräajaksi tai päättyvät kokonaan. Tilanne on opiskelijalle hämmentävä ja tunteikas. Onkin tärkeää rohkaista opiskelijaa muutostilanteessa pysähtymään ja pohtimaan järkevästi, mihin elämäntilanteeseen ja millä aikataululla hän on siirtymässä. Käytän otsikoinnissa osittain sitaattilainauksia. Opiskelijoidemme arjessa esittämät ajatukset ja kysymykset pudottavat meidät tehokkaasti maanpinnalle, jos joskus tuntuu, että reformin tavoitteiden pohtiminen on ottamassa meistä ylivaltaa.

Opintojen keskeytymisen ehkäisy moniammatillisen yhteistyön arkea

Opintojen keskeyttämisen ehkäisyä ja opintoihin takaisin rekrytointia on tutkittu paljon. Artikkelia kirjoittaessani löysin vuonna 2007 julkaistun raportin, jossa tarkastellaan sitä, miten vuosina 2000–2006 toteutetut, keskeyttämisen vähentämiseen ja toisen asteen ammatillisen koulutuksen aktivointiin pyrkivät, Opetushallituksen koordinoimat ESR-projek-

tit ovat onnistuneet toiminnassaan. Kannattavaa opiskelua? – Opintojen keskeyttäminen ammatillisissa oppilaitoksissa -tutkimuksen tuloksena saadut keinot keskeyttämisten ennaltaehkäisyyn tukevat täysin kokemuksiani tilanteesta nykypäivänä. Tutkimuksen seurantajaksolla keskeyttämistä ehkäisevinä toimina esille nousivat mm. poissaolojen seurannan, varhaisen puuttumisen sekä moniammatillisen yhteistyön lisääntyminen oppilaitoksen ulkopuolisten asiantuntijoiden kanssa. Keskeyttämistä vähentäviksi tekijöiksi oli nimetty tuolloin myös opiskelijahuolto, erityisopetus, opinto-ohjaus, keskeyttämistä ehkäisevien ESR-projektien toiminta, moniammatillinen yhteistyö ja opetusmenetelmät. (Rantanen & Vehviläinen 2007.)

Keskeyttämisen ehkäisy eteen työskennellään kaikkialla Suomessa. Opetushallituksen tuottamassa tutkimuksessa koottiin tietoa usean ESR-rahoitteisen hankkeen tukitoimista ja vaikutuksista. Siinä oli kyselyin ja haastatteluin selvitetty useiden ESR-rahoitteisten, keskeyttämisen ehkäisyyn liittyvien, ammatillisissa oppilaitoksissa toteutettujen hankkeiden tuloksia. Toimijoilta oli kysytty niistä toimintatavoista, jotka olivat toimineet parhaiten keskeyttämisten ehkäisyssä, sekä siitä, miten ESR-rahoitteiset hankkeet olivat vaikuttaneet mukana olleiden oppilaitosten toimintaan. Tuloksista kävi ilmi, että opetukseen ja ohjaukseen panostamisella uskottiin olevan parhaat mahdollisuudet ehkäistä keskeyttämissä. Kaksois- ja rinnakkaisopettajuudesta oli saatu hyviä tuloksia. Oppilaitoksessa oli kokeiltu mallia, jossa jaksokohtaisesti oli arvioitu ryhmien tuentarpeet ja tarpeen mukaan tunneille oli osoitettu toinen opettaja tai erityisopettaja. Toinen rakenteellisesti merkittävä päätös oli, ettei kursseja ketjutettu toisistaan riippuvaisiksi. Näin mahdollistettiin opiskelijan liittyminen mukaan koulutukseen, vaikka joku kurssi välistä puuttuikin. Opintopäivien pituuksilla on todettu olevan suuri vaikutus poissaoloihin. Opiskelijat jättivät helposti tulematta, jos opintopäivä sisältää vain pari tuntia, tai yhtä lailla opiskelijat kokivat epämiellyttävinä liian pitkät päivät, jotka antoivat myös ”luvan” jäädä kotiin. (Rantanen & Vehviläinen 2007.)

Tutkimuksessa mainittiin myös erityisopetuksella ja tukiopetuksella olevan hyviä vaikutuksia opintojen etenemiselle ja sitä kautta mahdollisimman monen valmistumiseen. Samassa yhteydessä hyväksi käytännöiksi oli koettu ”rästipajat”, joissa opiskelijat olivat tehneet rästiin jääneitä tehtäviään ohjatuksi. Oli huomattu, että integraation ja eriyttämisen rinnakkaiselo perusopetustyön toteuttamisessa on hyvä käytäntö. Näin voi-

daan huomioida yksilölliset tarpeet yhteisöllisyyttä unohtamatta. Hyvinä käytäntöinä oli pidetty myös lyhytaikaisempia pajoja ja tukiovetusjaksoja yksilö- tai pienryhmäopetuksena. Opiskelijanhuollon työpanos keskeyttämisen ehkäisyssä oli mainittu merkittävänä, mutta riittävien resurssien lisäksi yhtä tärkeää oli, että opiskelijat tiesivät, mistä tukea saa. Tukipalveluita olikin sijoitettu lähelle toisiaan löytämisen helpottamiseksi. Haastatteluissa esille oli noussut tukipalveluille yhteinen arvovälittäminen. Keskustelu muistakin aiheista kuin opinnoista oli koettu hyödylliseksi, ja tuttuuden avulla opettajat olivat pystyneet toimimaan opiskelijoiden tukena ja ohjaajina, kunnes tuentarupeiset opiskelijat olivat päässeet asiantuntijavammam tuen piiriin. (Rantanen & Vehviläinen 2007.)

Jokaisena päivänä, jokaisen kohdatun opiskelijan kanssa KEKO-hankkeessa tehtiin työtä sen eteen, että opiskelija valmistuu tutkintoon. Esimerkkinä tästä kysimme KEKO-hankkeessa Webropol-kyselyllä, miten yhteistyö Majakan kanssa vaikutti opiskelijan elämäntilanteeseen: ”Erittäin myönteisesti. Keskeyttämisiä estetty n. 5–8 kpl.” Keskeyttämisen ehkäisy ei ole irrallaan oleva työtapa vaan asenne, joka vaatii keskeyttämistä ennustavien riskien tunnistamista ja niihin reagoimista nopeasti opetus- ja opiskelijahuollon henkilöstön moniammatillisena yhteistyönä. Kun tunnemme opiskelijamme, huomaamme opiskelijan suoriutumisessa, käytöksessä tai hyvinvoinnissa tapahtuvat muutokset. Tutustuminen edellyttää vuorovaikutusta ja keskustelua opiskelijoiden kanssa heidän elämänsä. Sujuva arki, jatkuva vuorovaikutus ja moniammatillinen yhteistyö ovat parhaita keskeyttämistä ehkäiseviä keinoja.

97 § Opiskelija katsotaan eronneeksi, jos on ilmeistä, että hänen tarkoituksenaan ei ole osallistua henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman mukaiseen opetukseen ja näyttöihin tai muuhun osaamisen osoittamiseen eikä hän ole esittänyt poissaolleen perusteltua syytä (Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017).

Opintojen keskeyttämisellä tai keskeytymisellä tarkoitetaan kirjoituksesani tilannetta, jossa opinnot keskeytyvät määräajaksi esim. lapsen syntymän, terveydellisen syyn tai muun vastaavan vuoksi. Tuolloin päätös keskeyttämisestä tapahtuu opiskelijan sekä opetus- ja opiskelijahuollon keskusteluiden pohjalta. Alle 18-vuotiaan kohdalla vanhemman tai vanhempien tulee olla mukana asioita käsiteltäessä. Keskeyttämistilanteessa ei yleensä pyritä tekemään sillä hetkellä vajiaksi jääneitä opintokokonaisuuks-

sia määrätietoisesti valmiiksi vaan niihin palataan, kun opinnot joskus jatkuvat. Termiä opintojen päätyminen taas käytetään, kun opiskelija siirtyy toiseen oppilaitokseen tai työelämään ja eroaa ilmoituksellaan oppilaitoksesta. Opintojen päätyminen on usein arka aihe niin opiskelijalle itselleen kuin oppilaitoksellekin. Tilanne sisältää harvoin suuria voittamisen tunteita, ja asian käsitteleminen opiskelijan kanssa on merkityksellistä uusiin opintoihin ja työelämään siirryttäessä.

Myös opetushenkilöstö voi kokea epäonnistuneensa, kun kaikista tukitoimista huolimatta opintoja ei saada vietyä valmistumiseen asti. Tämä tunne jaettiin mm. KEKO-hankkeen järjestämässä opetushenkilöstön pajapäivässä, kun avoimessa oppimisympäristössä työskentelevä opettaja totesi koskettavasti: ”Opiskelijan opintojen keskeytymisen pitää tuntua ikävältä myös opettajasta, mutta tunteeseen ei pidä jäädä kiinni. Työ muiden eteen pitää jatkua.” Tällaista epäonnistumisen tunnetta koetaan erityisesti siinä tilanteessa, kun opiskelija joudutaan toteamaan eronneeksi ilman hänen kanssaan käytyä neuvottelua. Näin voi käydä, kun opiskelijaan ei saada yhteyttä eikä hän ole tullut sovitusti keskustelemaan opintotilannettaan käsittelevään palaveriin.

Takaisin rekrytoinnin mallin luonnostelu

KEKO-hankkeen alkuvaiheessa ideoitiin mallia takaisin rekrytoinnille ja kohdennetulle tiedotuskampanjalle. Ehdotustasolle jääneessä mallissa opintonsa keskeyttänyt olisi tavattu yhteistyössä opinto-coachin ja Porvoon kaupungin tieto- ja neuvontapiste Ohjaamon työntekijän kanssa neutraalissa ympäristössä, kuten Ohjaamossa. Aikaresurssia yhteyksien ottamiselle opiskelijoihin ja sitä seuranneelle jatko-ohjaamiselle ei Porvoossa ainakaan vielä löydetty. Opinto-coach otti kokeilumielessä yhteyttä keskeyttäneisiin kirjeitse, puhelimella, Facebookilla ja sähköpostilla. Tulokset, ainakin kovin pienellä otannalla, olivat heikot. Keskeyttäneitä ei saatu motivoitua tapaamiseen. Aktiivisia toimia keskeyttäneiden takaisin rekrytoimiseksi ei kokemusteni perusteella koeta oppilaitoksilla heille kuuluvaksi tehtäväksi. Takaisin rekrytoinnin luotetaan sujuvan yleisen tiedottamisen ja markkinoinnin avulla.

Opiskelijan jatkosuunnitelmista varmistuminen ja saattaen siirtäminen

42 § Jos opiskelijaksi otettu haluaa perustellusta syystä vaihtaa tutkintoa tai koulutusta taikka opiskelija aikoo ilman hyväksyttävää syytä keskeyttää aloittamansa koulutuksen, koulutuksen järjestäjän tehtävänä on selvittää yhdessä opiskelijan kanssa tälle soveltuvampi tutkinto tai koulutus sekä tarvittaessa ohjata opiskelija hakeutumaan toisen koulutuksen järjestäjän koulutukseen taikka muun tarkoituksenmukaisen palvelun piiriin (Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017).

Vuoden aikana on kuvattu Porvoon Ohjaamon sekä Porvoon Nuorisopalveluiden etsivän nuorisotyön ja Point Collegen yhteistyötä. Tavoitteena on samalla ollut löytää toimintamalli, joka olisi oppilaitoksille yhteinen ja perustuisi toimenkuviin eikä niinkään henkilökohtaisiin tapoihin toimia. Näin pystyisimme huolehtimaan opiskelijoiden nivelvaiheen ohjauksesta järjestelmällisesti, eikä prosessia henkilöineen olisi tarpeellista sopia aina erikseen. Toimintatapoja on avattu, ja niistä on keskusteltu. Käyttöön otettiin mm. lomake, jolla tieto opiskelijan opintojen päättymisestä saadetaan etsivän nuorisotyön tietoon. Suunnittelutyö jatkuu. Vireillä on jo tapaaminen Edupolin edustajan kanssa, jotta hyväksi koettuja toimintatapoja etsivän nuorisotyön kumppaneina voidaan jakaa.

Mites tässä näin kävi?

Opinnot ovat tärkeä mutta eivät ainoa osa elämää. Jotta opintojen loppuun saattaminen on mahdollista, osa opiskelijoista tarvitsee ohjausta yhteiskunnan muidenkin tukimuotojen piiriin. Alle 30-vuotias opiskelija voidaan ohjata hakemaan apua mm. Ohjaamosta, mikäli tuen tarve liittyy sosioekonomisiin asioihin. Majakka-staffiin ovat ottaneet yhteyttä myös opiskelijan vanhemmat huolenaiheenaan epävarmuus nuorensa opintojen tilanteesta ja hänen hyvinvoinnistaan. Tällöin on kutsuttu koolle palaveria sekä käyty läpi opintosuorituksia ja opintojen aikatauluja. Samalla on yhdessä mietitty, mitä tukimuotoja Porvoon kaupunki perheen ja opiskelijan tilanteeseen tarjoaa. Opinto-coach jatkaa työtä opintojen tukemisessa ja varmistaa keskusteluin, että nuori ja perhe ovat löytäneet haluamansa tuen piiriin. Jos opiskelijalla ei ole apunaan toimivaa läheisten tukiverk-

koa, eivätkä omat resurssit riitä tilanteesta selviytymiseen, opinto-coach voi opiskelijan luvalla yrittää etsiä tukihenkilöä nuorisotyön piiristä. Opiskelijan tilanteesta ja iästä riippuen opintojen ulkopuolinen tuki voi löytyä nuorisotilojen henkilöstöstä, kohdennetun nuorisotyön työntekijöistä tai etsivää nuorisotyötä tekevien parista. Opinto-coachin tehtäväksi on jäänyt motivoida nuorta ottamaan tarjottua tukea vastaan ja auttaa ensitapaamisen järjestämisessä.

”Mun on pakko käydä töissä”

”Rahanpuute on merkittävä kouluttautumisen este nuorille. Jopa neljännes toisen asteen tutkinnon keskeyttäneistä kertoo, että rahapula on vaikuttanut siihen, että opinnot ovat jääneet kesken. Ilman tutkintoa ja koulutuspaikkaa olevista nuorista lähes puolet on joutunut karsimaan tai luopumaan opinnoistaan rahanpuutteen takia. Kustannuksia toisen asteen opinnoissa aiheuttavat etenkin oppimateriaalit.” (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017.) Mahdollistaakseen opintonsa taloudellisesti ja hankkiakseen omaa rahaa moni aloittaa töissä käymisen aktiivisemmin toisen opintovuoden aikana. Järkevästi sijoiteltuna työssä käyminen ei häiritse opintoja vaan päinvastoin: osaamista voidaan hyödyntää myös opinnoissa. Opiskelijat hoitavat sosiaalisten tukien hakemisen hyvin itsenäisesti. Kun opiskelija on ottanut esille talouteen liittyviä ongelmiaan, opinto-coach on varmistanut, että opiskelija tietää, mistä apua on saatavilla. Yksi yhteistyökumppaneista on Porvoon keskustassa sijaitseva Ohjaamo, jossa on asiantuntemuksen lisäksi ammattitaitoa nuorten kohtaamiseen. Yhteistyön kehittäminen Ohjaamon kanssa jatkuu, koska monia yhteistyön mahdollisuuksia on vasta kokeiltu KEKO-hankkeessa ja mahdollisia yhteistyömuotoja on vielä kokeilematta.

Majakkaan on koottu käsikirjastoksi kaikki oppilaitoksessa käytössä olevat oppikirjat. Taloudellista panostusta helpottaaksemme Majakassa toimii myös oppikirjakirpputori, jossa opiskelijat ovat käyneet kauppaa kierrätyskelpoisilla kirjoillaan. Jokaisella tulisi olla käytössään oma tietokone, mutta koska konetta ei käytetä oppitunneilla päivittäin, kaikki opiskelijat eivät kuljeta omaa konettaan mukanaan. Point Collegessa tietokoneita on opiskelijoiden käytössä sekä infossa että Majakassa.

”Mitä sit vaik mä olin poissa?”

Kouluterveyskyselyn 2017 mukaan 10 % ammattiin opiskelevista ilmoittaa, että heillä on viikoittain luvattomia poissaoloja (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017).

Viikoittain! Yksi ammatillisen koulutuksen suurimpia kummajaisia on se, ettei oppitunneille käytännössä tarvitse osallistua. Ei tarvitse, kun poissaolosta ei mitään seuraa eikä osallistumisella ole edes arvioinnin kannalta merkitystä. Näin yksikantaisesti opiskelijat asian näkevät.

94 § Opiskelijan tulee osallistua henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman mukaisesti opetukseen sekä näyttöihin ja muuhun osaamisen osoittamiseen, jollei hänen poissaololleen ole perusteltua syytä (Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017).

Siis pitääkö osallistua? Ryhmämuotoinen opetus on edelleen toimiva ja tehokas tapa oppia ja opettaa. Valtaosa opiskelijoista ja heidän vanhemmistaan haluaa ja kaipaa opintoihin opettajajohtoista lähiopetusta ja säännöllistä opiskelurytmiä. Riittävä määrä osallistujia mahdollistaisi monimuotoisten ja toimintaa sisältävien tuntien toteuttamisen. Ryhmäkavereita ja opettajia turhauttaa se, että poissaolijat ja myöhästelijät saapuvat oppilaitokselle silloin, kun heitä huvittaa. Paikalla ajoissa olleet ovat turhautuneita kuuntelemaan ryhmäkaverien selittelyitä myöhästelyistä ja poissaoloista. Onko poissaoloja selvitettävä oppituntien aikana, vai onko se vastuunjakajan, Majakka-staffin ja opiskelijahuoltohenkilöstön tehtävä työtä opetusajan ulkopuolella? Opiskelijat, iästä riippumatta, eivät näe, miten suuri merkitys heidän poissaolollaan on muun ryhmän opiskelulle ja opiskeluilmapiirille. Opettajat tekevät kaikkensa, että jokainen saisi opinnoistaan edes minimiosaamisen ja mieluummin enemmänkin. Nyt opettajien aikaa ja voimavaroja kuluu poissaoloiden opetuksen erityisjärjestelyistä ja -ajoista sopimiseen sekä jo opettajien asioiden uudelleen käsittelyyn poissaoloiden vuoksi. Majakassa pystytään paikkaamaan poissaoloa opetuksesta joillakin alueilla mutta ei kattavasti. Painopiste pitää olla perustyössä, jota Majakka tukee. Osaamisen hankkimisen kannalta ole yhdentekevää, onko poissaolo luvatton vai luvallinen. Poissaolojen kasaantuessa asia vaikuttaa oppimistuloksiin heikentävästi joka tapauksessa. Jos ihminen on sairas, tilanne on selkeä: siitä tulee todistus kuten työelä-

mässäkin ja korvaavaa opetusta järjestetään. Mutta valtaosa poissaoloista on jotain ihan muuta. Uskaltaisimmeko kokeilla tiukempaa puuttumista poissaolokulttuuriin? Erityisesti peruskoulusta tulleilla on muistikuva säännöllisistä opinnoista, ja luulen, että aikuisopiskelijatkin tulevaisuuden henkilökohtaisilla opintopoluillaan haluavat valmistua työelämään mahdollisimman pian.

Voisiko järjestelmää muuttaa kokonaisvaltaisemmaksi? Opiskelijat olisivat oppilaitoksella koko lukujärjestykseensä merkityn säännöllisen ajan. Ryhmäopetuksen lisäksi aikaa varattaisiin itsenäiseen opiskeluun, tukitunteihin tai opinnollistettaviin projekteihin, kuten Nord Plus -hankkeisiin, työhön opiskelijakahvilassa, opiskelijakuntatyöhön, kummivanhustapaamisiin, vertaisohjaamiseen Majakassa, tutor- ja luottamusoppilastoimintaan jne. Pystyisimmeko siten säilyttämään opiskelijoiden peruskoulussa oppiman arkirytmien työelämän porteille asti?

”Ei sitä oo näkyny”

Vastuuohjaaja seuraa opiskelijan opintojen edistymistä ja ottaa herkästi yhteyttä opiskelijaan, jos huoli herää esim. epäsäännöllisen opiskelurytmin vuoksi. Point Collegessa yli kahden päivän poissaolosta vaaditaan terveydenhoitajan tai lääkärin todistus, joka tulee esittää oppilaitoksella. Poissaolon ylittäessä kolme päivää vastuuohjaaja yrittää aktiivisesti ottaa yhteyttä opiskelijaan pystyäksemme varmistamaan opiskelijan hyvinvoinnin. Jos vastuuohjaaja ei muutamassa päivässä saa yhteyttä opiskelijaan, hän ilmoittaa asiasta opinto-coachille. Opinto-coach jatkaa opiskelijan tavoittelemista ja selvittää tilannetta yhdessä Majakka-staffin kanssa. Tällöin kartoitetaan, onko jollakulla ollut opiskelijaan toimiva tukisuhde, jota voitaisiin tilanteessa hyödyntää. Jos yhteyttä opiskelijaan ei saada, opinto-coach ottaa yhteyttä etsivään nuorisotyöhön opiskelijan tavoittamiseksi.

”Mitä mä sille voin ku en vaan jaksa?”

Kouluterveyskyselyn 2017 perusteella 14 % ammattiin opiskelevista kokee, että on kohtalaisesti tai vaikeasti ahdistunut (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017).

Kuinka surullista tuo nuortemme kertoma totuus heidän psyykkisestä hyvinvoinnistaan. Ilmaan jää kysymys: Millaista apua he tilanteeseensa

saavat? Jos henkiset voimavarat ovat heikot, ihminen pyrkii vain selviytymään päivästä toiseen. Opinnoissaan hän ei pysty näkemään yhteyttä opetukseen osallistumisen, oppimisen ja syntyvän osaamisen välillä. Todellisuudessa monet nuorista opiskelijoista seuraavat vain sitä, ovatko tehtävät ja kokeet hyväksytysti suoritettuina. Kun poissaoloja ja tekemättömiä harjoituksia kerääntyy, syntyy osaamiseen väistämättä aukkoja. Kun aukkoja on liikaa, ”juusto” sortuu eivätkä opinnot opiskelijan omilla voimavaroilla enää etene. Kun vertaistukena ollut kaveriryhmä karkaa edelle, opintoihin ei enää kannata tulla edes sosiaalisista syistä. Ahdistuneisuushäiriöiden riski on korkealla, samoin opintojen keskeytymisen ja kotiin jäämisen riski.

Tarvetta rajojen asettamiselle

”Mä en kestä niitä enää”

Kouluterveyskyselyssä 2017 ammattiin opiskelevista 79 % ilmoittaa työrauhan luokassa tai ryhmässä olevan hyvä (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017).

Se, että 79 % kokee työrauhan olevan hyvä, näyttää melko hyvältä, mutta entä ne jäljelle jäävät, jotka kärsivät päivittäin huonosta työrauhasta? Mistä löydämme sen auktoriteetin ja keinot, joilla tilannetta voidaan parantaa ryhmätilanteessa? Moni päiväsaikaan Majakassa opiskelevista tulee tilaan etsimään rauhallisempaa opiskeluympäristöä. Osa heistä kertoo oppituntien hälinän aiheuttavan päänsärkyä ja stressaantumisen myötä mm. vatsaoireita. Ongelma on tuttu varmasti kaikkialla, eikä siihen ole yhtä selkeää ratkaisua. ESR-hankkeiden vaikutuksia tutkineessa tutkimuksessa kahden aikuisen läsnäolo ryhmäopetuksessa oli koettu monissa oppilaitoksissa merkittävänä työrauhaa ja opetuksen laatua parantavana tekijänä. (Rantanen & Vehviläinen 2007.)

Tuen ja ohjauksen tarvetta pohdittaessa tulisi silti muistaa opiskelijat, joiden osaaminen ja korkea motivaatiotaso ansaitsevat oman huomionsa. Heilläkin on tarvittaessa oikeus opintojen erityisjärjestelyihin. Ryhmäopetuksen ajoittain hidas eteneminen ja jo opetetun kertaaminen turhauttavat ja johtavat opiskelumotivaation heikkenemiseen. Nämä, usein ”näkyvät” ja hyvin käyttäytyvät opiskelijat eivät tee itsestään numeroa eivätkä ”jää kiinni seuloissa”. He harvemmin vaativat erityistä huomio-

ta, mutta hekin kaipaavat henkilökohtaista palautetta sekä mahdollisesti joustavan tavan ja aikataulun opinnoilleen. Positiivinen huomiointi arjessa on opettajien, omaohjaajien ja Majakka-staffin vaikuttavimpia keinoja estää turhautumista.

”En mä tiiä, kun en ollut tunnilla”

Mikä on opiskelijoiden vastuu oppimisessa? Olen positiivisen pedagogiikan käyttäjä ja sanansaattaja. Toimin avoimessa oppimisympäristössä ja teen kaikkeni, että jokainen sinne tullut opiskelija valmistuisi. Silti joskus joutuu kysymään itseltään työn mielekkyyttä niiden opiskelijoiden kohdalla, jotka eivät vaivaudu oppitunneille, eivätkä tee mitään oppimisensa eteen.

Tuolloin tiimityö mm. Majakka-staffin voimin on tärkeää. Moniammatillisen tiimin kanssa opiskelijan tilannetta pohdittaessa löytyy uusia näkökulmia ja kokeilemisen arvoisia keinoja, jotta opiskelijaa saadaan eteenpäin. Vastuuohjaajan aktiivinen rooli opiskelijan opintojen seurajana, opiskelijan kanssa keskustelijana ja häiriötilanteissa tukihenkilönä on korvaamattoman tärkeä. Hyväntahtoinen ”porkkanan” tarjoaminen ei ongelmatilanteissa aina riitä, vaan välillä tarvitaan tiukempaa otetta, jotta opiskelija herää pohtimaan tilannettaan. Silloin sovitaan tapaaminen opiskelijan ja oppilaitoksen edustajien voimin. Tällöin asetetaan käytökselle ja suorituksille selkeitä, aikataulutettuja tavoitteita. Sovitaan, että tilanteen kehittymistä seurataan ja asiaan palataan myös silloin, kun muutosta positiiviseen on tapahtunut. Opiskelijan oma motivaatio on tärkein pohja muutokselle, mutta henkilöstön tehtävä on tukea ja vahvistaa tuota motivaatiota.

Eräs hallinnon tarjoama ”keppi” tulee Opetushallituksen Koski-järjestelmän (Kansallisten opiskeluoikeuksien ja suoritusten keskitetty integraatiopalvelu) ajantasaiseen käyttöön siirtymisestä. Siinä tiedot opintosuorituksista siirtyvät oppilaitokselta Kansaneläkelaitokselle ripeässä tahdissa ja päivitetty tieto vaikuttaa yhteiskunnan antamiin tukiin, kuten opintotukeen. Sekin kasvattaa yhteiskunnan realiteetteihin. Uhka opintotuen lakkaamisesta toimii osalla opiskelijoista eteenpäin vievänä voimana, vaikka se ei kovin ylväs ja sisäinen motivaatiotekijä olekaan. Tuen päättyminen ei voi olla ainoa ”keppi”, mutta se kuitenkin muistuttaa, että joustossa ja myötämielisyydessäkin tulee aikanaan raja vastaan.

”Enkö pääsekään yhtä aikaa päättäreihin?”

Nuorilla on sosiaalinen tarve kuulua vertaisryhmäänsä ja valmistua heidän kanssaan samassa aikataulussa. Peruskoulusta tuttu luokalle jäämisen pelko istuu vieläkin tiukassa. Pelon poistamisesta oman edun ymmärtämiseen – meillä on reformin puitteissa iso työ tehtävänä, kun rakennamme opiskelijoille henkilökohtaisia opintoaikatauluja.

Avoimessa opintoympäristössä nk. rästejä suoritettaessa ohjauksen ja keskustelun tarvetta aiheuttaa usein äkisti syntynyt kiire saada muut kiinni. Päivissä tai viikoissa opiskelija ”suorittaa” pois samoja tehtäviä, joiden tekemiseen muut ovat käyttäneet kuukausia. Aikaa ei jää opitun harjoittelemiselle ja soveltamiselle. Tässä kohdassa yhteistyö opettajien ja Majakka-staffin välillä on tärkeää. Palaute suoritusten laadusta olisi hyvä saada nopeasti niin opiskelijalle kuin Majakassa työskenteleville. Näin korjausliikkeitäkin päästäisiin tekemään Majakka-jakson aikana.

Pitää vielä korostaa, että kaikki Majakassa opintojaan suorittavat ”nopeat” eivät tee työtään huolimattomasti. Monen motivaatio ja halu työskennellä itsenäisesti vain tuottaa hyvää jälkeä ja usein myös nopeasti. Huolimme ja kiireemme keskellä meidän pitää muistaa antaa palautetta myös heille muutenkin kuin vain suoritusmerkintöjen puitteissa. Meidän olisi työmuotoja kehittäessämme myös mietittävä, millaisia opiskelijoita Majakkaan voitaisiin ohjata. Voisiko joukossa olla myös sellaisia, jotka suorittavat säännöllisesti koko opintokokonaisuuden ajan osan opinnoistaan Majakassa; itsenäiseen työskentelyyn kykeneviä tai opiskelijoita, jotka eivät pysty hyödyntämään ryhmässä tarjolla olevaa opetusta? Heille Majakka ei olisi vain rästipaikka ja hätäratkaisu vaan ennalta sovittu opiskelu-ympäristö muiden joukossa.

Nuorisotyö oppilaitoksen yhteistyökumppanina

Ammatillista tutkintoa tavoittelevan opiskelijan tukiverkoston kuuluu läheisten lisäksi joukko eri alojen edustajia oppilaitokselta ja työelämästä. KEKO-hankkeen aikana on kartoitettu ja kuvattu eri opiskelijatilanteissa tämän yhteistyöverkoston toimintaa. Kuvaan lopuksi kolmea Point Collegen ja Porvoon Nuorisopalveluiden oppilaitosyhteistyön käytännön tilannetta, joissa kaikissa näkyy vahvasti nuorisotyöllinen ideologia: tarjotaan joustavia mahdollisuuksia työpaikalla oppimiseen, kuljetaan nuoren

rinnalla kohti uutta elämänvaihetta ja mahdollistetaan nuorille vaikuttamisen mahdollisuudet heidän omassa elinympäristössään. Oppilaitosyhteistyö ja sen kehittäminen Porvoon kaupungin toimijoiden kanssa on opiskelijoiden hyvinvoinnin kannalta ensiarvoisen tärkeää.

”En oo löytäny top-paikkaa”

Koulutusalaista riippuen opiskelijat etsivät Point Collegessa työssä tapahtuvalle oppimiselle paikan itse tai oppilaitos ilmoittaa, mistä paikka on saatu. Paikan löytyminen erityisen tuen tarpeessa olevalle opiskelijalle ei ole aina itsestään selvää. KEKO-hankkeen aikana rakentui verkostoyhteistyöllä uusi yhteistyömahdollisuus Porvoon kaupungin kulttuuri- ja vapaa-aikapalveluiden kanssa. Näillä hallinnonaloilla on ammattiosaamista, jota voidaan tarvita erityisen tuen tarpeessa olevan opiskelijan jakson toteutuksessa. Oppilaitos saa opiskelijoilleen työpisteitä, joissa ohjauksen tiedetään sujuvan ja opiskelijoiden saavan monipuolisia oppimistilanteita, ja mm. nuoriso- ja liikuntapalvelut saavat toimintaansa hyvin sulautuvia tulevia alan ammattilaisia. Yhteistyö on alkuvaiheessaan, mutta jo nyt useampi opiskelija on ollut oppimassa Porvoon kaupungin toimipisteissä.

”Kun saat itsesi kuntoon, voit palata alalle”

Lähihoitajaopiskelijat työskentelevät jo opiskeluaikanaan päiväkodeissa ja iltapäiväkerhoissa alaikäisten parissa. Samoin opintoihin liittyy työskentelyä sairaiden ja vanhusten parissa. On siis luonnollista, että alan opiskelijalla tulee olla hyvä hallinta omaan elämäänsä ilman päihde- tai mielen-terveysongelmia, jotta hän pystyy harjoittelemaan ammatillista rooliaan ja kohtaamaan eri-ikäisiä ihmisiä hyvin erilaisissa elämäntilanteissa. Joskus oppilaitoksen henkilökunnalle herää epäily opiskelijan kyvystä opiskella ja työskennellä sosiaali- ja terveysalalla. Tällöin asiaa pohditaan opiskelijahuoltoryhmässä sora-lainsäädännön määräyksiä ja henkeä opiskelijan tilanteeseen vertaillen. Jos päädytään opintojen päättämiseen alalla, keskustellaan opiskelijan kanssa hänen jatkosuunnitelmistaan sekä ilmoitetaan tilanteesta Nuorisolain pykälän 11 (1285/2016) mukaisesti Porvoon kaupungin etsivään nuorisotyöhön. Käytännössä tietojen siirtäminen ja mahdollisen tapaamisen järjestäminen Point Collegessa tapahtuu opinto-coachin kautta.

”Me voitais järjestää jotain kivaa”

106 § Koulutuksen järjestäjän tulee varmistaa opiskelijoille mahdollisuus vaikuttaa koulutuksen järjestäjän tässä laissa tarkoitettuun toimintaan ja sen kehittämiseen sekä opiskelijoita koskevien ja opiskelijoiden asemaan vaikuttavien päätösten tekemiseen. Opiskelijakunnan tehtävänä on edistää opiskelijoiden yhteistoimintaa, vaikutusmahdollisuuksia ja osallistumista sekä kehittää opiskelijoiden ja koulutuksen järjestäjän välistä yhteistyötä. (Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017.)

Verkostoyhteistyö ei ole vain ongelmatilanteiden purkamista. KEKO-hanke mahdollisti työresurssillaan Point Collegen opiskelijakuntatyön kehittämisen kohti nuorten kuulemista heitä koskevissa asioissa. Opiskelijakunnan hallitus kokoontuu Majakassa säännöllisesti. Kuukausikokouksen ideat jalostuvat toiminnaksi pienemmissä työtiimeissä. Opiskelijakunnan toiminta on ensisijaisesti arjen työtä omalla oppilaitoksella, mutta opiskelijakunta kuuluu Porvoon kaupungin nuorten osallisuuden ja kuulemisen yhteistyöverkoston, jonka vetovastuu on Porvoon Nuorisopalveluilla. Oppilaitoksella on myös edustus Porvoon Nuorisovaltuustossa, jonka kautta liitymme kaupungin virallisiin toimieliimiin. Nuoret voivat hyödyntää myös Nuortenideat.fi-vaikuttamispalvelua, jolla saa kätevimmin yhteyden suoraan alueen päättäjiin. Osallistumalla vuosittain Kuuluuko nuorten ääni -foorumeihin ja ruotsinkielisen koulunuorisoliiton (FSS rf) tapahtumiin opiskelijoille mahdollistetaan laissa ja opetussuunnitelmassa kuvatut vaikuttamisen oikeudet. Lisäksi he saavat harjoitella demokratia- ja verkostoitumistaitoja tulevia työtehtäviä silmällä pitäen.

Opiskelijakunta on viritellyt yhteistyötä toisen porvoalaisen ammatitoppilaitoksen, Edupolin opiskelijakunnan kanssa. Opiskelijat ovat tervanleet, ja tutustumisen kautta muutama opiskelijoistamme on liittynyt Edupolin teatteriryhmään. Toivottavasti tulevaisuudessa olemme yhdessä Suomen ammatillisen koulutuksen kulttuuri- ja urheiluliiton Saku ry:n jäsen ja opiskelijamme pääsevät mukaan monipuoliseen toimintaan.

Lähteet

- Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2018*. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2017/20170531>, viitattu 15.1.2018.
- Nuorisolaki 1285/2016*. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161285#Pdp450874032>, viitattu 15.1.2018.
- Rantanen, E. & Vehviläinen, J. 2007. Kannattavaa opiskelua? – Opintojen keskeyttäminen ammatillisissa oppilaitoksissa. Opetushallitus. http://www.oph.fi/download/46975_kannattavaa_opiskelua.pdf, viitattu 15.1.2018.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017. Kouluterveyskysely 2017*. <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tutkimustuloksia>, viitattu 15.1.2018.

Tulevaisuuden työelämää
ja ammatillista osaamista
yhdessä kehittämässä

Tulevaisuuden työelämää ja ammatillista osaamista yhdessä kehittämässä

Leena Nuutila

Johdanto

■ Työelämää ja ammatillista koulutusta käsittelevä artikkelini pyrkii tuomaan esille käytännön toiminnan kautta yhteistyön kehittämiseen liittyviä kysymyksiä ja näkökulmia. Työelämä monipuolisine mahdollisuuksineen tarjoaa ammatilliseen koulutukseen autenttisia, ammatillista osaamista kehittäviä ja vahvistavia toimintaympäristöjä. Elämme jälleen aikaa, jolloin olemme monenlaisten muutosten virrassa. Olemme keskellä ammatillisen koulutuksen muutosta ja uudistumista. Myös digitaalisuus on tullut osaksi arkeamme. Työelämän ja oppilaitosten onkin herättävä muuttuvan yhteiskunnan ja työelämän sekä digijajan koulutustarpeisiin ja uusiin toimintatapoihin.

Me kaikki ymmärrämme, että maailma muuttuu. Aiemmin tehdyt ratkaisut ovat olleet sopivia silloisiin tilanteisiin ja tarpeisiin. Nyt edessämme on uusi tilanne, johon tarvitaan uudenlaisia keinoja ja ratkaisuja. Jokaisen meistä on hyvä kysyä: Mikä motivoisi ja vakuuttaisi itseni? Mikä saisi minut muuttamaan toimintaani? Entä, mikä saisi vakuuttuneeksi ne työyhteisön jäsenet, jotka ajattelevat eri tavoin kuin minä? Muutokses- sa kaipaamme monenlaisia näkökulmia ratkaistaviin asioihin. On hyvä miettiä, sisältääkö minun viestini ideoita ?? rationaaliselle ajattelulle, sydä- melle ja arvoille – entä toimintasuuntautuneille käytännönläheisille ihmi- sille? Seisonko asian takana ja olenko autenttinen ja hyvä työtoveri?

Koulutuksen järjestäjien työelämäyhteistyöllä varmistetaan ammatillisen koulutuksen työelämävastaavuus, laatu ja ajantasaisuus. Koulutuksen järjestäjän tehtävänä on luoda opettajille ja muulle henkilöstölle mahdolli- simman hyvät yhteistyön edellytykset. Ammatillisen koulutuksen tavoit- teet ja toteutus pohjautuvat opiskelijan ja työelämän tarpeisiin. Koulu- tus perustuu valtakunnallisiin tutkintojen perusteisiin, jotka on laadittu yhteistyössä työelämän ja koulutuksen järjestäjien kanssa. Näin varmis-

tetaan, että perusteet vastaavat työelämän tarpeita ja opiskelijat oppivat ne tiedot ja taidot, joita eri alojen työpaikoissa tarvitaan. Työpaikan ja oppilaitoksen välinen yhteistyö on tulevaisuudessa aina vain tärkeämpää, jotta työelämä saa sopivia osaajia yrityksiin ja erilaisiin työtehtäviin. (Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017.)

Työ muuttuu

Ammatillisten oppilaitosten asiakkuus on muuttumassa. Ammatillisten oppilaitosten ja korkeakoulujen asiakkaina eivät ole enää vain nuoret tai ammattitutkintoaan suorittavat. Yhä enenevässä määrin osaamistaan kehittävät ja päivittävät myös työssäkäyvät ihmiset. Muuttuvassa toimintaympäristössä kaikki tarvitsevat osaamisen kehittämistä tai päivittämistä useamman kerran työuransa aikana. Myös tästä nousee mahdollisuuksia ja haasteita ammatillisen koulutuksen uudistumiseen ja kehittämiseen. Yhteiskunta saattaa helposti unohtaa, että tämän päivän työelämä vaatii ensimmäisen tutkinnon jälkeen jatkuvaluonteista osaamisen päivittämistä. Tutkintokeskeisen koulutuksen rinnalle tarvitaan myös uudenlaisia elinikäisen oppimisen malleja, jotka taipuvat ja joustavat ketterästi työelämän täsmätarpeisiin.

Työn tekemisen tavoissa tulee tapahtumaan lähivuosina muutoksia, vaikka muutosta onkin vielä aika vaikea hahmottaa. Kaikesta huolimatta meillä on hyvät mahdollisuudet vastata tähän haasteeseen. Meillä on Suomessa koulutettu väestö ja hyvä teknologinen infrastruktuuri, joiden perustalle on hyvä rakentaa. Ammatillisen koulutuksen eräänlaisena haasteena on vastata suhteellisen nopeaan työelämän osaamistarpeiden muutokseen ja murrokseen. Tähän saakka ammatillisten oppilaitosten koulutustarjonta on pääosin ollut tutkintoon johtavia, määrämuotoisia ja -mittaisia koulutuksia. Tämän päivän työelämä tarvitsee myös lyhytkestoisia, työn ohella suoritettavia ja toisiaan tukevia koulutuskokonaisuuksia. Lisäksi järjestelmä tarvitsee uudistumista, jossa resursseja suunnataan nopean uudelleen kouluttautumisen markkinoiden syntyyn. (Etna 2017, 29.)

Ammatillisen koulutuksen ja työelämän voimakas rakennemuutos tuo mukanaan uudenlaisia haasteita. Niinpä sekä opiskelijoiden että opettajien tulee etsiä uusia toimintatapoja ja tehdä valintoja, jotka tuovat mukanaan myös uudenlaista epävarmuutta ja uusia yhteistyöhaasteita työelämäyhteistyöhön. Muutoksen tuomiin uusiin tilanteisiin on tästä syystä etsittävä

entistä parempia ratkaisumalleja. Ammatillisen koulutuksen opetushenkilöstöllä on eräänlainen näköalapaikka erityisesti työelämään ja työtehtäviin sekä siellä tapahtuviin uudistuksiin ja muutostarpeisiin.

Työelämä muutoksessa – digitalisaation ja globalisaation aallokossa

Digitalisaation vaikutuksista työelämässä keskustellaan paljon. Uusien haasteiden edessä nähdään usein myös uhkia, mutta muutos on väistämätöntä ja digitalisaation mahdollisuudet kannattaa nähdä ja hyödyntää. Nykyaikaisen organisaation toiminnassa digitalisaatio on läpileikkaavaa, kaikkia koskevaa. Se asettaa uusia haasteita niin johtamiselle kuin työnteekijälle, niin työn tekemisen tavoille kuin palvelujen kehittämislle.

(Ennakointikamari 2016, 14.)

Digitalisaatio haastaa myös miettimään, miten erilaiset pedagogiset valinnat ja ratkaisut tukevat opetussuunnitelmissa asetettujen osaamistavoitteiden saavuttamista ja sitä kautta edistävät tutkinnoilta edellytettujen laatuvaatimusten toteutumista. Miten oppilaitokset voivat tukea opettajia ja oppijoita hankkimaan ja kehittämään digitalisoituvan opetuksen ja opiskelun valmiuksia? Mitä digitalisoituva työelämä edellyttää ammatillisesta koulutuksesta valmistuneilta ja miten vastavalmistuneet omalla digiosaamisellaan vaikuttavat puolestaan työelämän kehitykseen?

Digitalisaation aallon kautta myös globalisaatio tulee näkymään työelämässä. Nopeasti kehittyvän teknologian avulla työntekijöiden ei tarvitse olla samassa paikassa tai edes puhua samaa kieltä. Kehitys tuo myös johtamiseen uudenlaisia kehittämishaasteita hallita asiakaskäyttäytymisen ja teknologian mukanaan tuomaa osaamissiirtymää. Vanhan työn kadotessa syntyy uutta työtä, mutta muutokset eivät tapahdu välttämättä samanaikaisesti. Sekä yhteiskunnan että työelämän näkökulmasta onkin tärkeää ratkaista, miten katoavien työtehtävien ja uusien, syntyvien työtehtävien välinen viive voidaan minimoida. Uusi ja nopeasti kehittyvä teknologia muuttaa työelämää, työtä ja työtehtäviä. Muutoksesta seuraa rutiinien karsiutuminen. Tämä muutos edellyttää kaikilta uudenlaista oppimista, osaamisen kehittämistä ja pärjäämistä. (Koivisto, Koivunen, Korpela, Kortelainen, Korvenranta & Pakarinen 2015, 51.)

Nopea teknologian kehitys, digitalisaatio, tekoäly ja robotiikka tuovat uudenlaisia mahdollisuuksia ja kehittämishaasteita työelämään. Kehittä-

miseen liittyvä haaste piilee siinä, pystyvätkö ammatillinen koulutus ja työelämä reagoimaan oikeassa suunnassa ja ajoissa käsillä olevaan muutokseen. Uusia tehtäväkuvia ja työn tekemisen prosesseja syntyy koko ajan lisää. Työelämän ja ammatillisen koulutuksen on haasteellista pysyä uusien osaamistarpeiden perässä. Osaamistarpeiden tunnistaminen onkin mitä suurimmassa määrin yhteinen asia. Ammatillisen koulutuksen ja työelämän muutoskyky syntyvät teknologiakehityksen merkitysten oivaltamisesta. Tämä vaatii meidän kaikkien panostamista sekä uskallusta tehdä oikeita valintoja. (Nummenmaa & Karila 2011, 97.)

Digitalisaatio nähdään toimintatapojen uudistamisena suhteessa työelämään ja teknologiaan, sisäisten prosessien digitalisointina sekä palvelujen sähköistämisenä. Digitalisaation kehittyminen on nopeaa ja laajaa, ja tämä hyöty tulisi käyttää mahdollisimman tarkoituksenmukaisesti. Palvelujen ja työn digitalisoituminen eli digityö tuo suuria muutoksia paitsi asiakkaan asemaan, osallisuuden lisääntymiseen ja käyttäjälähtöiseen kehittämiseen myös entistä enemmän tulevaisuuden työelämän osaamistarpeisiin. (Kaivo-oja 2016, 73–90.)

Työpaikalla toteutettu osaamisen kehittäminen ja vahvistaminen

Työpaikalla toteutettu osaamisen kehittäminen ja vahvistaminen on ammatillisessa koulutuksessa tavoitteellista, opetussuunnitelman mukaista ammatillisen osaamisen kehittämistä ja vahvistamista. Se on keskeinen osa opintoja ammattitaidon osaamisen ja kehittämisen näkökulmasta. (Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017.)

Työpaikalla tapahtuvan osaamisen vahvistamisessa opiskelijat vahvistavat osaamistaan aidoissa työympäristöissä ja -tehtävissä. Samalla opiskelijat saavat mahdollisuuden solmia yhteistyösuhteita työelämän toimijoiden kanssa sekä tilaisuuden näyttää omaa osaamistaan alan ammattilaisten kanssa työskennellessään. Järjestäminen edellyttää tiivistä yhteistyötä kaikkien kolmen toteutukseen osallistuvan toimijan kanssa: opiskelijan, oppilaitoksen ja työelämän edustajien. Tavoitteena on, että työpaikalla järjestettävän koulutuksen aikana oppija opettelee ammattialansa työtehtäviä työpaikoilla työntekijöiden ohjauksessa omien kehittämistavoitteidensa mukaisesti.

Jokaiselle oppijalle laaditaan henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma (HOKS). Oppilaitos varmentaa onnistuneen ja laadukkaan työpaikalla tapahtuvan valmennuksen ja koulutuksen. Näin opiskelija saa mahdollisimman sopivan ja kykyjään vastaavan työpaikan sekä pääsee kehittämään ja vahvistamaan henkilökohtaista osaamistaan. Työpaikka saa heille sopivan työntekijän, kun oppijan osaaminen, tavoitteet ja kyvyt vastaavat työpaikalla tehtäviä työtehtäviä (Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017; Valtioneuvoston asetus ammatillisesta koulutuksesta 673/2017, 9).

Yhteistyöhön liittyvät työpaikalla toteutettavan koulutuksen suunnittelu, valmentaminen, toteutus, seuranta ja arviointi yhdessä. Työpaikalla toteutettavaan osaamisen hankkimiseen voidaan sisällyttää myös ammatiosaamisen näyttöjä, joiden osalta tarvitaan entistä tiiviimpää ja ennakoivampaa yhteistyötä. Osaamisen hankkiminen ja vahvistaminen edellyttääkin opettajan ennakoivaa, joustavaa ja muuntuvaa ohjausta yhteistyössä oppijan ja työelämän toimijoiden kanssa. (Opetushallitus 2018.)

Ohjaavan opettajan on tunnettava oppija, hänen osaamisensa ja kehittymistavoitteensa sekä alueen työelämän tarjonta vaatimuksineen ammatiosaamisen osalta. Työelämään onkin koulutettu osaavia työpaikkaohjaajia. Lisäksi osa työpaikkojen henkilöstöstä on käytännön kautta perehtynyt ohjaustehtävään ja heillä on usein myös monipuolinen kokemus.

Kun työpaikalla järjestettävää koulutusta, työelämäyhteistyötä ja opiskelijoiden työllistymiseen ohjaamista organisoidaan oppilaitostasolla, on käytännön toteutuksessa huomioitava opiskelijalähtöinen ohjausmalli, jota voidaan vastata yksilöllisesti opiskelijan ja ohjauksen tarpeisiin. Ammatillisen koulutuksen uudistumisen myötä yhteistyö ja ammatillisen koulutuksen kehittäminen työelämän kanssa tehostuu entisestään. Yhteistyössä ovat mukana moniammatillinen verkosto ja siinä toimivat asiantuntijat. Näin tavoitellaan yhdessä toisaalta alueellista työelämän ja koulutuksen kehittämistä ja toisaalta opiskelijoiden työllistymistä tai jatko-opintoihin sijoittumista koulutuksen jälkeen. Tässä tehtävässä tulee olla ennakoiva työote, selkeitä yhteisiä ja yhdessä laadittuja kehittämistavoitteita sekä aikaa ja mahdollisuuksia toteuttaa ne. Opiskelijoiden työllistyminen tai jatko-opintoihin sijoittuminen on ammatilliselle koulutukselle asetettu selkeä tavoite, jota voidaan edistää yhdessä alueellisella työelämäyhteistyöllä.

Henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman (HOKSin) laatiminen alkaa opiskelijan ammatillisten opintojen alkuvaiheessa. Suunnitelman lähtökohtana ovat aina opiskelijan osaaminen, kyvyt ja tavoitteet: mitä hän jo osaa, mihin hän kykenee fyysisten, sosiaalisten ja psyykkisten

taitojensa/kykyjensä osalta ja mitkä ovat tavoitteet koulutuksen jälkeen. Niinpä jo ensimmäisissä HOKS-keskusteluissa opiskelijan kanssa pohditaan yhdessä sitä, mitkä ovat hänen vahvuutensa ja tavoitteensa työllistymisen sekä jatko-opintojen osalta. Tämä tavoite on mielessä silloin, kun pohditaan opintoja, työpaikalla oppimista ja sen tavoitteita. Ihanteellisimmillaan työelämälähtöisestä oppimisesta muodostuu opiskelijalle merkittävä kokemus, joka tukee hänen ammatillista kasvuaan ja johtaa työllistymiseen jo ammatillisten opintojen päättövaiheessa.

Oppija rakentaa HOKSin yhdessä vastuuolettajansa kanssa. Sen laativien ja tarkistusten eri vaiheissa voivat olla mukana myös opiskelijan huoltajat, työpaikkaohjaaja, oppisopimustyöpaikka, työvoimaviranomainen ja tarvittaessa muu koulutuksen järjestäjä. Aiemmin hankittu osaaminen otetaan huomioon HOKSia laadittaessa. Näin ollen onkin tärkeää, että oppija kertoo työssään tai vapaa-ajallaan aiemmin hankkimastaan osaamisesta HOKS-keskustelun yhteydessä.

Taustalla työelämälähtöinen oppiminen

Työpaikalla järjestetyn koulutuksen tavoitteena on työelämälähtöinen oppiminen sekä ammatillisen osaamisen vahvistaminen ja kehittäminen. Tämä mahdollistaa opiskelijalle arvokasta kokemusta ja näkemystä työelämästä. Ammattiosaamisen vahvistaminen on tällöin prosessi, jonka avulla osaaminen kehittyy ja vahvistuu myös kokemuksista käsin. Elämysten ja kokemusten kautta oppiminen onkin ihmiselle luonnollinen tapa selviytyä ja kehittyä. Vertaistuki sekä opettajien ja työelämän toimijoiden antama tuki ja ohjaus ovat keskeisiä tutkivan oppimisen elementtejä. Oppimisessa ja osaamisen vahvistamisessa on oleellista reflektointi, kysymysten asettelu, vastausten etsiminen, tiedonhaku, kriittisyys, jaettu asiantuntijuus sekä uuden tiedon rakentaminen. (Koistinen, Näkki, Pyykkö & Valtonen 2015, 43.)

Itsereflektiolla tarkoitetaan oppijan kykyä ja halua arvioida omaa ja toisten toimintaa, vastaanottaa palautetta ja toimia spontaanisti uudessa tilanteessa. Sitä pidetään tärkeänä osana ammatillista osaamista. Käytännön osaajan itsereflektion kyky nojaa usein osaamisvarantoon, joka muodostuu aiemmin hankitusta osaamisesta, ammattitiedosta ja ymmärryksestä sekä toimintoihin liittyvien kokemusten tekijöistä. Näin opiskelija pystyy toteuttamaan eteensä tulevan uuden tehtävän entisen osaamisensa ja kokemuksensa pohjalta.

Ammatillisen osaamisen kehittäminen ja vahvistaminen painottaa siis itsereflektion roolia. Reflektiivinen toiminta voi olla omien olettamusten kriittistä arvioimista joko toiminnan jälkeen tai toiminnan aikana, jolloin reflektio edellyttää pysähtymistä ja uudelleen arviointia. Ihminen oppijana nähdään aktiivisena, tavoitteita asettavana ja niihin itseohjautuvasti pyrkivänä olentona. Ihannetulos voisi olla, että todellinen työtehtävään liittyvä ongelma ratkaistaan kehitetyllä konstruktiolla ja sillä on merkittävä sekä teoreettinen että käytännön kontribuutio. Näin voisi mahdollistua myös uuden todellisuuden luominen ja sen parempi ymmärtäminen. (Lukka 2006, 112.)

Itsereflektiossa tuodaan esiin myös sopeutuminen sosiaaliseen ja fyysiseen ympäristöön. Itsearviointi ja -reflektio on holistinen käsite, ja se kuvaa oppimisen kehitystä ympäristöönsä yhteydessä olevan toiminnan kautta. Oppiminen ei näin ollen ole pelkästään havainnoista, oivalluksesta tai tiedoista riippuvaista. Oppimisessa yhdistyvät toiminta, ajattelu, tunteet ja käyttäytyminen. Vastuu omasta oppimisestaan ja siinä kehitymisestä on ennen kaikkea opiskelijalla itsellään.

Ammatillisen osaamisen kehittäminen ja vahvistaminen on jatkuva kokemuksiin perustuva prosessi. Tärkeänä perustana on opiskelijan oma toiminta, joka perustuu ymmärtämiseen ja mielekkääseen tiedon konstruointiin tai käsittelyyn. Ymmärrys edistyy, jos oppimisympäristö tarjoaa virikkeitä, aineksia ymmärtämisprosessiin sekä yhteyksiä omakohtaisiin kokemuksiin. Ammattitaidon ja osaamisen kehittämisessä on tärkeää toimiva vuorovaikutusverkosto. Myös opettajalla on merkittävä rooli olla tukemassa ja auttamassa opiskelijaa refleктоimaan oppimiskokemuksiaan sekä kehittämään itsearviointitaitojaan.

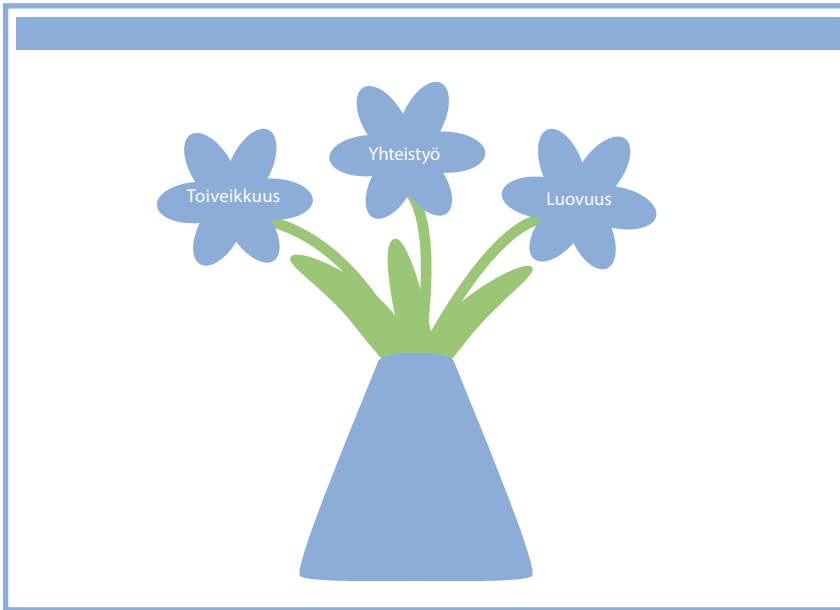
Rakennetaan ohjausta ja onnistumista yhdessä: valmentajamainen ohjausote

Oppilaitos vastaa työpaikalla tapahtuvasta ammatillisen osaamisen kehittämisestä sekä osaamistavoitteiden toteuttamisesta. (Opetushallitus 2018.) Oppilaitoksen opettaja tekee tiiviisti yhteistyötä työelämän kanssa valmentajanaan ja ohjatessaan oppijoita. Yksi tärkeimmistä tavoitteista on opiskelijan voimaantumisen tukeminen ja sellaisten työskentelyn lähtökohtien luominen, että opiskelijan sisäinen voimantunne voisi kasvaa ja sitä voitaisiin myös hyödyntää (Vuorinen 2000, 26). Voimaantumista

mahdollistavia tekijöitä ovat esimerkiksi avoimuus, toimintavapaus, rohkaisu ja kannustus sekä pyrkimys turvallisuuteen ja luottamukseen. Voimaantuminen opiskelijan näkökulmasta tarkoittaaakin opiskelijan oman oppimisen ja elämän aktiivista kehittämistä yhdessä tukiverkoston kanssa (Vuorinen 2000, 27).

Voimaantuminen ilmenee eri ihmisissä erilaisina ominaisuuksina, käyttäytymisenä, taitoina, luovuutena ja uskomuksina. Voimaantuminen näkyy aktiivisuuden ja toimintakyvyn lisääntymisenä. Joidenkin näkemysten mukaan ihmisen minuu vahvistuu sellaiselle tasolle, että ihminen alkaa uskoa itseensä ja omiin kykyihinsä. Voimaantuneella henkilöllä on kokemus siitä, että hänellä on mahdollisuus vaikuttaa omaan elämäänsä, tehdä omia päätöksiä ja toimia tavalla, joka vahvistaa hänen omaa elämäänsä. Voimaantuminen näkyy parantuneena itsetuntona, ammatti-identiteetin vahvistumisena sekä kykynä asettaa ja saavuttaa päämääriä.

Se näkyy myös oman elämän ja muutosprosessin hallinnan tunteena sekä toiveikkuutena tulevaisuutta kohtaan. Voimaantuminen on prosessi, jossa yksilö voi saavuttaa päämääränsä yhteistoiminnalla toisten kanssa. Voimaantumisprosessi on henkilökohtainen, persoonallinen ja sosiaalinen prosessi. Kun lähdetään liikkeelle pienistä osatavoitteista ja konkreettisista selkeistä tavoitteista, opiskelija voi saada kokemuksen siitä, että hän voi itse vaikuttaa omalla toiminnallaan elämäänsä (Koskisuus 2003, 101). Myös Furman ja Ahola (2007) tuovat esiin toiveikkuuden, luovuuden ja yhteistyön ratkaisukeskeisen ohjauksen elementteinä. Ne siis omalta osaltaan saavat ihmisen kasvamaan ja kukoistamaan kuten kukat kukkamaljakossa (kuviot 1).

Kuvio 1. Kukkamaljakkoteoria voimaantumisen tekijöistä.

Yleisesti ottaen tietojen ja taitojen opettelemiseen liittyy odotus, että niitä pystytään käyttämään laajemminkin kuin vain siinä yhteydessä, jossa ne on opittu. Ammatillisen osaamisen kehittäminen ja vahvistaminen sisältävät paljon sellaisia tilanteita, joissa opettaja voi auttaa opiskelijaa selviytymään erilaisista pulmatilanteista. Tavoitteellisen työskentelyn määrittäminen ja osatavoitteiden luominen on ammattitaidon kehittämisessä tärkeää. Oppimisprosessissa opiskelijaa tuetaan havaitsemaan ja tunnistamaan mielekkäitä vaihtoehtoja, jotka auttavat häntä erilaisten haasteiden ratkaisemisessa. Samalla hän oppii onnistumaan ja välttämään virheitä.

Valmentajamainen ohjaus – tavoitteena työllistyminen

Työpaikalla tapahtuvan oppimisen ohjaus on asiantuntijoiden toteuttamaa ohjaustyötä. Asiantuntijuutta voidaan ajatella yksilöllisenä ominaisuutena, joka ilmenee jokapäiväisessä arkityössä monella eri tavalla. Lisäksi voidaan nähdä yhteisöllinen ja hajautettu asiantuntijuus, joka ilmenee erityisesti ihmisten välisissä vuorovaikutustilanteissa. Juuri tämä yhteisöllisyys on monialaisen työskentelyotteen ydintä. Jos tarkastellaan nuorten työllistämistä ja siihen liittyvää ohjaustarvetta, havaitaan, että on syntymässä

uudenlainen pedagoginen toimintamalli: valmentajamainen ohjausote. (Tynjälä 2010, 79–95.)

Valmentajamaisessa ohjausotteessa opiskelijan arvostaminen tarkoittaa opiskelijan aitoa kohtaamista, kunnioittamista, hyväksymistä ja välittämistä. Tässä korostuu halu hyväksyä toinen ihminen arvostelematta häntä. (Amundson 2005, 20.) Aidossa vuorovaikutuksessa opettaja ei ole tiedon lähettäjä ja muut sen vastaanottajia, vaan yhteisen keskustelun pitää perustua vastavuoroiselle kanssakäymiselle, jossa jokainen on oman alansa asiantuntija: opettaja ja työelämän edustaja oppimisen, opiskelija oman elämänsä ja opiskelijana olemisen asiantunija. Tilanteessa on usein monta erilaista näkökulmaa.

Onnistunut ja tuloksekas työelämälähtöinen oppiminen edellyttää ohjausta ja opetusta sekä varsinaisella työpaikalla tapahtuvaa perehdytystä. Näitä voidaan yhdessä nimittää työvalmennukseksi. Valmentajamaisessa ohjauksessa on katsottava, että opiskelija saa oppimisprosessin aikana ajatuksia ja käsityksiä. Ohjaavan opettajan on tarkkailtava, että opiskelija myös ymmärtää ja omaksuu erilaisia näkemyksiä ja tietoa. Työelämälähtöisessä ohjauksessa keskeisiä periaatteita ovat turvallisuus, myönteinen oppimisympäristö, opiskelijan itsenäisyys sekä työtehtävien ja erilaisten haasteiden pohtiminen.

Työelämälähtöinen ohjaus antaa opiskelijalle virikkeitä monialaisesti. Opiskelija pystyy itse tekemään aloitteita ja voi kokea onnistuvansa sekä saa vahvistusta omille suorituksilleen. Opettajan on hyvin tärkeää olla tukihenkilö, joka kannustaa ja on lähellä opiskelijaa. Valmentajamaisen ohjausotteen perusajatuksena on myös yrittämiseen kannustaminen oppimisen haasteista ja vaikeuksista huolimatta. Opettajalla on suuri vaikutus myönteisen ja innostavan oppimisympäristön luomisessa ja ylläpitämisessä. Päämääränä on saavuttaa sosiaalinen integraatio ja persoonallisen erilaisuuden hyväksyminen. Tällöin on tärkeää, että työtehtävien ohjaaminen ja opettaminen tapahtuvat tarkoituksenmukaisesti ja systemaattisesti. (Nuutila 2001, 36.)

Valmentajamaisen ohjausotteen kehittämisenäkymät

Ammatillisen koulutuksen uudistumisella on hienot tavoitteet. Käytännössä kuitenkin arjen teot oppilaitoksissa ratkaisevat sen, miten uudis-

tuminen tulee onnistumaan. Kaiken kaikkiaan reformi on laaja ja vaatii kaikilta uuden oppimista ja sitoutumista sekä myönteistä kehittämisen tahtotilaa. Parhaimmillaan uudistus antaa tulevaisuudessa opiskelijalle hyvät mahdollisuudet hyödyntää vahvuuksiaan ja näyttää entistä paremmin osaamistaan, mikä auttaa myös oikeanlaisen ja mielenkiintoisen työtehtävän löytämisessä. Uudistamisen haasteissa tarvitaan tiivistä yhteistyötä ja luottamusta koulutuksen järjestäjien, opetushenkilöstön, työelämän toimijoiden ja opiskelijoiden välillä.

Tässä artikkelissa on tarkasteltu sitä, miten työelämälähtöisellä ohjauksella ja hyvällä yhteistyöllä vahvistetaan ja kehitetään osaamista. Lisäksi artikkeli on pyrkinyt nostamaan esille näkökulmia työelämäyhteistyöstä ja muutoksen tuomista mahdollisuuksista. Reflektointia ei pidä nähdä pelkästään sisäisenä, yksilökeskeisenä tapahtumana. Vaikka oppija ei itse aina pystyisi refleктоimaan tekemistään, reflektointi onnistuu yhdessä opettajan tai työpaikkaohjaajan kanssa. Oleellista on kiinnittää huomiota myös henkilökohtaisten oppimistyylien ja strategioiden soveltamiseen.

KEKO-hankkeessa työnantajat ja työyhteisöt ovat suhtautuneet hyvin myönteisesti työelämäintegraatioon liittyvään valmennukseen ja koulutukseen. Työelämälähtöisten ohjauksikäytäntöjen kehittäminen yhdessä on ollut mielenkiintoista ja antoisaa. Rakentava arviointi ja yhteistyö on mahdollistanut myös uusien ideoiden ja toimintatapojen kokeilun ja kehittämisen.

Opintojen alkuvaiheessa orientoidutaan opintoihin, alaan ja ammattiin sekä rakennetaan perustaa ammatilliselle identiteetille. Keskeistä on myös yhteiskunnallinen monilukutaito, joka pohjautuu reflektiiviseen ammatitaitoon. Tämä edellyttää kehittävää ja tutkivaa suhdetta työelämään ja ihmisten arkeen. Opiskelijan aikaisempi osaaminen on arvokas pääoma, jonka perustalle ammatillinen osaaminen kehittyy (Kolkka, Leinonen, Lindroth & Airola 2015, 141–154).

Opettajan tehtävänä on ohjata osaamisen vahvistamista kohdistaan ensin huomio oppimisprosessiin: Mitä teit ensin? Mitä työtapoja käytit? Miten päädyit tähän toimintatapaan? Opettajan on ohjauksessa kiinnitettävä huomiota myös perusteluihin: miksi ja miten opiskelija on päätenyt tiettyihin valintoihin tai ratkaisuihin? Opettajan tulisi tukea ja kannustaa vastauksia, jotka kuvaavat työskentelyn eri vaiheita ja sen etenemistä. Opettajan tulee haastaa opiskelijaa saadakseen selville, miten hän on löytänyt itselleen tarkoituksenmukaiset ja soveltuvat työskentelytavat: Miten löysit tämän työtavan ja oman ratkaisusi pulmatilanteissa? Miten tämä

työskentelytapana oli parempi kuin toinen? Myös työelämän pelisääntöjen opettaminen on tärkeä osa ammatillisen kasvun ja työelämävalmennuksen prosessia. Itsearviointin ja palautekeskustelun kautta voidaan myös edistää opiskelijan ammatillista kasvua ja osaamisen vahvistamista, mikä osaltaan edistää opiskelijan voimaantumista.

Valmentajamaisen ohjausotteen yleinen kehityssuunta vaatii entistä luovempia ammattilaisia, joilta vaaditaan ennakoivaa, joustavaa, tuloksellista ja määrätietoista työskentelytapaa sekä itsenäistä, ongelmakeskeistä ratkaisutapaa moniammatillisen tiimin jäsenenä. Osallisuus kehittämisessä ei merkitse vain opiskelijoiden, työelämän työntekijöiden, opettajien ja tutkijoiden osallisuutta. Kehittämisessä myös yrityksen asiakkaat ja alueen ihmiset osallistetaan niin, että yhteistyötä kehitetään heidän kanssaan. Puhutaankin kehittäjäasiakkaista, kokemusasiiantuntijoista ja kehittäjätyöntekijöistä oppilaitoksen eri toimijoiden yhteistyökumppaneina. Eri osapuolet ovat tasavertaisia toimijoita, joiden asiantuntijuus kumuloituu yhdessä. Hyvät työelämäyhteydet ja asiakaslähtöisyys varmistavat palveluiden käyttäjien kuulemisen, mikä vaikuttaa rakenteisiin, joihin voi liittyä syrjäyttäviä piirteitä (Suoranta & Ryyänen 2014, 54).

Opettajan on toiminnallaan viritettävä osaamista kehittävä ja vahvistava tahtotila, jotta opiskelijan motivaatiota pystytään ylläpitämään ja kehittämään jatkuvasti. Valmentajamaisessa ohjaustavassa ohjaava opettaja voidaan nähdä valmentajana, joka innostaa ja valmentaa joukkuepeleläisiä. Tällöin kysymys onkin juuri joukkueen hengen nostattamisesta, erilaisesta yhteistoiminnan organisoimisesta, yksilökeskeisestä virityksestä sekä yksilön huomioon ottamisesta ja kannustamisesta osana joukkueen kokonaisuutta.

Se, että opiskelija saisi paremman kuvan kehittämiskohteistaan ja vahvuuksistaan, vaatii vuorovaikutuksellista ja ohjaavaa reflektiota. Ojasen (2009, 66) mukaan yksilön kehittyminen mahdollistuu dialogissa, jossa hänen on mahdollista oppia tuntemaan itseään paremmin ja siten huomata kehittymistarpeitaan. Myös Leiman (2007, 24) korostaa dialogista ohjausta ja opiskelijan itseohjautuvuuden merkitystä oma-aloitteisen työskentelyn vahvistamisessa. Oppijalla pitää siis olla mahdollisuus selvittää ja syventää ajatuksiaan ja kokemuksiaan sekä sitä kautta ymmärtää paremmin hänelle annettua palautetta.

Valmentajamaisen ohjausotteen asiantuntijuus on myös luovuuksiin siinä mielessä, että erilaiset työ- ja toimintaympäristöt mahdollistavat ja kehittävät luovaa ongelmanratkaisua. Yhdessä tekemisen meininki myös

opettajien kesken tulisi saattaa oppilaitosyhteisöön sekä työelämäyhteistyöhön. Tämä olisi tärkeä osa myös opettajan työn kehittymistä ja kehittämistä. Opettajaa voi kuvata myös aktiivisena ja innovatiivisena verkostoyhteistyön luojana ja ylläpitäjänä. Kuten yleensäkin ohjauksessa, myös työelämälähtöisessä ohjauksessa on tärkeää, että oppimisprosessi jäsennetään yhdessä opiskelijan ja hänen työyhteisönsä kanssa. Oleellista on, että tietoa ei anneta valmiina paketteina, vaan lähinnä innostetaan opiskelijaa oppimaan ja selvittämään erilaisia asioita itselleen. Opettajien tulisi oppia työskentelemään yhteisöllisesti yhdessä. (Tynjälä 2002, 110.)

Työssä ja ammattitaidossa korostuvat yhteisöllisyys, yhteistyötaidot ja moniammatillisuus. Työ on muuttumassa yhä enenevässä määrin ns. teoreettisesti hallituksi, joka tarkoittaa ammatillista laaja-alaisuutta ja joustavuutta, johon liittyy työn suunnittelu ja aktiivinen itsearviointi. Yhteisöllisyyden merkitys korostuu, ja uusia toimintamuotoja on tärkeää miettiä oppilaitoksissa koko oppilaitosyhteisön voimin. Opintojen siirtyessä nykyistä enemmän oppilaitoksen seinien ulkopuolelle työelämään myös yhteisöllisyyttä ja yhteisöllisyyden ylläpitämistä on hyvä miettiä yhdessä. On tärkeää sisäistää, että oppilaitoksen yhteisö muodostuu koko oppilaitoksessa toimivista henkilöstöstä – niin opiskelijoista kuin opetus- ja muusta henkilöstöstä. Oppilaitoksen henkilöstön yhteishenki ja hyvinvointi välittyvät vahvasti myös oppijoille. Oppilaitosyhteisön kehittäminen on kaiken kaikkiaan vaativa tehtävä. (Raina 2012, 159–163.)

Työelämälähtöisten ohjausmenetelmien kehittäminen on haasteellinen ja uusia toimintatapoja vaativa tehtävä. Ammatillisen koulutuksen laatua voidaan kehittää vain siten, että toiminnan lähtökohtana on entistä vahvempi osaaminen ja yhteistyökykyisyys sekä ymmärrys opiskelijalähtöisestä ohjauksesta. Valmentajamaisen ohjausotteen kehittäminen vaatii vahvaa ja monipuolista osaamista. Jokaisella meistä on osaamista, jota tarvitaan yhteiseen käyttöön. Uudistuva ammatillinen koulutus tunnistaa yksilön osaamisen, arvostaa sitä ja tukee sen kehittämistä. Oman yksilöllisen osaamisen tunnistaminen on kulmakivi tulevaisuuden ammatillisen osaamisen rakentumisessa.

Lähteet

- Amundson, N. E. 2005. Aktiivinen ohjaus. Opas uraohjauksen ammattilaisille. Helsinki: Hogrefe Psykologien Kustannus.
- Ennakointikamari 2016. Työelämän muutos -tapahtuma Ennakointikamari 4.4.2016. <http://ennakointikamari.fi/events/tyoelaman-muutos-ennakointikamari-4-4-2015>, viitattu 30.10.2016.
- Etna 2017. Työn murros: Digibarometri 2017. <http://www.etna.fi/uutiset/tyon-murros-joustavuus-ja-sopeutumiskyky-muuttavat-uhan-mahdollisuudeksi>, viitattu 30.1.2018.
- Furman, B. & Ahola, T. 2007. *Onnistuminen on joukkuelaji. Reteaming – valmentajan käsikirja*. Helsinki: Lyhytterapiainstituutti.
- Kaivo-oja, J. 2016. Teknologinen murros terveydenhuollossa. Teoksessa Pirhonen, K. (toim.), *Hoitotyön vuosikirja 2016. Teknologia sosiaali- ja terveydenhuollossa*. Helsinki: Fioca.
- Koistinen, P., Näkki, P., Pyykkö, A. & Valtonen, M. 2015. Sosiaali- terveys- ja kirkon alan opetussuunnitelmauudistus. Teoksessa Gothóni, R., Karjalainen, A. L., Koistinen, P. & Kolkka, M. (toim.), *DIAKpedalla asiakaslähtöisyyttä, reflektiivisyyttä ja digitaalisuutta*, s. 1–30. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja. Diak Opetus 1. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/105235/Diak_Opetus_1_9789524932578.pdf?sequence=1&isAllowed=y, viitattu 30.1.2018.
- Koivisto, T., Koivunen, S., Korpela, V., Kortelainen, I., Korvenranta, T. & Pakarinen, R. 2015. Ammatillisen opettajan työn tulevaisuus vuonna 2025. Kehittämistyö. Ammatillinen opettajankoulutus. Tampereen ammattikorkeakoulu. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/98085/Koivisto_Koivunen_Korpela_Kortelainen_Korvenranta_Pakarinen.pdf?sequence=2, viitattu 30.1.2018.
- Kolkka, M., Leinonen, K. & Lindroth, N. 2015. Tutkivaa ja kehittävää oppimista Romako-hankkeessa. Teoksessa Gothóni, R., Karjalainen, A. L., Koistinen, P. & Kolkka, M. (toim.), *DIAKpedalla asiakaslähtöisyyttä, reflektiivisyyttä ja digitaalisuutta*, s. 141–154. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja. Diak Opetus 1. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/105235/Diak_Opetus_1_9789524932578.pdf?sequence=1&isAllowed=y, viitattu 30.1.2018.
- Koskisuus, J. 2003. *Oman elämänsä puolesta – Mielenterveyskuntoutujan työkirja*. Helsinki: Edita Prima.
- Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2017/20170531#Pidp451100848>, viitattu 30.1.2018.
- Leiman, M. 2007. Dialoginen ohjaus ja neuvonta. Teoksessa *Tuetusta toimijuudesta itseenäiseen toimijuuteen. Dialoginen ohjaus käytännössä*. Polku työmarkkinoille -osahanke. Optio Työelämään, Joensuun seudun työllisyys EQUAL. <https://www.ely-keskus.fi/documents/10191/1506373/Dialoginen+ohjaus+ja+neuvonta/c1637dbb-3feb-447f-938d-65eb0bca1198>, viitattu 30.1.2019.
- Lukka, K. 2006. Konstruktiivinen tutkimusote. Luonne, prosessi ja arviointi. Teoksessa Rolin K., Kakkuri-Knuutila M. & Henttonen E. (toim.), *Soveltava yhteiskuntatiede ja filosofia*. Helsinki: Gaudeamus.
- Nummenmaa, A. & Karila, K. 2011. *Ammatilliset keskustelut kasvatuksessa*. Helsinki: WSOY Pro.
- Nuutila, L. 2001. Kehitysvammaisten työelämäintegraatio: kokemuksellisuus työvalmennuksessa. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Ojanen, S. 2009. *Ohjauksesta oivallukseen: ohjausteorian kehittäjä*. Helsinki: Palmenia.
- Opetushallitus 2018. Työpaikalla oppiminen. http://www.opi.fi/koulutus_ja_tutkinnot/ammattikoulutus/tyopaikalla_oppiminen, viitattu 30.1.2018.

- Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012. Koulutus ja tutkimus vuosina 2011. Kehittämissuunnitelma. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2012:1.
- Raina, L. 2012. *Uusi yhteisöllisyys. Kasvatusyhteisön rakentamisen ammattitaito*. Helsinki: Arator.
- Suoranta, J. & Ryytänen, S. 2014. *Taisteleva tutkimus*. Helsinki: Into Kustannus
- Tynjälä, P. 2010. Asiantuntijuuden kehittämisen pedagogiikkaa. Teoksessa Collin, K., Paloniemi, S., Rasku-Puttonen, H. & Tynjälä, P. (toim.), *Luovuus, oppiminen ja asiantuntijuus*. Helsinki: WSOY Pro.
- Tynjälä, P. 2002. Konstruktivistinen oppimiskäsitys ja asiantuntijuuden edellytysten rakentaminen koulutuksessa. Teoksessa Eteläpelto, A. & Tynjälä, P. (toim.), *Oppiminen ja asiantuntijuus*. Helsinki: WSOY.
- Valtioneuvoston asetus ammatillisesta koulutuksesta 673/2017. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2017/20170673>, viitattu 30.1.2018.
- Vuorinen, J. 2000. Koti ja koulu keskustelee – jatkoa vanhalle vai jotain uutta? Teoksessa Vuorinen, J. (toim.), *Arviointi ja kehityskeskustelu*, s. 10–28. Jyväskylä: Gummerus.

Opiskelijan ohjaaminen
työvaltaisella polulla
– kokemuksia
kauneudenhoitoalan
perustutkinnosta

Opiskelijan ohjaaminen työvaltaisella polulla – kokemuksia kauneudenhoitoalan perustutkinnosta

Marjo Väisänen

Johdanto

■ Ammatillisen koulutuksen reformi toi tullessaan suuren määrän uudistuksia, joiden mukaisesti oppilaitokset ovat kehittäneet toimintaansa. Yhtenä merkittävänä uudistuksena on ollut yksilöllisten, työvaltaisten opintopolkujen mahdollistaminen. Huoli siitä, että yksilöllisestä opintopolusta ei tule yksinäinen opintopolku, on suuri. Opiskelijaa ei saa jättää yksin. Ammatillisen koulutuksen uudistumisen myötä ohjauksen merkitys kasvaa. Ohjaus jakaantuu eri toimijoille – ryhmänohjaajalle, opettajille, opinto-ohjaajalle, työpaikkaohjaajille sekä moniammatilliselle yhteistyölle. Selkeät työnkuvat ja huolella tehty vastuunjako edesauttavat merkittävästi ohjauksen riittävyttä ja laatua. Säännöllinen yhteydenpito työvaltaisella polulla opiskelevan kanssa auttaa varmistamaan opintojen etenemisen sekä vahvistaa opiskelijan osaamidentiteettiä ja lisää emotionaalista turvallisuutta. Rakentavat dialogit ohjattavan kanssa lisäävät hänen sosiaalista pääomaansa, joka koostuu mm. henkilökohtaisesta hyvinvoinnista, taidoista sekä sosiaalisista tukijärjestelmistä. (Peavy 2006.)

Tässä artikkelissa kuvaan niitä keinoja, joilla Suomen Kosmetologien Yhdistyksen Opisto on mahdollistanut yksilölliset työvaltaiset polut osana Keskeyttäneet kouluun (KEKO) -hanketta. Artikkelia varten on haastateltu opiskelijoita, jotka ovat valinneet työvaltaisen polun kauneudenhoitoalan perustutkinnon suorittamiseksi.

Lyhyesti oppilaitoksesta

Suomen Kosmetologien Yhdistyksen Opiston (SKY-Opisto) juuret juontavat vuoteen 1933, jolloin kauneudenhoitoalan uranuurtaja Margit Grönroos perusti alan ensimmäisen oppilaitoksen. Saadakseen oppilaitoksen valtionavun ja -valvonnan piiriin hän lahjoitti sen Suomen Kosmetologien Yhdistys ry:lle. Koulutuksen järjestämislupa siirtyi vuonna 2007 Suomen Kosmetologien Yhdistyksen Opiston Säätiölle. Tammikuun 1. päivänä 2018 oppilaitos liittyi osaksi Suomen Diakoniaopistoa (SDO). Koulutuksen järjestämislupa on täten SDO:lla, jonka toimipisteet sijaitsevat SKY-Opiston kampuksen lisäksi Helsingin Alppilassa ja Herttoniemessä (Sovinon kampus) sekä Lahdessa, Oulussa ja Ylitorniossa. Koska yhdistyminen tapahtui Keskeyttäneet kouluun -hankkeen aikana, käytän selkeyden vuoksi tässä artikkelissa oppilaitoksesta nimeä SKY-Opisto.

SKY-Opisto on profiloitunut laadukkaana ja arvostettuna ammattilaisen osaamisen kehittäjänä. Maineensa ansiosta oppilaitos on haluttu hakukohde. Pitkän historiansa aikana se on päässyt vaikuttamaan alan kehitykseen mm. tutkinnon perusteiden laadinnan kautta. Vuosien varrella työelämäyhteistyö on ollut oleellinen osa päivittäistä toimintaa, ja sen myötä opiskelijoiden työllistyminen sekä työssäoppimisjaksoille että valmistumisen jälkeen – joskus jopa koulutuksen aikana – on ollut kiitettävällä tasolla pitkään.

Kauneudenhoitoalan perustutkinnon kuvaus

Kauneudenhoitoalan perustutkinnon suorittanut on ihonhoidon, ihonhoidon ohjauksen, ehostuksen, hieronnan ja kosmetiikkatuotteiden neuvonnan ammattilainen. Kauneudenhoitoalan tehtävä on tuottaa turvallisia ja korkealaatuisia palveluja, jotka edistävät asiakkaan kauneutta ja terveyttä sekä tarjoavat virkistystä, rentoutusta ja hyvänolon tunnetta. Osaamisalan valinnan myötä perustutkinnon suorittaja voi suuntautua joko kosmetologiksi tai kosmetiikkaneuvojaksi.

Alan ammattilaiset työskentelevät joko yrittäjinä tai toisen palveluksessa. Hoitotyötä tekevät kosmetologit voivat toimia esimerkiksi kauneushoitoloissa, kylpylöissä, palvelutaloissa, lääkäriasemilla tai monipuolisia hyvinvointipalveluja tarjoavissa yrityksissä. Kosmetologeja ja kosmetiikkaneuvojia työskentelee myös erilaisissa maahantuonti-, myynti-, konsultointi- ja koulutustehtävissä.

Kauneudenhoitoalalla työskennellään usein läheisessä kontaktissa hyvin eri-ikäisten ja taustaltaan erilaisten asiakkaiden kanssa. Hyvät sosiaaliset ja vuorovaikutukselliset taidot sekä toisen kunnioittaminen ovat tärkeitä asiakaspalvelu- ja ihonhoitotyötä tekevän ominaisuuksia.

Perustutkinto koostuu neljästä, kaikille pakollisesta tutkinnon osasta: ihonhoito, ihonhoidon ohjaus, ehostus sekä kauneudenhoitoalan yrittäjyys ja yritystoiminta. Osaamisalaksi kosmetologiksi suuntaavat valitsevat ihon erikois- ja laitehoitojen osaamisalan ja kosmetiikkaneuvojaksi suuntaavat kauneudenhoidon ja tuoteneuvonnan osaamisalan. Ammatillisissa valinnaisissa on vaihtoehtoina mm. kylpylähoidot, erikoisehostus ja toimia kosmetologina terveydenhuollon toimintaympäristössä. Tutkintoa täydentävät vielä voimassa olevan tutkintorakenteen mukaiset yhteiset aineet ja vapaasti valittavat tutkinnon osat. (OPH 2014.)

Opiskelu ja ohjaus SKY-Opistossa

Kauneudenhoitoalalla opiskelu on hyvin käytännönläheistä käden taitojen harjoittelua ja ammattityön takana olevan tietoperustan omaksumista. Opintojen alussa opiskelijat opiskelevat omissa ryhmissään ja harjoittelevat käden taitoja opettajan ohjauksessa parityöskentelynä, jossa kukin pääsee vuorollaan myös asiakkaan rooliin. Tästä vaiheesta siirrytään vähitellen palvelemaan maksavia asiakkaita oppilaitoksen asiakaspalveluun eli Tähtipajaan, jossa ohjauksesta vastaavat erilliset pajaopettajat. Oppimisprosessi jatkuu asiakastyössä, joka on autenttista työelämän toimintaa.

Ensimmäinen työssäoppimisjakso sijoittuu yleensä ensimmäisen opiskeluvuoden lopulle, jolloin opiskelijoilla on jo perusosaamista ja heidän on helpompi löytää itselleen sopiva työssäoppimispaikka. Osaamisalan mukaiset opinnot alkavat toisena lukuvuotena. Viimeistään tässä kohtaa ensimmäisen vuoden opiskelijaryhmät ovat sekoittuneet ja osa opiskelijoista on lähtenyt omalle työvaltaiselle polulleen. Opintojen aikana opiskelijoille pyritään luomaan vahva ammatillinen osaamisidentiteetti, joka perustuu monipuolisten käden taitojen sekä vahvan tietopohjan hallintaan unohtamatta työelämän avaintaitoja.

Opiskelijoiden ohjauksesta ovat vastanneet ryhmänohjaaja, muut ammatinopettajat, yhteisten aineiden opettajat omalta osaltaan ja opinto-ohjaaja. Ryhmänohjaajalle on pyritty antamaan hänen oman ryhmänsä opetustunteja mahdollisuuksien mukaan, käytännönläheisen kontaktin säilyttämiseksi. Työssäoppimisen ohjaus on ryhmänohjaajan vastuulla.

Työssäoppiminen on toteutettu pääsääntöisesti siten, että se on sijoitettu tietyille ajanjaksoille lukujärjestykseen ja on siis opetusryhmäkohtainen. Tästä järjestelmästä on kuitenkin joustavasti pystytty muodostamaan erilaisia ja erimittaisia työelämäjaksoja yksilöllisiä opintopolkujua noudattaen. Näiden kokemusten myötä valmiudet entistä yksilöllisempien opintopolkujen muodostamiseen ovat merkittävästi kasvaneet ja opetushenkilöstön ohjausosaaminen on lisääntynyt.

Oppiminen kauneudenhoitoalan työpaikoilla

Opiskelija voi hankkia osaamista erilaisissa oppimisympäristöissä oppilaitoksessa, virtuaalisesti ja työpaikoilla. Työpaikoilla järjestettävää koulutusta voi järjestää koulutuksen järjestäjän ulkopuolisella työpaikalla oppisopimukseen tai koulutusopimukseen perustuvana koulutuksena. Koulutuksen järjestäjän tehtävänä on vastata opiskelijan osaamisen kehittymisestä ja tavoitteellisesta ohjauksesta.

Opiskelija voi hankkia tutkinnon tai tutkinnon osan suorittamiseen tarvittavan osaamisen joko kokonaan oppisopimukseen tai koulutusopimukseen perustuen tai yhdistellen näitä joustavasti. Oppisopimuksen ja koulutusopimuksen tekeminen edellyttää, että koulutustyöpaikalla on riittävästi tuotanto- ja palvelutoimintaa, tarpeelliset työvälineet sekä ammattitaidoltaan, koulutukseltaan ja työkokemukseltaan pätevä henkilöstö. Työpaikalta nimetään opiskelijalle vastuullinen työpaikkaohjaaja. (Opetushallitus 2018b.)

Kauneudenhoitoalalle on tyypillistä pienyrittäjäyys, jossa hoitolayrittäjä tekee itse hoitotyötä omalla tai toisen vastaanotolla (ns. sopimusyrittäjäyys). Suuria, useamman hoitopisteen yrityksiä on melko harvassa, ja työsuhteessa toimiminen hoitavana kosmetologina käy yhä harvinaisemmaksi. Opiskelijan valitessa osaamisalukseen ihon erikois- ja laitehoitojen osaamisalan (kosmetologi) hänen on haastavaa löytää sellaista työpaikkaa, jossa hän pystyisi hankkimaan tutkinnonperusteiden mukaista osaamista. Pienyritykset ovat usein joko tuote- ja laitekannaltaan suppeasti varustettuja tai niistä puuttuvat alan hoitolaitteet kokonaan. Toisena haasteena on tilakysymys: jos yrittäjä toimii yksin ja hänellä on käytössään vain yksi hoitopaikka, hänellä ei ole mahdollisuutta hoitopaikan luovuttamiseen työssäoppijan käyttöön ilman, että hänen liiketoimintansa siitä kärsisi. Myöskään asiakkaat eivät ole valmiita maksamaan opiskelijan tekemistä hoitopalveluista hinnaston mukaista ammattilaishintaa. Työpaikkojen

henkilöstö on pääsääntöisesti ammattitaidoltaan, koulutukseltaan ja työkokemukseltaan pätevää ohjaustehtävään. Oppilaitosten työelämäyhteydet kauneudenhoitoalalla ovat hyvin tiiviit, ja eri oppilaitoksille on vuosien saatossa muodostunut laaja työssäoppimispaikkojen verkosto, josta myös tarvittaessa karsitaan pois kaikki tarkoitukseen soveltumattomat paikat.

Moni oppilaitos on perustanut myös omia erillisiä opetushoitoloitaan, jotka toimivat liiketoimintaperiaatteella. Tällainen on mm. opetushoitola Verso, joka jäi Suomen Kosmetologien Yhdistyksen Opiston Säätiölle oppilaitoksen yhdistyessä Suomen Diakoniaopistoon. Verso-opetushoitolassa on mahdollisuus hankkia työelämälähtöistä osaamista muun oppimisen ohella vaikkapa hyödyntäen koulun loma-aikoja opintoja nopeuttaen. Verso on suosittu työssäoppimispaikka valtakunnallisestikin.

Kosmetiikkaneuvojiksi suuntaavien opiskelijoiden työllistymistilanne on huomattavasti parempi kuin kosmetologeiksi suuntaavien, sillä erityisesti pääkaupunkiseudulla on runsaasti tarjontaa alan myynti-, asiakaspalvelu- ja neuvontatehtävistä. Pääkaupunkiseudulla sijaitsevat suurin osa kosmetiikan maahantuojista, isot tavaratalot, runsaasti kosmetiikan ketjumyymälöitä sekä isot laivayhtiöt ja Helsinki-Vantaan lentoasema. Tutkinnon osa kauneudenhoito ja tuoteneuvonta onkin mahdollista suorittaa kokonaan työvaltaisesti. Kosmetiikkaneuvojien määrä suhteessa kosmetologeihin on kasvussa, ja osaamisala kiinnostaa etenkin yo-pohjaisia opiskelijoita. Usein he työllistyvät alan myynti- ja neuvontatehtäviin jo opintojensa aikana.

Työpaikkaohjaajien koulutus

SKY-Opisto on järjestänyt työpaikkaohjaajille koulutusta useiden vuosien ajan. Työpaikkaohjaajakoulutuksen voi suorittaa joustavasti verkossa. Tiiviin työelämäyhteistyön ansiosta SKY-Opistolle on muodostunut laaja työssäoppimispaikkojen verkosto sekä alueellisesti, valtakunnallisesti että kansainvälisesti. Oppilaitos ylläpitää luetteloa työpaikoista, joista on saatu hyviä oppimiskokemuksia, ja päivittää sitä vuosittain. Luetteloon on myös merkitty, onko ko. työpaikan henkilöstö saanut työpaikkaohjaajakoulutuksen. Opiskelijat hakevat omatoimisesti myös uusia paikkoja, jolloin oppilaitoksen edustaja varmistaa, että työpaikka on tarkoitukseen soveltuva ja että henkilöstön edustajalla on ajantasainen työpaikkaohjaajakoulutus. Ellei asianmukaista koulutusta ole, sen suorittamiseen ohjataan.

Marraskuussa 2017 SKY-Opisto järjesti työpaikkaohjaajille KEKO-hankkeen (Keskeyttäneet kouluun) puitteissa tilaisuuden, jossa tiedotettiin tulevista muutoksista – lakimuutoksesta, reformista ja oppilaitoksen yhdistymisestä SDO:n kanssa – sekä keskusteltiin työpaikkaohjaamisen haasteista. Viimeksi mainitun pohjaksi käytettiin Tempo-hankkeen (Polkua työelämään 2015–2018) julkaisua Nuoren pomona – miten tuen nuorta työelämän kynnyksellä. Työpaikkaohjaajat jakoivat kokemuksiaan ja hyviä käytänteitään nuorten ohjaamisesta ja pitivät erittäin tärkeänä tällaisten keskustelutilaisuuksien järjestämistä.

Urasuunnittelu ja työelämätaidot

Elinikäisellä ohjauksella tarkoitetaan toimia, joiden avulla kaikenikäiset pystyvät missä tahansa elämänvaiheessa tunnistamaan kykynsä, osaamisensa ja kiinnostuksensa, tekemään mielekkäitä koulutukseen ja ammattiin liittyviä päätöksiä sekä hallitsemaan yksilöllistä kehityskaartaan koulutus-, työ- ja muissa ympäristöissä, joissa valmiuksia opitaan ja käytetään. Oppilaitoksissa urasuunnittelutaitojen opettaminen ja oppiminen lisäävät opiskeluun osallistumista ja sitoutumista, parantavat oppimiskykyä ja opintojen edistymistä sekä edistävät työelämään siirtymistä, työelämässä etenemistä, lisäopintoihin hakeutumista ja työllistymistä.

Opintojen alussa autetaan opiskelijaa suunnittelemaan opintojaan urasuunnitelman tavoitteiden mukaisesti. Suunnitelmaa päivitetään opintojen edetessä. Opintojen aikana opiskelijan persoonallisuuden kasvu huomioidaan urasuunnittelussa. Opiskelijan työelämästä saamien kokemusten perusteella päivitetään urasuunnitelmaa, kehitetään ja ylläpidetään opiskelijan urasuunnittelutaitoja sekä tiedotetaan opiskelijalle mahdollisuuksista hankkia osaamista kansainvälisesti (esimerkiksi työskentelemällä ulkomailla). Opintojen loppuvaiheessa opiskelijaa ohjataan jatko-opintoihin ja työelämään siirtymiseen sekä kerrotaan opiskelijalle mahdollisuuksista jatkaa opintoja tai työskennellä ulkomailla. (Opetushallitus 2018a.)

Työn on todettu olevan nykynuorille tärkeää. Itseä kiinnostavan työn lisäksi he toivovat elämäänsä perheestä, ystävistä ja vapaa-ajasta muodostuvaa tasapainoa ja monipuolisuutta. (Myllyniemi 2017.) Työnhakuun liittyvät tiedolliset ja käytännön ongelmat, kuten oman osaamisen sopimattomuus avoimena oleviin paikkoihin ja työelämä tietouden tai toimivien urasuunnitelmien puute, voivat estää nuoria hankkimasta työtä. Työnhakupassiivisuus voi johtua huonoista kokemuksista työnhaussa tai omasta

arvomaailmasta, jossa työtä ei koeta itselle tärkeäksi. (Heikkilä-Tammi, Koski, Lampi, Larjovaara & Rivinoja 2017.)

Tämän päivän työelämässä vaaditaan erityisesti henkistä voimaa: joustavuutta, sinnikkyyttä ja myönteistä asennetta. Positiivisen psykologian suuntauksessa puhutaan käsitteestä ihmisen psykologinen pääoma. Sillä tarkoitetaan henkistä voimavaraa, joka tukee ihmisen hyvinvointia, työssä pärjäämistä ja erilaisista haasteista selviämistä. Sen osatekijöinä ovat itseluottamus, sitkeys, optimismisuus ja toiveikkuus. (Luthans, Yossef-Morgan & Avolio 2015.) Työntekijä, jolla on korkea psykologinen pääoma, on arvokas voimavara työnantajalle. Korkea psykologinen pääoma on tärkeä voimavara myös työnhaussa, koska se vahvistaa yksilön myönteistä käsitystä itsestään ja omasta tulevaisuudestaan. Nuoren esimiehellä ja muilla nuoren kanssa työskentelevillä on tärkeä rooli psykologisen pääoman tukemisessa. (Heikkilä-Tammi ym. 2017.)

Opiskelijoiden kokemuksia

Työvaltaisen oppimisen kokeilussa on ollut mukana muutama opiskelija lukuvuosina 2016–2017 ja 2017–2018. Syitä työvaltaisen polun valitsemiseen ovat olleet oppimisen vaikeudet, oppilaitoksen sisäilman laadusta johtuvat terveydelliset haasteet sekä työpaikan toive saada pitää opiskelija työssä pidempään kuin työssäoppimisjakson alussa on määritelty. Tarve ja motiivi työvaltaiselle polulle siirtymiselle on selvitetty pääsääntöisesti henkilökohtaisissa ohjauskeskusteluissa joko ryhmänohjaajan tai opinto-ohjaajan kanssa. Pienen oppilaitosyksikön etuna on se, että henkilökunta tuntee opiskelijat hyvin ja ohjausta saa nopeasti. Opiskelijoille tiedotetaan työvaltaisen polun mahdollisuudesta heti opintojen alkuvaiheessa.

Työvaltaista polkua on toteutettu erilaisissa oppimisympäristöissä: Tähtipajassa (oppilaitoksen avoin oppimisympäristö), Verso-opetushoitolaissa, hoitoloissa ja kosmetiikkamyymälöissä. Pääsääntöisesti opiskelija hakee itse työpaikan, mutta hän saa hakemiseen tarvittaessa tukea. Opiskelijalla on myös käytettävissään oppilaitoksen työpaikkaluettelo. Vain yksi opiskelija koki, että hän ei saanut tarpeeksi apua työpaikan hakemisessa. Merkille pantavaa on, että kyseessä oli jo toisen tutkinnon aiemmin suorittanut aikuisopiskelija.

Työpaikan löydyttyä on laadittu sopimus työssäoppimisesta (1.1.2018 alkaen koulutusopimus tai oppisopimus), jossa on määritelty työssäoloajan kesto, tavoitteet, työtehtävät, vastuut ym. käytännön järjestelyt.

Sopimuksen ovat allekirjoittaneet opiskelija, työpaikkaohjaaja ja oppilaitoksen edustaja (ryhmänohjaaja). Oppilaitoksen edustaja on varmistanut ennen sopimuksen allekirjoittamista työpaikan tarkoituksenmukaisuuden joko työpaikkakäynnillä tai muulla soveltuvalla tavalla. Sopimuksessa on määritelty myös se, mitä ammattiosaamisen näyttöjä työpaikalla mahdollisesti tehdään ja kuka tai ketkä vastaavat arvioinnista.

Työpaikan löytymisen haasteita on kuvattu edellä, kappaleessa *Oppiminen kauneudenhoitoalan työpaikoilla*. Pääsääntöisesti sopiva paikka on löytynyt nopeasti opiskelijan itse hankkimana. Sovitun jakson aikana opiskelijan ohjauksesta ovat vastanneet sekä työpaikkaohjaaja että ryhmänohjaaja ja tarvittaessa opinto-ohjaaja. Ohjauksellisena haasteena on ollut riittämättömät resurssit: ryhmänohjaajille ei ole resursoitu riittävästi aikaa ohjaamiseen tai mahdollisuutta työpaikkakäyntiin jakson aikana.

Opiskelijat ovat olleet erittäin tyytyväisiä ja motivoituneita valittuaan työvaltaisen polun. He kokivat oppineensa enemmän kuin oppilaitosmuotoisessa opiskelussa. Poissaolot töistä olivat vähäisempiä kuin koulusta, ja poissaolojen syyt perustuivat esimerkiksi sairastumiseen. Työpaikoilta ei tullut mitään negatiivista palautetta opiskelijoiden sitoutumisesta työhönsä. Opiskelijat olisivat toivoneet pääsevänsä tekemään hoitoloissa monipuolisempia työtehtäviä, mutta alalle on luonteenomaista, että alussa opiskellaan ns. perustyöt. Opiskelijat kuitenkin ymmärsivät hyvin, miksi työtehtävät olivat suppeahkoja. Myyntipuolella sen sijaan kosmetiikkaneuvojiksi suuntaavat saivat tehdä hyvinkin monipuolisia työtehtäviä.

Opiskelijoilta tulleet kehittämissuhteet koskivat pääsääntöisesti työtehtävien monipuolisuutta sekä ohjauksen määrän lisäämistä. Kysyttäessä keinoja näiden kehittämiseksi opiskelijat eivät osanneet antaa konkreettisia toimenpide-ehdotuksia.

Kehittämissuhteita työvaltaisen polun ohjaamiseen

Elämme suurta ammatillisen koulutuksen muutosta. Opettajien ja ohjaajien tulee omaksua täysin uusia asenteita ja käytäntöjä selviytyäkseen muutoksesta. Ohjaamisen vastuu jakautuu yhä enenevässä määrin opettajille. Ryhmämuotoinen ja opettajajohtoinen opetus alkaa olla historiaa. Opettajien ja ohjaajien tulee saada koulutusta ja ohjausta uusiin toimintatapoihin, jotta heillä on valmiuksia toimia ajan haasteiden mukaisesti.

Ohjaamiseen tulee varata riittävät resurssit, jotka kohdennetaan oikein. Ohjausprosessin kuvaus ja siihen liittyvä vastuunjako selkeyttävät toimintaa.

Yhtenä vaihtoehtona on oppilaitoksen ”työelämäkoordinaattori”, jonka pääasiallinen työtehtävä on työpaikkayhteistyö: työpaikkojen kartoittaminen, niissä tapahtuvan oppimisen mahdollisuuksien selvittäminen, työpaikkaohjaajien kouluttaminen ja jalkautuminen työpaikoille seuraamaan toimintaa. Hän kiertäisi työpaikkoja ja sopisi tapaamisia sekä työpaikkaohjaajien että työpaikalla oppimassa olevien opiskelijoiden kanssa. Hän ei olisi mukana opetuksessa, jolloin lukujärjestys ei rajoittaisi hänen joustavaa toimintaansa ja nopeaa saavutettavuuttansa.

Tiedottamista työvaltaisen polun mahdollisuuksista on lisättävä opiskelijoille jo hakeutumisasiheessa. Näin urasuunnittelu pääsee hyvään alkuun ja opiskelijan yksilölliset tarpeet sekä oppimistavat voidaan ottaa parhaalla mahdollisella tavalla huomioon henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelmaa (HOKS) laadittaessa.

Yhteistyötä työelämän toimijoiden kanssa tulee ylläpitää aktiivisesti. Työelämän edustajilla esiintyy jonkin verran pelkoa ja negatiivista asennetta siihen, siirtykö koulutusvastuu heille. Asianmukainen tiedottaminen sekä tiedotus- ja keskustelutilaisuuksien järjestäminen ovat toimia, joilla voidaan korjata vääriä käsityksiä ja lisätä positiivista asennetta sekä yhteistyötä. Tiedottamisen välineenä voivat toimia myös ammatilliset julkaisut.

Lähteet

- Heikkilä-Tammi, K., Koski, A., Lampi, M., Larjovaara, R.-L. & Rivinoja, T. 2017. Nuoren pomona – miten tuen nuorta monimuotoisen työelämän kynnyksellä. Polkuja työelämään 2015–2018. Tempo-hanke. https://www.uta.fi/jkk/synergos/tyohyvinvointi/kehittamisprojektit/NuorenPomona_esite_120917_OK_net.pdf, viitattu 20.1.2018.
- Luthans, F., Yossef-Morgan, C. M. & Avolio, B. J. 2015. *Psychological Capital and Beyond*. Oxford: Oxford University Press.
- Myllyniemi, S. (toim.) 2017. Katse tulevaisuudessa. Nuorisobarometri 2016. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Valtion nuorisoneuvosto. Nuorisotutkimusverkosto. https://tietoa-nuorista.fi/wp-content/uploads/2017/03/Nuorisobarometri_2016_WEB.pdf, viitattu 20.1.2018.
- Opetushallitus 2018a. Ammatillisen koulutuksen reformi – tietopaketti ohjaajille. http://www.oph.fi/download/189707_infopaketti_reformista_ohjaajille.pdf, viitattu 20.1.2018.
- Opetushallitus 2018b. Työpaikalla oppiminen. http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/ammattikoulutus/tyopaikalla_oppiminen, viitattu 20.1.2018.
- Opetushallitus 2014. Ammatillisen perustutkinnon perusteet. Kauneudenhoitoalan perustutkinto 2014. http://www.oph.fi/download/162245_kauneudenhoitoalan_pt_01082015.pdf, viitattu 20.1.2018.
- Peavy, R. V. 2006. *Sosiodynaamisen ohjauksen opas*. Helsinki: Hogrefe Psykologien Kustannus.

Oppimista ja
osaamisen kehittämistä
SKY-Opiston Tähtipajassa

Oppimista ja osaamisen kehittämistä SKY-Opiston Tähtipajassa

Anna-Liisa Halsas-Lehto

Johdanto

■ Ammatillisessa koulutuksessa on monilla aloilla ollut perinne tehdä asiakastöitä oppilaitoksessa osana opetusta. Näin on ollut myös kauneudenhoitoalalla. Yleisesti on käytetty termiä *asiakaspalvelu* silloin, kun opiskelijat palvelevat oppilaitoksen ulkopuolisia, maksavia asiakkaita erilaisia ihonhoitoja ja ehostuksia tehden. Asiakaspalvelun toteuttamistavat ovat vaihdelleet oppilaitoksittain ja myös oppilaitosten sisällä. SKY-Opistossa asiakaspalvelua on ollut oppilaitoksen alusta asti. Se, miten asiakaspalvelu on järjestetty, on vaihdellut vuosikymmenten aikana yllättävän vähän. Kehitys kohti tämän hetkistä Tähtipajaa alkoi 2000-luvun alussa. Tässä artikkelissa keskitytään SKY-Opiston työelämälähtöisen oppimisympäristön, Tähtipajan, toiminnan ja merkityksen kuvaamiseen. Vaikka Tähtipaja-toiminnassa on tiimipedagogian piirteitä, ei toimintaa ole suunniteltu sen pohjalle. Toiminta lähtee puhtaasti opetuksen ja asiakkaiden tarpeista, tarpeiden ennakoinnista ja niihin vastaamisesta.

Ammatillista koulutusta ohjaavat lait ja määräykset

Tärkeimmät ammatillisen koulutuksen järjestämistä ohjaavat lait ja määräykset ovat laki ammatillisesta koulutuksesta (531/2017) sekä Valtioneuvoston asetus ammatillisesta koulutuksesta (673/2017). Asiakaspalvelu on koulutuksenjärjestäjän opetusta tukevaa palvelu- ja tuotantotoimintaa, josta asetus 32 määrää: ”Koulutukseen voi tarpeen mukaan liittyä järjestämisluvan mukaista opetusta tukevaa palvelu- ja tuotantotoimintaa.” Asetuksessa määrätään työpaikalla järjestettävän opetuksen sopimuksista ja koulutuskorvauksesta. Työpaikoilla järjestettävästä ope-

tuksesta oppilaitos, opiskelija ja työnantaja sopivat joko koulutusopimuksella tai oppisopimuksella. Oppilaitoksen asiakaspalvelu ei ole työpaikalla järjestettävää koulutusta, vaan oppilaitoksen työelämälähtöinen oppimisympäristö.

Työelämälähtöinen oppimisympäristö -termiä on käytetty kuvaamaan oppimisympäristöjä, joiden olosuhteet pitkälti vastaavat työelämää, mutta joissa opiskelija työskentelee opettajan ohjauksessa, valvonnassa ja vastuulla. Ammatillisen koulutuksen on tarkoitus vastata työelämän koulutustarpeisiin ja valmistaa opiskelijoita työelämään. Opetushallituksen julkaisussa *Mitä tarkoittaa ammatillisen koulutuksen työelämävästaisuus* Aarnio ja Pulkkinen määrittelevät yläkäsitteen **työelämävästaisuus** alle myös työelämälähtöisyyden yhdessä työvaltaisuuden, työelämäyhteyksien ja työpaikkaoppimisen kanssa (Aarnio & Pulkkinen 2015). Työelämälähtöisyys on siis osa työelämävästävyyttä, ja nämä yhdessä kuvastavat ammatillisen koulutuksen tavoitetta ja tarkoitusta sekä tuottavat osaavia työntekijöitä työelämän tarpeisiin.

Ammatilliset oppilaitokset, joilla on opetus- ja kulttuuriministeriön järjestämislupa, sitoutuvat noudattamaan valtakunnallisia tutkinnonperusteita. Hius- ja kauneudenhoitoalan uudet tutkinnonperusteet tulevat voimaan 1.8.2018 (Opetushallitus 2017). Hius- ja kauneudenhoitoalan tutkinnonperusteet, kuten myös niitä edeltävät opetussuunnitelmat, ohjaavat opiskelijan oppimistavoitteita ammattitaitovaatimuksin ja arvioinninkriteerein. Opetuksen järjestämistä niissä ei ohjeisteta.

Uusissa tutkinnonperusteissa on kaikille osaamisaloille pakollinen tutkinnonosa: Myyntityö ja asiakaslähtöinen palvelu hius- ja kauneudenhoitoalla. Sen ammattitaitovaatimuksien mukaan opiskelijan tulee osata

- palvella asiakkaita erilaisissa asiakaspalvelutilanteissa ja myydä yrityksen tuotteita ja palveluita
- järjestää asiakastilaisuus
- toimia erilaisissa asiakaspalvelutilanteissa ja työyhteisön jäsenenä
- noudattaa työssään työ- ja asiakasturvallisuutta
- arvioida omaa toimintaansa.

Kaikki nämä tavoitteet on mahdollista saavuttaa työelämän lisäksi SKY-Opiston Tähtipajassa.

Ihohoito-, asiakaspalvelu- ja myyntitaitojen opiskelu kauneudenhoitoalalla

Kauneudenhoitoalan hoitotaitojen oppiminen, kuten kädentaitojen oppiminen muutenkin, vaatii harjaantumista ja harjoittelua. Vaikka opetusmenetelmät kehittyvät, on perinteisellä ”demonstraatiolla”, mallioppimisella ja parityöskentelyllä vielä sijansa. Opettaja tai taidon jo omaava opiskelija näyttää ensin, miten jokin tietty hoitovaihe tai hoito tehdään, minkä jälkeen opiskelija toistaa tämän itse toisen opiskelijan ollessa mallina. Seuraavaksi tekijä ja malli vaihtavat rooleja. Myös mallina oleminen, eli hoidon kokeminen, on tärkeä osa oppimista.

Ennen ulkopuolisia asiakkaita opiskelijoilla on usein ”ensiasiakkaat”, heidän tuttunsa tai läheisensä, joille opiskelijan on vielä harjoitteluvaiheessa helpompaa ja turvallisempaa tehdä hoitoja. Kaikkien ihohoitojen ja hoitovaiheiden kanssa näin ei kuitenkaan ole tarvetta tai mahdollisuutta tehdä. Taitojen ja tietojen karttuessa uudet menetelmät tai hoitolaitteet on jo helpompi omaksua. Kauneudenhoitoalalla hoito- ja myyntitaitojen karttuminen edellyttää erilaisten asiakkaiden, ihojen, vartaloiden, kynsien sekä iho- ja kynsimuutosten tuntemista. Ammattitaitoon kuuluvat eri-ikäisten asiakkaiden ja erilaisten ihotyyppeiden hoitaminen, ihon hoitohoidon ohjaus sekä tuote- ja hoitomyynti, mikä toteutetaan asiakaspalvelussa. Myös aseptisia taitoja sekä palvelu- ja työelämätaitoja voi harjoitella asiakaspalvelussa opettajan tai edistyneemmän opiskelijan ohjauksessa. Kauneudenhoitoalan opiskelijat voivat oppia alan taitoja tietysti myös yrityksissä esimerkiksi jo opiskelun alkuvaiheessa sekä monin eri tavoin yksilöllisesti.

Asiakaspalvelusta Tähtipajaan

Muuttuvat tarpeet

Tähtipaja rakentui perinteisen asiakaspalvelun ympärille monesta tarpeesta. Palvelun muodostumiseen vaikuttivat mm. ulkopuolisten asiakkaiden ja opiskelija-asiakkaiden tarpeet sekä opetussuunnitelmista nousevat tarpeet. Ammatillisen koulutuksen opetussuunnitelmien ja oppimiskäsitysten muuttuessa osaamisperustaisiksi ja opiskelijan **yksilöllisten polkujen** tukemisen ja mahdollistamisen vaateet haastoivat perinteiset toimintata-

vat. Opiskelijat eivät kuljekaakaan enää vuosiryhmänsä kanssa samaa polkua. Opiskelijan tulee voida rakentaa opintonsa ja opiskelumuotonsa omien tavoitteidensa mukaisiksi ja myös muuttaa suunnitelmiaan matkan varrella. Myös jatkuvan haun mahdollistaminen edellyttää toimintatapojen muutosta.

Opiskelijat ja heidän tarpeensa ovat vuosien aikana muuttuneet. Ryhmän tuki ja ryhmään kuuluminen ovat yhä merkityksellisiä, mutta myös omat tavoitteet ja keinot niiden saavuttamiseksi halutaan mahdollistaa. Opiskelijoiden oppimistyyliä ja -valmiudet ovat erilaisia, ja myös kokemukset, koulutustausta, osaaminen ja sitoutuminen opintoihin ovat muuttuneet. Nykyisinkin läsnäoloon veloitetaan, mutta opiskelijaa ei voi siihen pakottaa. Poissaolot eivät vaikuta arviointiin, ja sekä asenne että ymmärrys kädentaitojen harjaantumisesta toistamalla on toisenlainen. Entinen, aikaan sidottu oppiminen korvautui osaamisperustaisuudella. Myös erilaiset terveydelliset ja taloudelliset ongelmat tai haasteet elämäntilanteissa ovat lisääntyneet. Myös oppilaitosten ja opettajien oli muututtava ja muutettava toimintatapojaan, opetusmenetelmiään ja käsityksiään oppimisesta ja opettamisesta.

Myös asiakkaiden toiveita on haluttu kuunnella. Ihonhoitoasiakkaiden toiveissa oli laajan hoitovalikoiman mahdollisimman tasainen tarjonta läpi vuoden. Taitojen opiskelu moduuleissa (yhdessä moduulissa jalkahoidot ja toisessa kasvohoidot) tuottivat hoitotarjontaa yksipuolisesti ja epätasaisesti. Asiakaspalvelun verkkoajanvaraus toi mukanaan alati muuttuvan ja myös kasvavan asiakaskunnan, jolle hoitotarjonnan tasainen saatavuus oli taattava.

Fyysiset tilat ja järjestelyt

SKY-Opistoon tulija kohtaa kaikissa vaiheissa ja eri toimipisteissä lähes aina ensimmäisenä asiakaspalvelun vastaanottotilan ja -tiskin. Sen yhteyteen on sijoitettu myös tuotemyynti ja ajanvaraus. Asiakaslähtöisesti olisi ihanteellista, että asiakas kohtaisi asiakaspalvelijan aina heti saapuessaan. SKY-Opistossa asiakkaita ottaa vastaan pääsääntöisesti aina opiskelija, muuten opintosihtööri.

Pitkään asiakaspalvelu tapahtui vaihtuvissa luokkatiloissa. Ensimmäinen askel kohti nykyisenkaltaista, asiakaslähtöistä asiakaspalvelutilaa, oli 2000-luvun alussa Koivukylässä avattu vain asiakaspalvelulle pyhitetty luokkatila. Tila sisustettiin muistuttamaan enemmän kauneushoitola kuin oppilaitosta, ja sinne sijoitettiin myös asiakkaiden pukeutumistila.

Opiskelijamäärän kasvaessa oppilaitoksen Haagan Pajuniityntie 3:ssa oli pääsääntöisesti asiakaspalveluun nimetty luokkatila, mutta muina aikoina tilaa on käytetty myös muuhun opetukseen. Siellä haasteena oli asiakkaiden vastaanoton ja asiakaspalveluluokan sijaitseminen eri kerroksissa. Asiakas joutui näin kulkemaan eri kerrosten välin kahteen kertaan hoitoon tullessaan ja poistuessaan. Poikkeuksia tehtiin tietysti liikuntarajoitteisten asiakkaiden kohdalla, mutta esteetön hoitoon pääsy ei silti toteutunut hyvin.

Oppilaitoksen muuttaessa Haagassa Pajuniityntie 11:een pystyttiin esteettömämpi pääsy sekä vastaanottotiski järjestämään asiakaspalvelutilan lähelle. Tähtipaja-ajatuksen jo hahmottuessa tilaan saatiin myös avattava väliseinä, jonka avulla opiskelija- ja asiakasryhmiä voitiin myös erotella esimerkiksi hoitojen tai oppimisvaiheiden mukaisesti. Sama opettaja voi tällöin ohjata opiskelijoita Taitopajassa ja asiakaspalvelussa.

Opettajat ja ohjaajat

1990-luvulla SKY-Opistolla oli vielä tapana, että ensimmäisen vuoden opiskelijoilla oli eri luokanvalvojat kuin toisen vuoden opiskelijoilla. Uudet opettajat ”saivat” opettaa aluksi vain ensimmäisen vuoden opiskelijoita. Ryhmäytymisen ja oman ryhmän merkityksen arvostuksen kasvamisen myötä ryhmänohjaajajärjestelmään luotiin pysyvyyttä. Asiakaspalvelussa ryhmän kanssa mukana oli pääsääntöisesti oma ryhmänohjaaja.

Lukujärjestykset ja opetusjärjestelyt

SKY-Opistossa asiakaspalvelu oli perinteisesti säännöllistä vuosikymmenien ajan. Esimerkiksi teoria- ja taito-opetus sijoittui aina iltapäiviin, aamupäiviin tai päinvastoin. Opetussuunnitelmien kehittyessä ja opetussisältöjen lisääntyessä sekä tietopohjaisen opetuksen tarpeen kasvaessa asiakaspalvelutuntien määrä pieneni. Tuntien määrä väheni myös pakollisen työssäoppimisen tultua opetussuunnitelmiin. Työssäoppimispaikkojen löytäminen kauneudenhoitoalalla ei ole aina ollut helppoa. Kauneudenhoitoalan yrittäjät ovat usein yksityisyrittäjiä, joiden on vaikea ottaa opiskelijaa työssäoppimaan tai antaa omia vakituisia asiakkaitaan tämän hoidettavaksi. Työssäoppijan on myös välillä vaikea aidosti oppia uutta hoidoista, tuotteista tai laitteista työssäoppimispaikoissa, joissa hoito- laite- ja tuotevalikoimat ovat suppeita. Myös ammatillisen koulutuksen ra-

hoituksen vähenemisennusteet ja kasvanut kilpailu kauneudenhoitoalan koulutuksenjärjestäjien välillä toivat paineita asiakaspalvelutoiminnan kehittämiseen. Isoimmat koulutuksenjärjestäjät perustivat tässä vaiheessa oppilaitoksen asiakaspalvelusta erillisiä opetushoitoloita, joissa opiskelijoita ohjaavat opettajien sijaan työpaikkaohjaajat.

Asiakaspalvelu toimi pitkään opetuksen ehdoilla niin, että hoitoai-koja tarjottiin opetuksen aikataulussa: päiväopiskelijat tarjosivat palve-luita päivisin, iltaopiskelijat iltaisin. Tähtipajan aukioloajat suunniteltiin asiakaslähtöisiksi paitsi opiskelija- myös hoitola-asiakkaiden näkökulmas-ta. Asiakaspalvelun toteutukset lukujärjestyksissä toteutettiin aiemmin esimerkiksi niin, että yksi ryhmä oli tietyt viikot pelkästään asiakaspal-velussa toisten opiskellessa uusia taitoja hoitotyössä. Välillä ryhmillä oli säännöllisesti samat asiakaspalvelupäivät koko lukukauden tai -vuoden ajan. Tähtipaja-toiminnan alussa lukuvuonna 2015–2016 asiakaspalvelu-tunteja ei ollut lainkaan sijoitettu opiskelijoiden lukujärjestyksiin. Ideana tässä ”avoimessa asiakaspalvelussa” oli, että opiskelijat ilmoittautuisivat itse ja keräisivät tarvitsemansa harjaantumisen ja asiakaspalvelukokemuk-sen luoden itse yksilöllisen lukujärjestyksensä. Kaikilla oli pohjalla muut kontakti-, etäopetus- ja työssäoppimisjaksot. Kokeilu jäi yhteen vuoteen. Hyvinä puolina tässä oli eri ryhmien ja osaamisvaiheisten opiskelijoiden työskenteleminen yhdessä sekä laajan ja tasaisen hoitotarjonnan mahdol-listaminen asiakkaille. Kokeilulla tavoiteltiin myös opiskelijan parempaa sitoutumista itse valitsemaansa ”työvuoroon”. Poissaolutilanteissa opiskeli-joiden piti itse hankkia toinen opiskelija sijaiseksi. Tavoitteena oli mahdol-lisimman pitkälle työelämää vastaava järjestelmä.

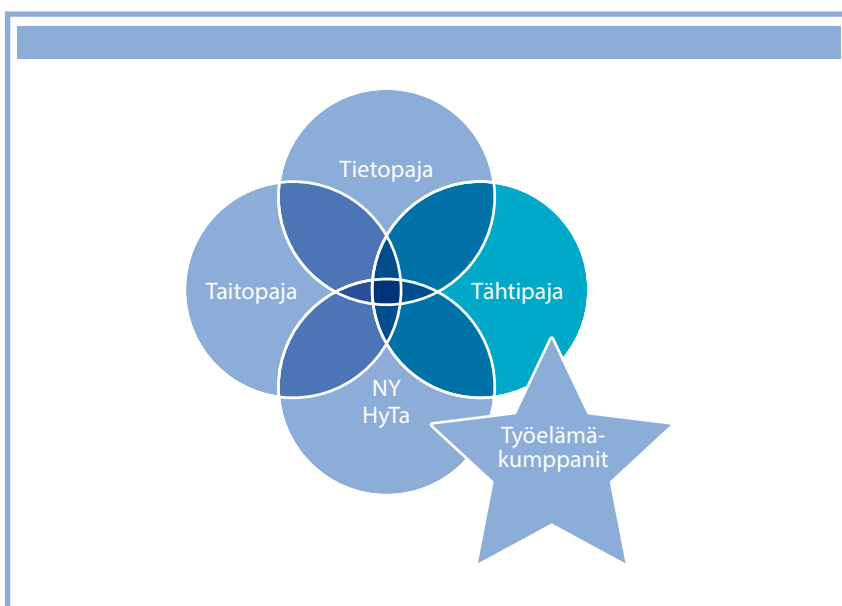
Lopulta kuitenkin todettiin, että opiskelijoiden ohjaamisessa ei ollut onnistuttu ja vain osa kantoi vastuuta eli ilmoittautui ja sitoutui työvuoroihinsa aktiivisesti. Joillekin ”tyhjät päivät” lukujärjestyksissä merkitsi-vät lomaa ja vapaata opinnoista. Onnistumisia tästä kokeilusta sovelle-taan Tähtipajassa nyt polkujen nopeuttajien kohdalla sekä opiskelijoiden mahdollisuutena valita aamu- ja iltavuoron välillä tai osallistua muiden ryhmien asiakaspalveluaikoihin. Eri ryhmien opiskelijat työskentelevät nyt säännöllisesti yhdessä.

Tähtipajan toimijat ja toiminnot

Tähtipajaan kuuluvat Tietopaja, Taitopaja ja asiakaspalvelu (kuvio 1).

Tietopajassa opiskelijaa valmennetaan ja ohjataan kauneudenhoitoalan

tietopohjan omaksumisessa, annettujen tehtävien tekemisessä ja alkuvaiheessa myös kokeiden uusinoissa. Uusintakokeita ei enää juurikaan ole kirjallisten kokeiden jäätyä vähitellen oppimisen seurantamenetelmänä pois. Ohjattavat ja opiskeltavat aiheet voivat olla ammatillisten aineiden lisäksi myös yhteisten opintojen aiheita. **Taitopajassa** on mahdollista oppia uusia taitoja ja menetelmiä itsenäisesti opettajan tai tutor-opiskelijan ohjauksessa. Tässä julkaisussa myös Marjo Väisäsen artikkelissa kuvataan Taito- ja Tietopajassa toteutettuja opiskelijoiden yksilöllisiä polkuja. Kautuudenhoitoalan yrittäjyys ja yritystoiminta -tutkinnonosa toteutetaan peruskoulupohjaisilla ryhmillä NY vuosi yrittäjänä -toimintana. NY-yritykset voivat halutessaan myös vastaanottaa asiakkaitaan Tähtipajassa. SKY-Opiston HyTa – hyvinvoinnin taivas -osuuskunnan toiminta on ollut viime vuosina vähäistä.

Kuvio 1. SKY-Opiston Työelämälähtöiset oppimisympäristöt.

Tähtipaja-tiimi

Tähtipaja-tiimissä on kaksi **ammatinopettajaa** ja **asiakaspalvelukoordinaattori**. Opettajien työajat vaihtelevat vuoroviikoin aamu- ja iltavuoroviikkojen välillä. Aamuvuoroviikon opettaja on perjantaisin työssä, ja iltavuoro-opettajalla on silloin opetukseton aika. Perjantaityöpäivän pituus on kahdeksan tuntia. Asiakaspalvelu on kiinni maanantaisin, jolloin

on aikaa tiimin yhteiselle suunnittelulle. Tiistaista torstaihin työvuoron pituus on seitsemän tuntia. Taito- ja Tietopajaa toteutetaan pääsääntöisesti ajalla, jolloin opettajat ovat yhtä aikaa paikalla. Tähtipaja-opettajien vastuulla on myös muita osaamiskokonaisuuksia tai toimintoja, kuten Taitaja-valmennus ja oppisopimusopiskelijoiden tai kansainvälisen CIDESCO-tutkinnon sarjahoitojen ohjaaminen.

Asiakaspalvelukoordinaattori suunnittelee asiakaspalvelupäivät lukujärjestyksiin, ylläpitää ja hallinnoi ajanvarausjärjestelmää sekä avaa hoidot varattaviksi vuorossa olevien opiskelijoiden taitojen ja tavoitteiden mukaisesti. Hän myös tuottaa tilastotietoa hoito- ja tuotemyynneistä sekä suunnittelee yhdessä pajaopettajien kanssa markkinointia ja vastaa asiakasviesteihin. Hän on työvuorossa maanantaista torstaihin, useimmiten klo 8–18, sijaistaen pajaopettajia tarpeen mukaan. Asiakaspalvelukoordinaattori vastaa myös asiakaspalvelun markkinoinnista ja suunnittelee kampanjat ja myyntikilpailut.

VKO 1	MAANANTAI	TIISTAI	KESKIVIIKKO	TORSTAI	PERJANTAI
Opettaja A	Suunnittelu-aika	8.30–15.30	8.30–15.30	8.30–15.30	8.30–16.30
Tieto-taitopaja		13.30–15.30	13.30–15.30	13.30–15.30	
Opettaja B	Suunnittelu-aika	13.30–20.30	13.30–20.30	13.30–20.30	Opetukseton päivä

VKO 2	MAANANTAI	TIISTAI	KESKIVIIKKO	TORSTAI	PERJANTAI
Opettaja B	Suunnittelu-aika	8.30–15.30	8.30–15.30	8.30–15.30	8.30–16.30
Tieto-taitopaja		13.30–15.30	13.30–15.30	13.30–15.30	
Opettaja A	Suunnittelu-aika	13.30–20.30	13.30–20.30	13.30–20.30	Opetukseton päivä

Taulukko 1. Tieto- ja Taitopaja-opettajien työvuorot.

Tähtipajan asiakaspalveluajat on merkitty opiskelijoiden lukujärjestyksiin ryhmittäin. Paikalla voi kuitenkin olla samanaikaisesti opiskelijoita eri ryhmistä. Opiskelijoiden työvuorot vaihtelevat klo 8.30–20.30 niin, että myös iltaopiskelijat voivat olla pajassa aamuvuoroissa ja päiväopiskelijat iltavuoroissa. Opiskelijat voivat myös yksilöllisesti sopia omia tuntejaan omasta ryhmästään poikkeaviin aikoihin ja näin nopeuttaa opintojaan tai esimerkiksi sovittaa opintojaan paremmin oman perheensä tai työnsä vaatimuksiin. Tämä mahdollistaa myös asiakkaille laajan hoitovalikoiman lukuvuoden aikana.

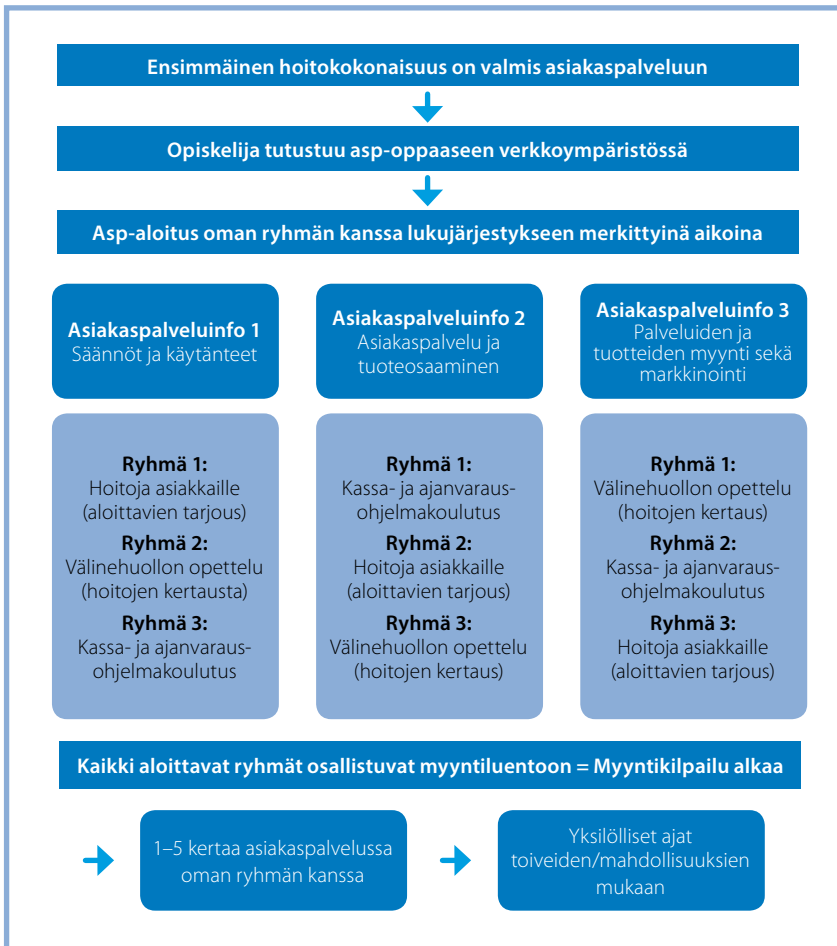
Asiakaspalvelu opetus- ja toteutussuunnitelmissa

Tähtipajan asiakaspalvelua, kuten myös oppilaitoksen ulkopuolista työsäöppimistä, on SKY-Opiston toteutussuunnitelmassa kaikissa ammatillisissa tutkinnonosissa. Myös yhteisten aineiden tutkinnonosien tavoitteita integroidaan Tähtipajaan. Luontevimmin asiakaspalvelussa toteutuvat esimerkiksi ruotsin ja englannin kielen tavoitteet, mutta siellä voi hankkia osaamista myös työelämätaitojen, matematiikan, psykologian ja etiikan osaamistavoitteisiin. Psykologia ja etiikka tukevat opiskelijoita asiakkaan kohtaamis- ja palvelutaitojen saavuttamisessa, matematiikan taitoja tarvitaan esimerkiksi tuotemenekkien tai -kustannusten, hintojen ja alennuksien laskemisessa.

Pajamallissa mahdollistuvat myös opiskelijoiden yksilölliset **valinnaiset tutkinnonosat**. Työn takana olevan tiedon opiskelija voi opiskella ohjatusti Tietopajassa ja menetelmät Taitopajassa, ja kädentaitoihin hän voi harjaantua Tähtipajan asiakaspalvelussa. Tähtipajassa opiskelijat toimivat myös toistensa tutoreina ja mentoreina. Työpaikkaohjaajan tutkinnonosaa suorittavat opiskelijat ohjaavat muita opiskelijoita hoidoissa ja kosmetiikkaneuvojan osaamisalan valinneet opiskelijat ajanvaraus- ja kassatoiminoissa sekä tuotemyynnissä.

Opiskelijoiden perehdytys

Ensimmäisten asiakaspalvelukokemusten onnistuminen on tärkeää opiskelijan ammatilliselle kasvulle, minäkuvalle ja itsetunnolle. Epävarmuus opittujen taitojen muistamisesta ja vieraan asiakkaan kohtaamisessa, uuden ohjaavan opettajan tapaaminen sekä monet muistettavat asiat hämmentävät kokenuttakin. Jännittäminen on luonnollista, mutta sitä voidaan vähentää ja madaltaa huolellisella perehdytyksellä.

Kuvio 2. Asiakaspalveluperehdytyksen vaiheet.

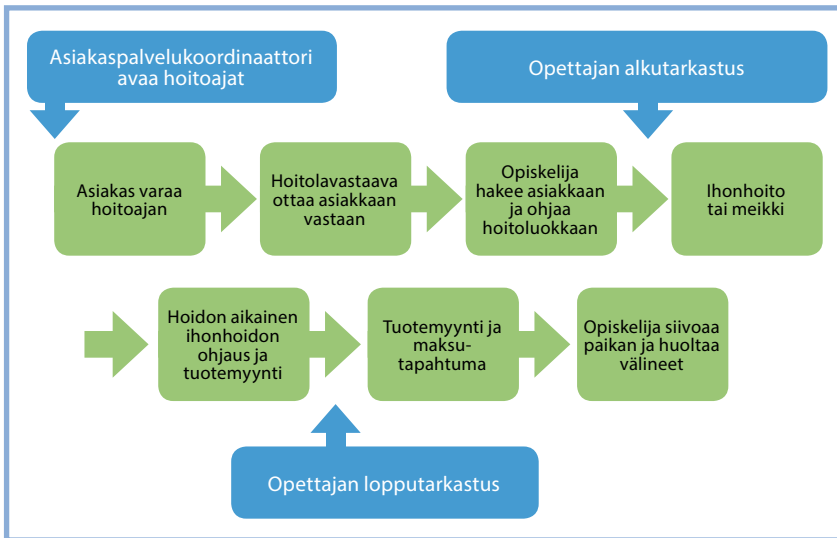
Perehdytys on hyvä tehdä vaiheittain, ja opiskelijat kannattaa jakaa tavallista pienempiin ryhmiin. Perehdytys on jaettu kolmeen aihealueeseen: 1. säännöt ja käytänteet, 2. asiakaspalvelu ja tuoteosaaminen sekä 3. palveluiden ja tuotteiden myynti sekä markkinointi (kuvio 2).

Ennen perehdytysjaksoa opiskelijat ovat oppineet yhden hoitokokonaisuuden ja opiskelleet sen ensiasiakkaille. Perehdytys alkaa verkkoympäristössä olevalla kokonaisuudella, jossa aiheina ovat mm. välinehuolto ja aseptinen toiminta asiakaspalvelussa, ulkoasu- ja hygieniavaatimukset sekä kestävä kehitys ja kierrätys. Perehdytyksen läpikäynyt ja noin viisi kertaa oman ryhmänsä kanssa asiakaspalvelussa ollut opiskelija voi halutessaan osallistua asiakaspalveluun yksilöllisen polkunsu mukaisesti.

Asiakslähtöinen hoito- ja palveluprosessi

Asiakas on olennainen osa oppimistilannetta, ja prosessin kesto voi vaihdella opiskelijan harjaantumisen sekä asiakkaan kanssa tehtyjen hoitotavoitteiden mukaisesti (kuvio 2). Hoito- ja palveluprosessi alkaa, kun asiakas varaa hoitoajan puhelimitse, sähköisessä ajanvarausohjelmassa tai paikan päällä. Asiakkaan saapuessa hoitoon hänet ottaa vastaan sillä hetkellä kassasta vastaava opiskelija. Asiakas saa täytettäväkseen perustietokortin, jossa kysellään hoitoon mahdollisesti vaikuttavia taustatietoja. Opiskelija, jolle asiakas on merkitty (opettajat jakavat asiakkaat opiskelijoille), noutaa asiakkaan vastaanotosta ja ohjaa hänet pukuhuoneeseen riisuutumaan ohjeistetusti. Opiskelija ohjaa asiakkaan hoitopaikalle, tekee tarvittavat puhdistukset, analyysit ja hoitosuunnitelmat ja kutsuu sitten opettajan tekemään alkutarkastuksen. Hoito aloitetaan, kun opettaja on hyväksynyt hoitosuunnitelman. Opettaja ohjaa opiskelijaa tarvittaessa hoidon aikana ja tekee lopputarkastuksen hoidon loputtua. Palvelutapah-tuma täydentyy ja päättyy kotihoito-ohjeisiin, tuotemyyntiin ja laskutukseen. Kun asiakas on poistunut, opiskelija järjestelee hoitopaikan, huoltaa välineet ja valmistelee paikan seuraavalle asiakkaallensa.

Tähtipajan opettajat antavat opiskelijoille suullista palautetta hoidon aikana, sen päätyttyä ja mahdollisuuksien mukaan myös asiakaspalveluvuoron päätteeksi. Opiskelijat saavat myös kirjallisen palautteen Wilmaan, ja tehdyt hoidot merkitään opiskelijoiden lokikirjaan. Vaikka oppimistahti onkin yksilöllinen, tehtyjen hoitojen lukumäärää seurataan. On myös tärkeää huolehtia, että opiskelijat ovat tehneet yksittäisiä hoitotoimenpiteitä asiakkaalle. Esimerkiksi osa ihomuutoksista on harvinaisia, eikä niitä välttämättä ole voinut harjoitella oman ryhmän kesken.

Kuvio 3. Hoito- ja asiakaspalveluprosessi.

Osaamiskokonaisuuden arvioinnista vastaavat Tähtipajan opettajat yhdessä. Arviointi perustuu ko. tutkinnonosan ammattitaitovaatimuksiin ja arviointikriteereihin, ja siihen vaikuttaa opiskelijan koko osaamiskokonaisuuden aikainen toiminta. Yhteisten aineiden opettaja, kuten ruotsin opettaja, vastaa esimerkiksi valinnaisen ruotsi asiakaspalvelussa kokonaisuuden arvioinnista.

Tähtipajatoiminnan kehitystarpeet

Uusi laki mahdollistaisi sen, että opiskelijoita ohjaisi ja arvioisi asiakaspalvelussakin esimerkiksi työpaikkaohjaaja tai -valmentaja. SKY-Opistossa Tähtipaja-toiminta nähdään kuitenkin olennaisena osana opetusta – työelämälähtöisenä ja lähes työelämävastaavana oppimisympäristönä. Ammatinopettajilla on tähän tarvittavat pedagogiset ja ammatilliset taidot. SKY-Opistossa on myös tavoitteena, että opiskelijoilla olisi hyvää ihonhoidollista osaamista ennen ensimmäisiä oppilaitoksen ulkopuolella tehtäviä työssäoppimisjaksoja. Kauneushoitoalan yrittäjistä monet ovat yksin- ja pienyrittäjiä, eikä kaikkien ole mahdollista ottaa työssäoppijaa, joka ei vielä pysty tekemään asiakkaille hoitoja tai joka tarvitsee paljon ohjausta.

Yli kymmenen vuoden ajan ensimmäinen työssäoppimisjakso on tehty SKY-Opiston omassa Verso-opetushoitolassa ja vasta toiselle työssäoppimisjaksolle on ohjattu opiston ulkopuolelle. Tällä on haluttu varmistaa

opiskelijoiden osaamisen hyvä taso. Tämä ei ole työssäoppimisen alkupe-
räisen idean eikä myöskään kaikkien oppilaitoksien toiminnan mukaista.
SKY-Opistossa on kuitenkin arvostettu työnantajien asiakkaita ja työpa-
nostusta sekä haluttu pitää kiinni hyvistä työelämysuhteista.

Suomen Kosmetologien Yhdistys on julkisuudessa esittänyt huolen-
sa ammatillisen koulutuksen vastuun siirtymisestä työelämään (Veirto
2018). Artikkelissa haastatellun yhdistyksen puheenjohtaja Anne Parkki-
sen sanoin: ”Oletetaan, että pienhoitolayrittäjä pystyisi käyttämään ison
osan omasta työpäivästään opiskelijan ohjaamiseen siellä työpaikalla. Sa-
maan aikaan pitäisi pitää huolta hoitolasta ja ansaita oma palkkansa ja lei-
pänsä.” Hän kertoo myös monen yrittäjän vähentäneen työssäoppijoiden
ottamista. Työelämän huoli on todellinen, mutta toisaalta työssäoppijan
valitsemisesta ja koulutus sopimuksen allekirjoittamisesta päättävät työn-
antajat itse, eivät oppilaitokset.

Ammatillisen koulutuksen reformin mukaiset yksilölliset oppimispo-
lut, opintojen henkilökohtaistaminen, aiemman osaamisen tunnustami-
nen ja tunnistaminen, muuttuva työelämä ja opiskelijoiden muuttuneet
oppimisvalmiudet luovat kaikki tarpeita Tähtipajalle ja sen kehittämisel-
le myös jatkossa. Sisäisiä kehittämistarpeita on muun muassa Tietopajan
sekä digitaalisen opiskelumateriaalin tämänhetkistä parempi hyödyntä-
minen. Kosmetologin ja kosmetiikkaneuvojan tietoperustaan kuuluvan
tiedon omaksumiseen ja käytäntöön yhdistämiseen täytyy tehdä monika-
navaista oppimista tukevaa verkkomateriaalia. Videot, joissa kuvataan ja
opastetaan hoito- ja palveluprosessin eri vaiheita sekä hoitomenetelmien,
tuotteiden ja laitteiden käyttöä, tukisivat opiskelijoiden yksilöllisiä polku-
ja mutta myös monipuolistaisivat opetusta. Työelämää ei kuitenkaan voi
kokonaan tuoda oppilaitokseen. Monet työsuhteessa olemiseen liittyvät
taidot ja asenteet opitaan parhaiten aidossa työsuhteessa. Koulutus sopi-
muksella työssäoppija kohtaa yrityksen ja yrittäjän ominaispiirteinen,
joita oppilaitoksen asiakaspalvelussa voidaan vain simuloida. Tasapaino
oppilaitoksen ja aidon työelämän asiakaspalvelun sekä opiskelijan omien
tavoitteiden välillä löytyy hyvän ohjauksen ja opintojen henkilökohtaista-
misen avulla.

Tiimipedagogiikan menetelmät ja opiskelijoiden uudenlainen ryh-
mäyttäminen ja vastuuttaminen ovat tulevaisuuden kehittämismahdelli-
suuksia ja sovellettavissa Tähtipajan toimintaan. Jatkossa myös jo kokeiltu
avoin asiakaspalvelu, johon opiskelijat ilmoittautuvat itse omien tavoit-
teidensa mukaisesti, voi tulla tarpeelliseksi ja toimivaksi. Opiskelijoiden

vastuunottoa voisi lisätä esimerkiksi markkinoinnin ja asiakashankinnan mutta myös hoitotarjonnan ja toiminnan kehittämässä. Myös opiskelijapalautteen nykyistä parempi hyödyntäminen sekä yhteisten ja valinnaisien tutkinnon osien tavoitteiden vieläkin tehokkaampi integroiminen on tavoiteltavaa.

Lähteet

- Aarnio, L. & Pulkkinen S. 2015. Mitä tarkoittaa ”ammattillisen koulutuksen työelämävastaavuus”? Tilannekatsaus marraskuu 2015. Raportit ja selvitykset 2015:7. Opetushallitus. http://www.oph.fi/download/173071_mita_tarκοittaa_ammattillisen_koulutuksen_työelämävastaavuus.pdf, viitattu 15.1.2018.
- Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017. <http://finlex.fi/fi/laki/alkup/2017/20170531#Pidp450067792>, viitattu 15.1.2018.
- Opetushallitus 2017. Hius- ja kauneudenhoitoalan tutkinnon perusteet 2018. <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/esitys/3855076/reformi/tiedot>, viitattu 15.1.2018.
- Valtioneuvoston asetus ammatillisesta koulutuksesta 673/2017. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2017/20170673>, viitattu 15.1.2018.
- Veirto, T. 14.2.2018. Kosmetologit pelkäävät, että ammattikoulutuksen uudistus kaadetaan yrittäjien niskaan. <https://yle.fi/uutiset/3-10071559>, viitattu 15.1.2018.

Lopuksi

Lopuksi

■ Toimintakulttuurin muutoksesta voidaan puhua silloin, kun uudet, opiskelijälähtöiset toimintatavat toteutuvat oppilaitosyhteisössä satunnaisen sijasta säännöllisesti, ja ne koskevat koko oppilaitosyhteisöä. Uusien toimintatapojen ja hyvien käytäntöjen juurruttaminen ottaa aikansa, mutta toimintatapojen tietoinen muuttaminen tapahtuu aina tässä ja nyt. Uusi toimintakulttuuri syntyy oppilaitosyhteisön koko henkilöstön päivittäin tekemistä valinnoista uusien ja vanhojen arjen toimintatapojen välillä. Jokaisesta uudesta toimintatavasta tulee säännöllinen silloin, kun se on muuttunut osaksi arjen käytäntöä.

Avoimella keskustelulla luodaan hyvää perustaa hedelmälliselle yhteistoiminnalle ja kehittämiselle. Tämä julkaisu käsittelee opettajuuden ja ohjauksen eri osa-alueita monipuolisesti vaihtoehtoja tarjoten. Eri ammattialojen aiheita käsitellään opetus- ja ohjaustyön kannalta merkittävistä, opiskelijälähtöisistä näkökulmista. Yksi julkaisemamme artikkelikokoelman tarkoitus on ollut selkeyttää uudistuneen ammatillisen koulutuksen moninaista käsitteistöä ja viitekehystä.

Tämä artikkelikokoelma auttaa lukijaa, joka pohdiskelee opettajuuden muutosta ja uudistuneeseen ammatilliseen koulutukseen sisältyviä kehittämishaasteita. Julkaisun erilaisten artikkelien välityksellä lukija voi muodostaa kuvaa siitä, mitä opiskelijälähtöinen ohjaus merkitsee, mitä se voi olla ja millaista opettajuutta kohti haluaa kulkea. Tämä julkaisu voi myös innostaa etsimään hyviä käytäntöjä ja vahvistamaan omaa opettajuuttaan edelleen. Artikkeleista löytyy runsaasti käytännönläheistä tietoa ja kokemuksia, joita voi hyödyntää mm. ohjauksen erilaisiin lähestymistapoihin. Voit rohkaistua kokeilemaan esiteltyjä ideoita, hyviä käytäntöjä ja menetelmiä omassa työssäsi.

”Se mikä on pysyväistä ja antaa elämälle arvon,
ei ole maine, ei ylistykset,
se on tehtävä,
olkoon suuri tai pieni, jonka hyväksi olemme eläneet.”

Sakari Topelius

Menestystä ideointeihin, kokeiluihin ja yhteiseen kehittämiseen!

Toivovat KEKO-hankekumppanit

Kirjoittajat

Anna-Liisa Halsas-Lehto,
koulutusjohtaja, TiM, AmO,
Suomen Diakoniaopisto,
SKY-Opiston kampus

Eija Honkanen,
yliopettaja, FT,
Haaga-Helia Ammatillinen
opettajakorkeakoulu

Marjo Kullberg,
opinto-coach, AmO,
International Point College

Leena Nuutila,
lehtori, KtM,
Haaga-Helia Ammatillinen
opettajakorkeakoulu

Riitta Repo,
kehittämispäällikkö, VTM,
Suomen Liikemiesten Kauppaopisto /
Helsinki Business College

Marjo Väisänen,
opinto-ohjaaja, AmO,
Suomen Diakoniaopisto,
SKY-Opiston kampus

AMMATILLISIA OPINTOJA YKSILÖLLISESTI

Kokemuksia ohjauksesta ja
ammattilaisten yhteistyöstä

■ Yhteiskunnassa tapahtuvat muutokset, ammatillisen koulutuksen uudistuminen sekä ammatillista koulutusta koskevat säädökset haastavat kehittämään oppilaitosta ammatillisena kasvuyhteisönä. Ammatillisen ohjauksen ja opetuksen ohella opetushenkilöstön ja työelämän on otettava entistä enemmän yhteisvastuuta opiskelijoiden osaamisen vahvistamisesta ja hyvinvoinnista sekä siitä, kuinka mahdollistamme yhä yksilöllisemmät opinnot erilaisissa oppimisympäristöissä.

Opintojen henkilökohtaistaminen, opintojen etenemisen varmistaminen ja osaamisidentiteetin muodostuminen ammatillisten opintojen aikana vaatii tiivistä vuorovaikutusta ja yhteistä ymmärrystä oppijan, opettajan ja työpaikan välisessä yhteistyössä. Yhteisöllisyyttä ja sosiaalisia vuorovaikutustaitoja voidaan kehittää uudistamalla oppilaitoksen ja työelämän arkipäivän ajattelu- ja toimintamalleja.

Tämä julkaisu tarkastelee kehittämishaasteita uudistuvassa ammatillisessa koulutuksessa opiskelijan, opettajan, työelämän ja moniammatillisen toiminnan mahdollisuuksien näkökulmasta. Teos koostuu kahdeksasta artikkelista, joiden kirjoittajat ovat ammatillisen koulutuksen parissa toimivia opinto-ohjaajia ja pedagogoja. Julkaisun taustalla on Keskeyttäneet kouluun -hanke, jonka tavoitteena on keskeyttäneiden rekrytointi ja sitouttaminen opintopolkuun ammatillisessa koulutuksessa. Teos on kohdennettu ensisijaisesti opinto-ohjausta toteuttaville henkilöille, mutta myös ammatillisen koulutuksen keskeyttäneille ja keskeyttämisuhan alla oleville opiskelijoille.

Elämänlaadun ja hyvinvoinnin parantamiseen ei tarvita ihmeitä; ihminen on itsessään ainutkertainen, voimavara – se vain pitää löytää.

Haaga-Helia
ammattikorkeakoulu

ISSN 2342-2920
ISBN 978-952-7225-70-7

9 789527 225707